

בעזרת השם יתברך

ספר

קב הישר

והוא ספר נחמד לתועלת הנפש וגוף ונשמה, וכל ההוגה בו מימים ימימה, לעבוד בוראו לבו יהיה ברה כחמה, ובו ק"ב פרקים ומהות הספר תמצא בהקדמת הספר, אמרי שפר, הן בפשטים טובים ובמשלים ומליצה, כל הרואה אותם ישמח בשמחה ודיצה.

חברו חד זעירא דמן חבריאי ה"ה האלוף התורני מוהר"ר **צבי הירש** בן הרב הגאון המפורסם בעל מחבר **ברכת הזבח** וספר **ברכת שמואל** וספר **תפארת שמואל** וספר **אמונת שמואל**, כבוד הרב המנוח מוהר"ר **אהרן שמואל קאיידנור** ז"ל אשר אור תורתו היתה זורחת בקהלה קדושה פראנקפורט דמיין ובקהלה קדושה קראקא, יכוננה עליון אמן.

נדפס פה ק"ק ורנקבורט דמיין

לסדר השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך את ישראל - תס"ה לפ"ק

[נוסח דף השער של המהדורה
שהדפיס רבינו המחבר זצוק"ל]

הרשות נתונה לכל מי שברצונו להדפיס קטעים
 מספר זה או כל הספר בכל לשון שהוא בכל מדינה
 ומדינה, כדי להרבות תורה ויראת שמים בעולם
 ולעודד לבות אחינו בני ישראל לתשובה שלימה.

* * *

הספר קב הישר נחלק ונסדר
 לפי סדר פרשיות התורה לכל השנה
 כדי שיוכלו ללמוד הספר הזה
 מדי שבוע בשבוע, לכל שבוע פרק אחד
 וראה לוח מפורט בסוף הספר

הדפסנו אותו בפארמאט קטן,
 כדי שכל אחד יוכל להחזיקו בנים הטלית
 או התפילין שלו, וכך יוכל להשלים חוקו
 מיד אחר התפלה מדי יום ביומו

בעזרת השם יתברך שמו

ספר קב הישר

השלם

מה שכתב אחד מצדיקים וקדושים מדורות הקודמים

הרב מורינו הר"ר צבי הירש קאיינדנאווער

זכר צדיק לברכה

מפראנקפורט ד'מיין וקראקא יע"א

הספר הדרך וחיגך אלפי בני ישראל בדרך התורה והיראה

במשך מאות שנים.

צדיקים וקדושים הורו לבניהם לעסוק תמיד בספר זה,

כי ספר זה הביאם למדרגותיהם הגדולה

הספר בחר לו דרך מיוחדת אך לחדור בחכמה ובהשכל בלב הקשה

והעיקש להפכו ולהוליכו על מסילות הדרך הישר

בכל הדורות היו יהודים מהזיקים את הספר

בתיק הטלית ותפיליץ שלהם

בחורים שנפלו ברשת היצר הר"ל היו עוסקים בספר זה על פי פקודת

מדריכיהם ומשפיעיהם, וראו בו נפלאות רבות.

עד היום הזה יש עדות של הורים ומלמדים על בניהם ותלמידיהם,

שהספר "קב הישר" פעל אצלם גדולות ונצורות. הבעיות הכי קשות,

ונפשות השפלות ביותר נתעלו על ידי ספר זה. כולם בכלל, תלמידי

חכמים, יראי שמים, ואפילו בעלי מדריגה. לא יאומן כי יוספר.

העדות הכי טובה על זה הם ששים מהדורות הספר שיצאו לאור

עוד לפני יותר ממאה שנה - ומאז ועד עתה כבר נרפס הרבה פעמים

בהרבה מקומות בכמה אופנים ולשונות.

תוכן הספר עשיר, חודר לכל עניני העולם הזה, ומעורר את האדם

ליראת שמים בלשונו הצח והנעים אשר מושך את עין הלומד.

לוח לפי סדר הפרשיות של כל השנה

27.	תזריע	פרק נג-נד
28.	מצורע	פרק נה-נו
29.	אחרי	פרק נו-נח
30.	קדושים	פרק נט-ס
31.	אמור	פרק סא-סב
32.	בהר	פרק סג-סד
33.	בחקותי	פרק סה-סו
<u>סדר במדבר</u>		
34.	במדבר	פרק סז-סח
35.	נשא	פרק סט-ע
36.	בהעלותך	פרק עא-עב
37.	שלח	פרק עג-עד
38.	קרח	פרק עה-עו
39.	חוקת	פרק עז-עח
40.	בלק	פרק עט-פ
41.	פנחס	פרק פא-פב
42.	מטות	פרק פג
43.	מסעי	פרק פד
<u>סדר דברים</u>		
44.	דברים	פרק פה-פו
45.	ואתחנן	פרק פז-פח
46.	עקב	פרק פט-צ
47.	ראה	פרק צא-צב
48.	שופטים	פרק צג-צד
49.	תצא	פרק צה-צו
50.	תבא	פרק צז-צח
51.	נצבים	פרק צט
52.	וילך	פרק ק
53.	האזינו	פרק קא
54.	ברכה	פרק קב

<u>סדר בראשית</u>		
1.	בראשית	פרק א-ב
2.	נח	פרק ג-ד
3.	לך-לך	פרק ה-ו
4.	וירא	פרק ז-ח
5.	חיי-שרה	פרק ט-י
6.	תולדות	פרק יא-יב
7.	ויצא	פרק יג-יד
8.	וישלח	פרק טו-טז
9.	וישב	פרק יז-יח
10.	מקץ	פרק יט-כ
11.	ויגש	פרק כא-כב
12.	ויחי	פרק כג-כד
<u>סדר שמות</u>		
13.	שמות	פרק כה-כו
14.	וארא	פרק כז-כח
15.	בא	פרק כט-ל
16.	בשלח	פרק לא-לב
17.	יתרו	פרק לג-לד
18.	משפטים	פרק לה-לו
19.	תרומה	פרק לז-לח
20.	תצוה	פרק לט-מ
21.	כי-תשא	פרק מא-מב
22.	ויקהל	פרק מג-מד
23.	פקודי	פרק מה-מו
<u>סדר ויקרא</u>		
24.	ויקרא	פרק מז-מח
25.	צו	פרק מט-נ
26.	שמיני	פרק נא-נב

מעלות הספר

שהוא מורה דרך ומאיר נתיבות

- (א) איך להיעשות תלמיד חכם ומתמיד באופן קל.
- (ב) לשבר מדה גרועה.
- (ג) להיות הולך ונדול ביראת שמים.
- (ד) לגדול בצניעות ופרישות.
- (ה) לשבר תאוות הכסף והעושר.
- (ו) הדרכה להתפלל בכוונה.
- (ז) לרכך את לבו לעשות צדקה וחסד, ולא להיות קמצן בממונו.
- (ח) מוליך את האדם על דרך תשובה ותיקון המעשים.
- (ט) הדרכה מיוחדת לבחורים.
- (י) הדרכה מיוחדת לאברכים.
- (יא) הדרכה מיוחדת לנשים צדקניות.
- (יב) מורה דרך איך להנגד את הבנים מילדותם באופן קל, והתוצאות מזה בעזרת השם יתברך.
- (יג) הדרכה להנהגת הבית ושלום בית - עצות טובות ומועילות בדוק ומנוסה.
- (יד) הדרכה כאשר מכנים את בנו בכריתו של אברהם אבינו עליו השלום.

מעלות הספר

טחוא מורה דרך ומאיר נתיבות:

- (מז) איך להכין את עצמו לבר מצוה.
(מז) הוראות ליום החתונה, לחתן ולכלה ולהוריהם.
(יז) מורה דרך לאדם בחיי היום יום,
איך לעבוד את כל התלאות והמאורעות
שעוברים עליו בכל יום ויום.
(יח) הדרכה לאנשים ונשים מרי לבב ועצבנים
מחמת צרותיהם ל"ע, להחיות רוחם
ולחזקם שיהיו שמחים וטובי לב, מלאים חיים.
(יט) מאיר עיני ההורים אשר מן השמים נודמנו להם
בעיות עם ילדיהם הן ברוחניות והן בגשמיות,
שירגישו שמחים וטובי לב בזה שהם שלוחים
מן השמים לקרב את הנאולה.
(כ) חיזוק ושמחה לאם הישראלית איך לנהל
את ביתה הגדולה בילדים הרבה בלעה"ר.
(כא) חיות וחיזוק לבחורים נשברי לב.
(כב) דרך להשתמש בממון בעסקיו,
שלא לאבד את נכסיו בפעם אחת.
(כג) לשרש מלבו מדת הקנאה בין בעשיר ובין בעני,
מראה שהעניים מאושרים.
(כד) מאות סגולות ורפואות ותפילות מיוחדות
לכל דבר שהאדם זקוק אליו בחיי היום יום.

בעזרת השם יתברך שמו

הסכמות גאוני מצוקי ארץ למהדרות הקודמות

הסכמת וגזירת חרם מהרב הגאון הגדול המפורסם
מהור"ר נפתלי הכהן אב"ד ור"מ דק"ק ורנקבורט דמיין

(הוא הגאון הגדול רבי נפתלי כ"ץ בעל "סמיכת חכמים" וצוק"ל)

באשר שהאלוף המרום התורני כבוד שמו מוהר"ר צבי הירש בן הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אהרן שמואל ז"ל קאיידינוור מרח ואסף וליקט ספר הנחמד הנקרא קב הישר והביאו לבית הדפוס, ובקש מאתי לגזור אומר ויקם שלא ישיג איש אחר את גבולו כעני המהפך בחררה וכו' בכך נתתי לו רשות והרמנא להדפיס הספר הנ"ל, בכך גזרתי בגזירות נח"ש ששום אדם מישראל אינו רשאי להדפיס ספר הנ"ל כדמותו וכצלמו הן על ידי עצמו והן ע"י אחרים בדפוס ישראל או אומות העולם כל ימי העולם בלתי רשות המחבר הנ"ל, ולהשומע יזעם ותבא עליו ברכת טוב.

נפתלי הכהן

החונה פה ק"ק ורנקבורט דמיין יע"א ואגפיה

יום א ג אלול תס"ה לפ"ק

הסכמת הרב המאור הגדול

מהור"ר שמואל כ"ץ אב"ד דמדינת דרמשטאט

ורוכץ תחת משאו בבית המדרש הגדול דקלויז בק"ק ורנקבורט דמיין יע"א

הנה ראינו אלהים עולם לפנינו ה"ה הגאון מופת הדור אב"ד ור"מ דקהילתינו יצ"ו אשר נתן רשות והסכמה להאלוף הרבני מוהר"ר צבי הירש בן הגאון המפורסם מוהר"ר אהרן שמואל זצלה"ה קאיידינוור להביא לבית הדפוס ספר הנקרא קב הישר מעט הכמות ורב האיכות כי אלהים עשה שיראו מלפניו וזה כל האדם. מצורף לזה גזר ואמר בגזירת עירין פתגמין בחרם ונח"ש דלית ליה אסותא שלא להשיג גבול אשר גבל המחבר. בכך מי יראה יציאות הצדיק הגאון הלזה ולא יצא אחריו, בכך אני מסכים לדברי הרב הגאון הנ"ל ומוכתח אני שכל ידים איש את ידו למעול מעל, בדבר אשר לא (מעל) [עמל], ואשר יזלזל באזהרה, כבר מילתיה אמורה, שעובר על חרם של הגאון הנ"ל, ומאן דחייש לאזהרותינו יחולו ברכות על ראשו כברכת נפשינו.

דברי הקטן שמואל כהן שטעין

היושב באהל בית המדרש בק"ק ורנקבורט דמיין

ורוכץ תחת משאו דיושבי מדינת דרמשטאט

חותם יום שנאמר בו פעמיים כי טוב, ה' אלול שנת תס"ה לפ"ק

הסכמת הגאון הגדול החכם כמוהר"ר שלמה אייליון

אב"ד ור"מ דק"ק ספרדים נאמשטרדאם יע"א

בואו ונחזיק טובה להרב המופלא המנוח כמוהר"ר צבי הירש בן הגאון המפורסם מוה"ר שמואל קאידנוור אשר פעל ועשה וחיבר ספר קב הישר מנופה ב"ג נפה, דבר השהה לכל נפש היפה, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו באמת ובתמים, בדברים ישרים ונעימים, ורבים מעמי הארץ מתייעדי"ם ידיעה גמורה, בשפה ברורה, לשמור ולעשות ככל הכתוב בתורה, ולהיות שאין זכרון לראשונים אשר נדפסו כי לא נמצא רק אחד בעיר ושנים במשפחה, ואין רוח הבריות מהם נוחה, נדב לבו של האלוף הנעלה כהר"ר שלמה כ"ץ פרופס המתעסק בקדשי שמים להדפיס פעם שנית מבורר ומלוכח ומזוקק שבעתיים, בכך אמרתי נגזרתי לגזור גזירה לגזירה שלא ידים איש את ידו להשיג גבולו תוך עשרה שנים מיום גמר המלאכה, והשומע לדברי תבא עליו ברכת טוב.

כה דברי החותם פה אמשטרדס

יום הששי כ' לחדש כסלו שנת כי אתן אתכם לשם ולתהלה לפ"ק.

העומד על התורה ועל העבודה תוך אמוני עם סגולה ק"ק ספרדים הי ע"יון
איש לעיר שלמה זכמוהר"ר יעקב איליון זל"ה

הסכמת הגאון הגדול המפורסם כמוהר"ר אברהם נר"ו

אב"ד ור"מ דק"ק אשכנזים נאמשטרדס יע"א

ראיתי גדול תועלת לאנשים ונשים ארצו מלא יראה מעורר לכבות לעבודת הבורא יתברך, בחיבור אשר אינו ותיקן האלוף המנוח כבוד מוהר"ר צבי הירש בהגאון המפורסם כבוד מוהר"ר שמואל קאידנוור זצ"ל"ה בספר קב הישר הנדפס בשנת ס"ה, ולא נמצא מהם כי אם אחד בעיר מעוטי דמעוטי כמעט אשר נשכח שמו, והוא יגע וחקר ופעל, וניחא לאותו צדיק בקברו שדבריו לזכות הרבים יתפשט ויתעלה בקרב הארץ, להיות זכרונו בעולם נמרץ. נדרשתי מהאלוף הר"ר שלמה כהן פרופס להדפיס ספר קב הישר הזה כדפוס נאה ומשובח בתכלית היופי בתרייתא עדיפי מקמייתא, בכך ראוי להיות שכר טוב בעמלו כי הוא מן המזכה רבים יחשב, וקל וחומר שלא יכחו זרים יגיעו ויפסיד כהנ"א. הנני מסכים להדפיס הספר, ונחזני עד מקום שיד גזירתי מנעת שלא ידפיס אדם שנית ספר קב הישר עד כלות עשרה שנים מגמר הדפוס בלתי רצון הש"ך הנ"ל, והשומע לדברי, אל הטוב יגמור בעדו לטוב כל הימים, ויכלה שנותיו בטוב ובנעימים.

אני המדבר להגדיל התורה ולהאדירה ח בס"ליו תפ"א לפ"ק.

הקטן אברהם זל"ה המנוח כמוהר"ר יודא זל"ה

חונה פה ק"ק אמשטרדס קהל אשכנזים יע"א

הסכמת הגאון הגדול המפורסם החסיד

כמהור"ר יחיאל מיכל נר"ו

אנ"ד ור"מ דק"ק ברלין וק"ק פרנקפורט דאדר והמדינות יצ"ו
 ספר קב הישר הנדפס זה שנים רבות והוא מוסר
 להנהיג וליישר למען ילך האדם בדרך טובים ובדרך
 תמים, לאהבה וליראה את ה' כל הימים, דרך הישר
 מסילה לאלהינו ולא יפנה דרך כרמים, בודק בנר היפה
 לבדיקה וחדרי בטן חופש, והוא שוה לכל נפש, מודד
 בק"ב וקביים, לגדול וקטן ואיש הביניים, מדבר בלשון
 הקודש, ושלח את ביאורו משלח הרגל בלשון הרגיל
 ודש, והנה הנעלה ה"ה כהר"ר ישראל יצ"ו מיעסניץ
 המדפיס ספרים רבים ונכבדים לזכות הרבים ביקש
 מאתי להסכים בהדפסתו ספר הזה ובמלאכתו אשר הוא
 עושה, ולבאר בלי ידים איש את ידו להדפיסו שנית תוך
 משך עשרה שנים מיום כלות הדפוס, וכן דעתי מסכמת
 בגזרת נח"ש כאשר שאל, ירבו כמותו מדפיסי ספרים
 בישראל.

כה דברי היום מוצאי שבת קודש בער"ח שבת
 לסדר ולפרט והיה לאות וגוי ולטוטפת בין עיניך לפ"ק

נאם יחיאל מיכל בלא"א מ"ו ה"ה

כמהור"ר יהודה ליב זצללה"ה

חונה פה ק"ק ברלין ועל צבא ק"ק פרנקפורט דאדר והמדינות יצ"ו

הסכמת הרב המאור הגדול כמוהר"ר יצחק נר"ו

אב"ד ור"מ דק"ק דעסויא יצ"ו

ישר אשיב לאיש כפעלו פועל צדק מלאה ארץ דעה וכינה, זכה וזיכה הרכים בהדפסת מהר"מ אלשך על נביאים אחרונים וכתובים ושאר ספרים כהנה וכהנה ה"ה בעל המדפים האלוף כהר"ר ישראל בר אברהם מק"ק יעסניץ עושה מלאכת השמים באמונה, עתה העיר ה' את רוחו להביא שנית אל בית הדפוס ספר קב הישר שחיבר התורני הרכני כמוהר"ר צבי הירש בן הגאון המפורסם כמהור"ר אהרן שמואל קאייידנוור זכר צדיק לברכה, בהיות שאף אחד בעיר ושנים במשפחה לא תמצאנה, אמרתי לו ינחו ברכות על ראשך אתה איש תמים, נמצאת שלם בכל פעמים, זה שנים וימים, אף עתה כוונתך רצויה לאבך שבשמים, הוא יתן לך חיים, אך בראותי הסכמת הגאון הגדול כמוהר"ר נפתלי כ"ץ זכר צדיק לברכה אב"ד ור"מ דק"ק פרנקפורט דמיין, ואחריו מ"ו החכם השלם הגאון הגדול כמהור"ר שמואל כ"ץ שאמין זכר צדיק לברכה אב"ד ור"מ בבית המדרש דק"ק פרנקפורט דמיין שניהם בסגנון אחד עולים, בגזירה שלא יודפס ספר קב הישר כל ימי עולם, דעתם הרחבה מיני ים ולכם הפתוח כהיכל ואולם, מאתי נעלם, הייתי משתומם כשעה חדא על מה עשו לנו ככה הגאונים הנזכרים להיות חותם תורה בלימודי תעודה צרורים, מאירים עיני עכרים, וקנים ונערים, נשים וכתולות ובחורים, על לוח לבם קושרים, ועתה יהיו מונחים ח"ו בגנוי נסתרים, לדור דורים, בלתי ספק שהיה כוונת הגאונים לגזור בגדויים ואורורים, כדי שימכר המחבר הספרים, וכדיוס מיום שנדפסו הראשונים, הוא שנת עשרים, כבר הלכו ונתקבלו דיד הכל משתמשים בהם ולא היו נשארם, ואל יאמר האומר דכוונת הגאונים היה אף אחד זה לא יבא אחר להדפיס ספר קב הישר שנית, אם לא שיתרצה להמחבר כריצוי כסף, הם כי לא להזכיר כי אין זה ק"ו הישר, בעל המחבר גופא לא ניחא ליה דאיתהני בהאי עלמא כמו שכתב בהקדמה לחלק שני ז"ל: וחברתי זה הספר לא להתפאר וכו' וקורדום להתגדל בו וכו' עכ"ל. מצורף לזה ראיתי הגאון הגדול ה"ה כמהור"ר יחיאל מיכל נר"ו אב"ד ק"ק ברלין ונתן רשות להדפיס ספר קב הישר הנ"ל, בכך גם אנכי נתתי את ידי עם הר"ר ישראל הנ"ל, עמו במלאכתו להביא ספר קב הישר אל הדפוס. גם מסכים אני לאותן אוהרות וחרמות אשר אמורים מפי הגאון הנ"ל על משך עשר שנים. מאן דישמע לדברינו יחולו עליו כל הברכות אמון.

כה דברי היום יום כ"ו שבט לסדר ולפרטי לא תגלע ב"ד רפ"ק

נאום יוסף יצחק במהור"ר גרשון זכר צדיק לברכה

חונה פה ק"ק דעסויא ואגפיה

הסכמת הרב הגאון הגדול מוהר"ר יוסף

אב"ד דק"ק פרנקפורט דאדר יע"א

(הוא הגאון הגדול רבי יוסף האומים בעל "פרי-מגדים" וצוק"ל)

הנה הנעלה כהר"ר איצק מדפים מפה ק"ק פרנקפורט דאדר יע"א
 עוסק במלאכת שמים בהדפסת ספרי קודש, וכעת העיר ה' את
 רוחו להדפיס ספר הנחמד קב הישר כמו שנדפס בק"ק פרנקפורט
 דמיינ שנת תס"ט אשר חיבר חבר מוהר"ר צבי הירש בן רבינו
 הגדול הגאון מהרש"ק ז"ל בעל "ברכת הזבח", וספר הלז אין
 בנמצא כי אם אחד בעיר כו' ומי שיש לו גונזו אותו בחדרי משכיתו
 ואין חכמים מודים למי שגונזו ספר רפואת הנפש, מרפא לנשמה
 וגוף, שכל דבריו נאמרים בהשכל ומוסר, בכך אמרתי לפעלא טבא
 יישר כחו להדפיס כצלמו וכתבניתו שבפרנקפורט דמיינ, פנים
 בלשון הקודש ולמטה בלשון אשכנז לקיים באר היטב, ישמחו
 הקונים בו, שוה לכל נפש לתלמידי חכמים וע"ה ונשים, כולם
 ישבעו לטוב.

והגני גוזר בנידוי ושמתא למי שישג גבולו מיום כלות הדפוס עד
 משך ששה שנים, ואמנם בתנאי שיתחיל להדפיס בראש חודש
 ניסן הבא עלינו לטובה תקמ"ו ויגמר הדפסתו תוך שנתו מיום
 ההתחלה. ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

יום א טו"ב טבת, אתה תקו"ם תרחם ציון רפ"ק

נאום הלעיר יוסף חונה פה ק"ק פרנקפורט דאדר יע"א

בעל המחבר ספר פורת יוסף וגו'

בעזרת השם יתברך שמו

הקדמת המחבר

"ואתחנן אל ה'" (דברים ג, כג). אמרו רבותינו זכרונם לברכה (דברים רבה יא, י), שמושה רבנו עליו השלום התפלל חמש מאות וחמש עשרה תפלות - כמנין "ואתחנן" - על שבקש לכנוס לארץ.

גם אני מזקנים אתבונן, ואשפך שיחי לפני האל העונה אותי ביום צרתי, בחמש מאות וחמש עשרה תפלות כמנין שמי החול הירש שהוא גמטריא חמש מאות וחמש עשרה: ה', נחני בדרך ישרה - כמנין "ואתחנן". בתחנונים ידבר רש לפני כל יודעי דת ודין, היושבים על מדין, שיהיו לרצון אמרי פי, בחבור קדש זה שאין בו דבור דופי. וקראתי שם הספר "קב הישר" על שם שני טעמים נכונים והגונים:

טעם הראשון, שכתבתי והצגתי לפניך ק"ב פרקים, כמנין שמי הקדוש, שהוא צבי, גימטריא כמנין "קב הישר" - הוא בהיפוך אתון כשמי החול הירש - אותיות דדין כאותיות דדין. וטעם השני הוא שקראתי "קב הישר" זה הספר, שהוא קב ונקי כסלת המנפה בשלשה עשר מיני נפה, ומיישר לב האדם ולב העקם לילך בתמימות בדרכי ה', אשר צדיקים ילכו בה. ויראו צדיקים וישמחו בראותם אור ותועלת גדול, שהוא תוכחת מגולה ואהבה נסתרת, הן על דרך פשט ודרך משל ומליצה, דברים המתישבים על הלב ומושכין לבו של אדם בראיות ברורות מספר הזוהר ומשאר מאמרי רבותינו זכרונם לברכה.

וחברתי זה הספר לא להתפאר בו ולטול עטרה לעצמי, רק כוונתי בימי עניי ומרודי ליתן מרגוע לנפשי לזכות בו את הרבים, וזכות הרבים יהיו תלוין בי. ובודאי יפקחו עיני העבריים, אשר ישקיפו בהשקפת העין - עינא פקחא - בודאי יעלזו ויגילו, ולא ימוש ספר הזה מפיהם ומפי זרעיהם.

וכהיום זכני ה' שתפלתי עושה מחצה, שהבאתי מחצית הספר, שהוא חלק ראשון לבית הדפוס, כאשר עיניכם רואות. על כן אמרתי במה אכף לאלוקי מרום ובמה ארצה אותו ברכבות אלפי נחלי שמן על כל הטובות אשר גמלני? מאפלה לאורה הוציאני, ממות לחיים ומכור הברזל הצילני, כאשר שרבים קמו עלי לבלעני, חנם אין כסף בלא כסופא יצאוני, והמחבלים חובלין וככסלא לעוגיא עטרוני, ומאה גלבין הכוני פצעוני. אתה ה' דון משפטי ודיני, כי נשאי רידי מעלי ומחמד עיני, וכספי וזהבי ומטמוני, וכבעל השור נקי מנכסי יצאוני, ונשכוני כנחש וצפעוני. שלו הייתי יושב בביתי ובעלי קרנים דחפוני, המה בעלי זרוע אשר אין להם שר ומושל סבבוני, אמרתי ששחה לעפר נפשי אך חסד אל עזרני.

אז נדור נדרתי ביום צרתי בשברון מתנים בדמעות עיני, לקיים בעצמי מאן דביש ליה כמאי מתא לזייל למתא אחריתי (בבא מציעא עה), כך סליקו לי על רעיוני, לעזוב ארץ מולדתי ונחלת אבותי לתקוע אהלי אפדני בית חמוהי היא קרתא קדישא פרנקפורט דמיין, ומלכו של עולם חדריו הביאוני, בעירום ובחסר כל, ולא נשאר בידי כי אם חבורי, שחברתי זה הספר לזכות בו את הרבים, ובודאי יהיה לרצון לפני כל כמל וכרכיבים.

לא נחתי ולא שקמתי, עד שהבאתיו לבית הדפוס להורות הדרך הישר והטוב לאנשים אשר המה כערכי ולהפחותים ממני, לנהגם על מי מבועי מים חיים, כאשר ראיתי ממורי והורי הקדושים אשר בארץ המה, הלא הם - אבי, הרב הגאון, מורנו הרב רבי אהרן שמואל קאידענאווער זכרונו לברכה, ומשאר רבותי גאוני ארץ, כאשר ששמשתי ויצקתי מים על ידיהם, ומפיהם אני חי.

וגדולה שימוש תלמידי חכמים יותר מלימודה (ברכות ז ע"ב) שראיתי דרך הטוב והישר מרכי המובהק, הלא הוא החסיד הרב הגאון, מורנו **הרב רבי יוסף**, בהרב הגאון המנוח, מורנו הרב רבי יהודה יודל זכרונו לברכה, שהיה אב בית דין וריש מתיבתא דגליל דקהלת קדש מינצק, ולבסוף ימיו נתבקש בישיבה של מעלה בקהלת קדש דוכנא רבתי, יכוננה עליון, אמן.

ושתייתי בצמא את דבריו, כאשר אכתוב בחלק השני באיזה מקומם של שבחיים, ובאיזה פרק הן הם ממש דבריו, אך לפעמים הוספתי נופך משלי בדבריהם, ולפעמים חסרתי. וכדי שיהיו שפתותיהם דובבות בקבר, וכדי שלא אקח עטרה לעצמי, על כל פרק ופרק אתן תהלה למלפני ולמעבדני, ואשא עיני אל ההורים ומורים לקיים דברי רבותינו זכרונם לברכה (מגילה ט"ו ע"א): כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם.

ואני תפלה בכל עת רצון, שכל מי אשר יראת ה' בלבבו, יקרא פעמים ושלוש בזה הספר, הנותן אמרי שפר, ולקיים אמרי שאני מזהיר ומזכיר קצת מצוות אשר האדם דש בעקביו, לקיים אותן בכל לב ונפש. כי אותן המצוות מונחים ממש בקרן זווית, ואין בני האדם נוהרין בהן, אמרתי לדבר נגד מלכים ולא אבוש.

והעתקתי הספר הזה גם כן ב"לשון אשכנזי", כדי שידעו יודעי בינה, וידי כל אדם יהיו שולטים בזה הספר, להבין ולהשכיל, כאשר עיניכם הרואות תחזינה מישרים אפס קצהו בחלק זה, וכולו תראו בחלק השני. וסהדי במרומים, שלא היה בידי שום פרוטה בתחלת הדפוס, ומהשמים עזרוני שגמרתי חלק ראשון, ותפלתי לאל חי, שיגמלני חסד לגמור גם חלק שני, ואקוה לאל, שיגמר קודם חנוכה הבא עלינו לטובה.

על-כן עושו חושן, ואל תחוסו על כספכם המעוטה לקנות מעמדי זה החלק, ויאירו עיניכם כשמש בצהרים. והמקום זה הספר, יזכה לראות בבנין ציון וירושלים.

כה דברי המעתי, הכותב ברפיון ידים ובשברון מתנים

הקמן **צבי הירש**

בן הגאון מוהר"ר אהרן שמואל זלה"ה קאידענאווער

- לפרט קמן [שנת תס"ה]

הקדמת המוציא לאור

בדורינו דור יתום, כאשר חסרים לנו בעוונותינו הרבים הצדיקים זכותו יגן עלינו מדורות הקודמים, ואין מי שיוכיח את העם בדברי מוסר והתעוררות, אפשר למלא את החסרון על ידי הלימוד בספר הקדוש קב הישר. כאשר מעיינים בספר זה, רואים שהמחבר מדבר לכל אחד ואחד מאתנו, כאילו היה חי בדורינו, וכאילו היה יודע מגודל הנסיונות שבדור הזה.

ידוע מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה במדרש על פסוק "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שכאשר הדור פרוץ בעוונותינו הרבים ואין מקיימין את התורה ומצותי' כדבעי, והיינו שהוא בבחינת "הפרו תורתך", אז "עת לעשות לה'", צריכים לפעול למען כבוד שמים, לחזק קיום התורה הקדושה.

ומן הנכון להזכיר כאן דברי הגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמי זכותו יגן עלינו שכתב בהקדמה לספרו הקדוש "עת לעשות", שספר זה עלה לו בדמעות בלי שיעור ושעות רבות של ביטול תורה להפיצה לאור עולם, אבל הוא מדפיס את הספר כדי לחזק את האמונה והבטחון ומדות טובות בלבות בני ישראל, שמורגש החסרון בדורות הללו.

ואם בדורו כתב כן הגאון הקדוש מקאלאמי, אשר דורו היה בהשוואה לדורינו, דור של תורה ויראה, קדושה וטהרה, ובעת ההוא עדיין היו בחיים מאות גאונים וצדיקים בכל תפוצות ישראל, ואף על פי כן כתב שהעולם זקוק לספר כזה, אנו מה נעני אבתריה כהיום בעוונותינו הרבים, כאשר בני ישראל עלולים ליפול בנסיונות שונות ברוחניות ובגשמיות. בני אדם טרודים על המחי' ועל הכלכלה, ונתגדל דור חדש בלי עין הרע שנתרבה מאוד בעזרת השם יתברך, אבל כמעט שאין יודעים איך היה נראה יהודי ירא ה' בדורות שעברו.

לזאת אזרנו אומץ לחזק ידים רפות, בראותינו נחיצות הוצאת ספר הקדוש קב הישר לאור עולם במהדורא חדשה, כדי להאיר עיני בישראל ולחמם את לבותיהם בדברי המוסר שיצאו בקדושה וטהרה מתחת ידו של המחבר.

לפעמים הוצרכנו לשנות איזה מלים, ומכל מקום יגענו מאוד להוציא את הרעיון שהגה בו המחבר. כמה יגיעות יגענו להקל על המעיין בספר הקדוש הזה. לא חסכנו שום עמל ויגיעה ולא פנינו עינינו להוצאות הרבות של הוצאת ספר כזה במהדורא מאירת עיניים.

פיענחנו את הראשי תיבות שנדפסו בדפוס הראשון, פסיק ונקודות, וחילקנו את הספר בקטעים, בתוספות לכותרות בכל פרק בין ענין לענין.

יגיעות רבות השקענו בספר זה להוציאו ברוב פאר והדר, ואף על פי כן ידענו גם ידענו מקרא שכתוב "שגיאות מי יבין", ויתכן שנפלו טעותיו בדפוס. לכן בקשתינו מהקורא היקר שידון אותנו לכף זכות, בגלל העמל והטירחא שקשור בהוצאת ספר כזה לאור עולם.

ואתן שבח והודי' להשם יתברך אשר זיכנו בזכות זה להיות ממזכי הרבים, להוציא לאור מחדש ספר קב הישר, שזה כבר רפ"ט שנה מפטירתו - (תע"ב - תשס"א).

יהי רצון שזכות המחבר הקדוש יגן עלינו ועל כל בני ביתינו ועל כל העוזרים בהוצאת הספר לאור, להוושע בכל משאלות לבבם לטובה, בני, חיי ומזוני, לגדל את בניהם לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

תקוותינו שספר זה יאיר קדושה ויראת שמים בלבבות בני ישראל, ונזכה לראות בישועת כל ישראל ושמחתן. ובמהרה יקום בנו נבואת ישעיה הנביא (נ"ב, ז-ט) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום על הרי יהודה, אומר לציון מלך אלוקיך וכו' כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו, במהרה בימינו אמן.

חודש אלול תשס"א לפ"ק - המו"ל

פרקי תולדות קצרים

של מחבר ספר "קב הישר"

מעטים הם ידיעותינו אודות מחבר ספר "קב הישר", למרות העובדא שהספר נפוץ בכל תפוצות ישראל. והא לנו פירוורים ממה שנלקט ממקומות שונים, במיוחד מהקדמתו לספרו ומן ההקדמות לספריו של אביו הקדוש זכר צדיק לברכה.

מחבר ספר זה, "קב הישר", הגאון הקדוש רבי צבי הירש קודנובר זכותו יגן עלינו, היה מגדולי צדיקי דורו, והתבלט בין רבני עיר ואם בישראל פרנקפורט. גדולי דורו ענו אחריו "מקודש מקודש" והעידו על גדולתו.

המחבר נולד לפני יותר משלש מאות שנה, לאביו הגאון הקדוש המפורסם רבי אהרן שמואל קודנובר זכותו יגן עלינו, מחבר ספר "ברכת הזבח" על קדשים; "תפארת שמואל" על הרא"ש, "ברכת שמואל" על התורה, ושאלות ותשובות אמונת שמואל.

שם המשפחה קודנובר הוא על שם העיר קודנוב הקרובה למינסק, בה נולד רבי אהרן שמואל. רבי אהרן היה תלמידם של רבי יעקב ובנו רבי העשיל מלובלין. כאשר נימול לשמונה, קראו שמו בישראל "אהרן", ואמנם פעם חלה והוסיפו על שמו שמואל, ונקרא אהרן שמואל.

אמו של רבי אהרן שמואל היתה אשה פשוטה, לא יכלה אפילו להתפלל, אבל בעת הדלקת נרות שבת קודש היתה מתפללת להקדוש ברוך הוא שיעזרנה שבנו שמואל יתגדל לתלמיד חכם.

בצעירותו נתקבל רבי אהרן שמואל בבית דינו של רבי משה לימא, מחבר ספר "חלקת מחוקק", אשר בוויילנא. כאשר קרו הגזירות והשחיטות בשנות ת"ח ות"ט ברח רבי אהרן שמואל לנפשו ביחד עם שאר גדולי ישראל למדינות הולנד, גרמניא, אוסטריא, ביחד עם בנו בעל מחבר ספר "קב הישר". במשך שנות הזעם עברו על ראשם צרות רבות ותלאות, ושתיים מבנותיו של רבי שמואל נהרגו על קידוש השם

(ועיין בפנים הספר בפרק ק"ב מה שמגלה המחבר סודות נפלאות מה שקרה בשנות ת"ח ות"ט).

כשהגיע רבי אהרן שמואל לשנתו הס"ב נסתלק בעיר חמלניק, כאשר שהה שם לרגלי אסיפת גדולי הדור, "י"ט תמוז ה' תל"ט.

על ראש הגאון הקדוש רבי צבי הירש מחבר ספר הקדוש "קב הישר" עברו יסורים ותלאות גם לעת זקנתו, כאשר הלשינו עליו ושמוהו במאסר, אותו ואת אשתו ואת בנו, כאשר רשם עלי גליון בהקדמה לספרו של אביו "ברכת שמואל".

ברוב ענותנותו תלה המחבר ספר "קב הישר" את יסוריו במה שלא הדפיס ספריו של אביו, ותיכף לאחר שעבר לגור בעיר פרנקפורט ד'מיין אשר במדינת גרמניא, החל בהדפסת ספרי אביו. גם במהדורא הראשונה של ספרו "קב הישר", מזכיר שעברו עליו צרות רבות ורעות רחמנא ליצלן.

הגאון הקדוש המחבר זכר צדיק לברכה האריך ימים, ונסתלק בעיר פרנקפורט ד'מיין ביום שושן פורים ה'תע"ב. על מצבתו נכתב כדלהלן: התורני הרבני מו"ה הירש קאידענאווער פה קבור וטמון איש חסיד ונאמן, ה"ה מ"ו צבי בן הרב הגדול מ"ר שמואל זכר צדיק לברכה נפטר יום ד' ט"ו אדר שני תע"ב לפ"ק תנצב"ה.

ספר "קב וישר" נחשב לאחד מספרים הכי נפוצים בעולם מאז שלש מאות שנה. מעת שנדפס הספר בפעם הראשונה, עד עשר שנים אחר כך, נדפס הספר בעשרות מהדורות, ללמדך גודל חשיבותו בעיני העם.

עד הנה נדפס הספר בערך ק"כ פעמים במדינות שונות שבאירופא ואזיה. גם בשפת הלאדינו שפאניאליש נדפס הספר פעם אחת. את התירגום הראשון באידיש הדפיס המחבר בעצמו.

חיבה יתירה נודעת לו לספר זה בין תלמידי חכמים וחסידים, אבל גם אצל המון העם ונשים, בגלל לשונו הקל והצח, ביחד עם המשלים והסיפורים שהביא בספרו, אשר מעוררים לתורה ויראת

שמים. כל אחד מצא בו נשאת נפשו: התלמיד חכם, המון העם, נשים וטף.

בנוסף למדרשי חז"ל וזוהר הקדוש, שאב המחבר מקורותיו גם מספרי קדמונים, ספרי האריז"ל ותלמידיו. אך בעיקר שאב מספרים הקדושים ראשית חכמה ושל"ה הקדוש.

רבו בעל "יסוד יוסף", אשר חלק גדול מספר קב הישר מיוסד על דבריו, ובפרקים הרבה כתב ממש כלשונו של רבו, היה גאון וחסיד מקובל בדורו. שימש כרב וראש ישיבת מינסק ודובנא. בנוסף לספר יסוד יוסף חיבר ספר שאלות ותשובות "נעימה קדושה" ועוד.

שני טעמים בדבר שהמחבר קרא שם ספרו "קב הישר": (א) ק"ב פרקים לספר. (ב) שמו "צב" עולה במספר ק"ב.

כמה הלכות ומנהגי ישראל מקורם מספר "קב הישר": (א) שלא ליטול ידים בבוקר על ידי רשע; (ב) לשים ברזל במים בעת התקופה, בגלל הסכנה שבדבר; (ג) שלא להניח כלים ריקים בעת ברכת המזון. גם מה שנהוג בהרבה תפוצות ישראל לומר במוצאי שבת "א פסוקים שראשיתם וסופם באות נו", מקורו מספר "קב הישר", וכן התפילה שאומרים לאחר קריאת התורה, וגם אמירת הנשיא בחודש ניסן, ועוד כהנה, אשר מקורם מספר "קב הישר".

גודל חביבות התפילות שבספר "קב הישר" אצל גדולי ישראל בדורות שלאחריו, רואים מזה שהגאון הקדוש רבי שמואל אלבאז זכר צדיק לברכה ליקט בשנת תקס"ח כל התפילות שנדפסו בספר "קב הישר", והדפיסם בספר מיוחד אשר נקרא בשמו "רובע הקב". הוא מעיד על תפילות אלו, שמי שיאמר אותם בתמידות יהיה נקי מחטא ולא יסור מדרך התורה.

חשיבותו של המחבר אפשר לראות גם מזה שגדולי ישראל בהסכמותיהן לספר "יסוד יוסף", הדגישו את העובדא שהיה רבו של בעל קב הישר. המחבר השאיר עוד שני ספרים אשר לא נדפסו: ספר "עופר האלים" על התורה, והשני על עיבוד השנה.

מעלות הספר "קב הישר"

יראים ושלמים החרדים לדבר ה' היו מחזיקים את הספר הקדוש "קב הישר" בתיק הטלית ותפילין שלהם, שיהי' מוכן תמיד לעיין בו. וכתב הגאון מר"ה צבי יחזקאל מיכלזון זכר צדיק לברכה בהסכמתו לספר "אורחות צדיקים", שזוכר בחורף תרמ"א, כאשר בא בפעם הראשונה להגאון הקדוש בעל שפת אמת זכר צדיק לברכה מגור, הי' נהוג שכל אברך שנכנס לחדרו של השפת אמת לקבל הדרכה בעבודת ה', הי' השפת אמת מצוהו ללמוד בכל יום פרק אחד מספר מוסר. לפעמים הי' מצוה ללמוד ספר חובת הלבבות, ולפעמים היה מצוה ללמוד ספר אורחות צדיקים, והיו מחזיקים את הספרים הללו בתוך תיק הטלית ותפילין, כדי ללמוד בתוכם קודם התפילה.

כדאי למורי העם ומדריכיו לעורר את האברכים שישאו בתוך תיק הטר"ת שלהם את הספר "קב הישר", כדי שיוכלו לעיין בו לכה"פ חמש או עשר דקות קודם התפילה או לאחריה.

באיזהו מקומות היו הרבנים מלמדים ברבים ספר קב הישר בכל יום בין מנחה למערב, וכן נהוג כהיום הזה בכמה מקומות.

כתב רבינו יונה בספר היראה (אות ר"מ) שהאדם צריך להרגיל את פיו בדיבורים של יראת שמים, כגון: הוי עז כנמר... סוף דבר הכל נשמע.. את האלקים ירא... מה ה' אלוקיך שואל מעמך... מאד מאד הוי שפל רוח... ואז מובטח לו שלא יכשל לעולם.

רבי יהודה בנו של הרא"ש כתב, ללמוד ספרי מוסר כדי לקיים השמע לאזנך מה שאתה מוציא בפיק. והאריז"ל הזהיר גם כן ללמוד בכל יום ספרי מוסר, ושלא יעבור עליו יום אחד בלא לימוד ספרים הללו.

וכתב הגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמיי זכר צדיק לברכה בספרו "עת לעשות" (שאלה י"ג) אודות הנחיצות לבנות ישראל שיהיו בקיאים בתפילה ובקריאת שפת אידיש, שעל ידי זה תתרבה בלימוד מוסר, יראה, צניעות, ומדות טובות. וכותב עוד, שעל ידי שתהיה בקיאה בשפת אידיש, תוכל לקרוא בכל יום ספר מגורת המאור,

שמחת הנפש, קב הישר ושבט מוסר, ועל ידי זה תכיר גודל ערך התורה ושכר הגן עדן, עונש הגיהנום וחומר העבירות, עיין שם באריכות. רואים מזה שהגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמיי מנה בין ספרי מוסר החשובים את הספר "קב הישר".

וכתב עוד בספרו "משכיל אל דל" (חלק ב', דף י"א), שגם בני אדם שאינם תלמידי חכמים יקבעו עתים שעה או יותר ביום ובלילה ללמוד ספרי מוסר שנדפסו בשפת אידיש, כגון מנורת המאור, קב הישר ועוד, וגדול שכרם כאילו עסקו בהוויות דאביי ורבא. עוד כתב בספרו עת לעשות (עמוד רמ"ו) שהלומד ספרי מוסר יעזרהו השם יתברך שיהא ירא שמים ושבניו יהיו הגונים וילכו בדרך הישר.

בגלל חשיבותו נדפס ספר קב הישר בכמה מהדורות. כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים, נדפס הספר פעמים רבות, ובכל פעם שנדפס, נתקבל הספר בכל תפוצות ישראל.

בלשונו הקדוש מלוה המחבר את האדם בכל דרכיו. דבריו הקדושים מחממים את הלבבות. תוכו רצוף אהבה להשם יתברך ולעם ישראל. הוא מלמד את האדם גודל חשיבות של קיום כל מצוה בפני עצמה, והכל בלשון צח ונאה, המובן גם לילד שהולך לבית הספר.

כל הענינים חרוז המחבר וחיברם בסיפורים מזוהר הקדוש ומכתבי האריז"ל ועוד. הוא מזהיר להיות זהיר אף במצות קלות שהאדם דש בעקביו, ומאיר עיני האדם בכל מקום המצאו.

בחיי המחבר (בשנת תס"ב) נדפס הספר בלשון הקודש בעיר פראנקפורט, בתוספת תרגום לשפת אידיש. ואף על פי שהתירגום לשפת אידיש היתה בשעתו תועלת גדול להמעיינים בספר, שיבינו בשפה המדוברת כל הכתוב בספר, אך התירגום היה שגוי קצת באיזהו מקומן, וגם אינו בהתאם להשפה המדוברת והנכתבת היום במקומות אחב"י החרדים לדבר ה' שמדברים בשפת אידיש. ויצא לאור בשנה זו ספר קב הישר שלשה כרכים בשפת אידיש כלול בהדרו ובתפארתו, והוא מאיר עיני הקורא בו.

לאחרונה יצא הספר לאור מחדש בלשון הקודש בכמה מהדורות כלול בתפארתם, מנוקד ומבואר עם מפתחות ומקורות. ועלה במחשבתינו גם כן להדפיסו בלשון הקודש ולפרסמו כדי לזכות הרבים, ותקותינו שהלומדים בו יתעוררו לתורה ויראת שמים על ידי הלימוד בספר זה. ויהא רעוא שיתקדש שם שמים על ידינו להרבות תורה ויראת שמים בישראל.

* * *

מעלת לימוד ספרי מוסר בכל יום

ידוע מה שכתב הגאון הקדוש רבי יונתן אייבעשיץ זכותו יגן עלינו בספרו יערות דבש (ח"א דרוש י"ב, דף ס"ח) שגם הנשים והבנות הקטנות מחויבות ללמוד בכל יום ספרי מוסר שנדפסו בשפת אידיש, כגון ספר שמחת הנפש וספר לב טוב וכו', ומבטיח שם שעל ידי זה יפתחו לבותיהם ליראת שמים האמיתית, ולא יבואו לידי חטא. ובספר שמחת הנפש (עמוד קל"ד) כתב שצריכים ללמוד ספרי מוסר בפרט כעת שנדפסו בשפת אידיש.

הגר"א זכר צדיק לברכה במכתבו (אגרת הגר"א) כותב לאמו: "יש תחת ידי איזה ספרי מוסר בשפת אידיש, ויש ללמוד בהם תמיד, ובפרט בשבת קודש צריכים להתעסק בספרי מוסר, ותדריך אותם ברוח ספרי המוסר". רואים מכך שביום השבת על הנשים והבנות לעסוק רק בספרי מוסר ולא בדברים אחרים, כדי שידעו מה חובתן בעולמן.

בספר סדר דרך ישרה כתב, שהלומד ספרי מוסר בכל יום לפי הבנתו, יקבל שכרו מאת ה' כמו למדן שעוסק בספרי קודש בלשון הקודש.

גם ידוע שהחתם סופר זכותו יגן עלינו הי' לומד כל יום איזה זמן בספר חובת הלבבות עם תלמידיו, ואמר פעם, שהוא מרגיש חסרון ביום אשר לא עסק בו בספר מוסר.

ומסופר שפעם שאל איש אחד את גדול המוסר הגאון רבי ישראל סאלאנטער זכר צדיק לברכה, היות ויש לו שהות ביום חצי שעה לעסוק בתורה, איזה לימוד יקח לעצמו בחצי שעה ההוא. והשיב לו שילמוד בספר מוסר, ואז יראה שבאמת יש לו שהות ביום יותר מחצי שעה להקדישו ללימוד התורה.

והרי אך למותר לתאר התועלת של לימוד ספרי מוסר לתיקון המידות. מובא בשם צדיקים שבזמנים הללו העיקר הוא לדבר מענייני מדות. ויש פתגם של גדולי ישראל שאמרו, שאפשר לסיים כל הש"ס ועדיין לא למד מסכת מדות.

צדיקים נשגבים היו עובדים זמן רב על מדות טובות. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זכותו יגן עלינו, שהיה עמוד האמת בדורו, העיד על עצמו שהוצרך לעמול שלש עשרה שנה על מנת לשרש מעצמו את מדת השקר, ועוד שלש עשרה שנה לקנות לעצמו מדת האמת.

בהקדמת ספר ויגד יעקב על המועדים הביא בשם אביו, שהגאון הקדוש מהר"ד מבעלזא זכותו יגן עלינו אמר, "ספר ראשית חכמה צריכים ללמוד, בספר חובת הלבבות צריכים לעיין, וספר ארחות צדיקים צריכים לידע בעל פה", עכ"ד. ומובן שכוונתו גם לספרי מוסר אחרים, כספר קב הישר ועוד. הרי לא היתה בית בישראל בכל הדורות שלא היה בו ספר הקדוש קב הישר.

ידוע מה שכתב הגאון רבי עקיבא איגר זכר צדיק לברכה בהקדמה לספרו, בו מפציר בבנו שישגיח בעת הדפסת ספריו שיהיה נדפס על נייר יפה ואותיות יפים בדיו שחור, כי כשהספר נדפס בפאר והדר, ובאותיות שמאירות את העינים, אפשר להרחיב הדעה והכוונה בעת שמעיינים בו.

לכן לא חסכנו כל עמל ויגיעה להוציא לאור דבר שלם נאה ומתוקן, שיוכל הקורא לעיין בו בקלות, ויהא רעוא שיתקדש שם שמים על ידינו, ובזכות הפצת יראה וטהרה בישראל נזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

בעל ילקוט מעם לועז, שהי בדורו של המחבר ספר קב הישר, בעיר הקודש צפת, משבח אותו למאוד, ומביאו פעמים רבות בספרו.

הגאון הקדוש בעל מחבר ספר פרי מגדים זכותו יגן עלינו כותב על ספר קב הישר שהוא ספר נחוץ מאוד, שמרפא את הנשמה והגוף. כל דבריו מלאים מוסר והתבוננות. הוא לעזר הן לתלמיד חכם והן לאנשים ונשים מהמון העם.

אדמו"ר הגאון הקדוש בעל צמח צדק מליובאוויטש זכותו יגן עלינו, הורה לאחד מגדולי תלמידיו דרך ליראת השם והורהו ללמוד את הספר הקדוש "קב הישר" (ליקוטי דיבורים מהרי"ץ ח"א דף 54).

הספר הקדוש "קב הישר" נדפס כמה פעמים, בחיים חיותו של המחבר, הגאון הצדיק הקדוש רבי צבי הירש ב"ר אהרן שמואל קאיידנאבר זכותו יגן עלינו, מעיר פראנקפורט, ואח"כ הדפיסו אותו קרוב לששים פעמים בזמנים שונים ובמדינות שונות עד שנת תרנ"ח כפי הרשימה דלהלן - ומאז ועד עתה נדפס פעמים אין מספר בהרבה אופנים ומקומות - ולאחרונה הדפיסו אותו מחדש בלשון הקודש ובשפת אידיש בדפוס חדשה בכמה מהדורות חדשות.

רשימת הדפוסים

של ספר הקדוש "קב הישר" בק"ב פרקים משנת תס"ה עד שנת תרנ"ח: בלשון הקודש, באידיש ובלאטיין.

1. פראנקפורט ד'מיין תס"ה (ר"יב דפים).
2. אמ"ד תפ"ב (קס"ח דפים).
3. קושטא תצ"ב (צ"ח דפים).
4. ווענעציא תק"ג (צ"ח דפים).
5. ווענעציא תקל"ב (ק"יב דפים).
6. לבוב תקנ"א (קל"ו דפים).
7. זאלקאווא תקס"ה (קל"ו דפים).
8. סאדילקאווא תקפ"ה (קל"ו דפים).
9. חמו"ד (קל"ו דפים).
10. ליווארנא תרי"ג (קל"ו דפים).
11. לבוב תרי"א (ס"ז דפים).
12. לבוב תרי"ח (ס"ז דפים).
13. לבוב תרכ"ג (ק"כ דפים).
14. ווילנא תרכ"ד (ק"כ דפים).
15. לבוב תרל"א (ק"כ דפים).
16. ווארשא תרל"ט (ק"כ דפים).
17. לובלין תרנ"ח (ק"כ דפים).

18. פראנקפורט ד'מיין תס"ט (ק"כ דפים).
19. פראנקפורט ד'מיין ת"ע (צ' דפים).
20. יעסניץ תפ"ה (צ' דפים).
21. זאלקאווא תקט"ו (צ' דפים).
22. חמ"ד תקל"ג (ק"ח דפים).
23. פראנקפורט אמ"יין תקמ"ו (ק"ח דפים).
24. פראנקפורט אמ"יין תקנ"ט (ק"ח דפים).
25. זולצבאך תקנ"ה (ק"ח דפים).
26. זולצבאך תקנ"ט (קכ"ד דפים).
27. זולצבאך תקס"ה (קכ"ד דפים).
עם תרגום יידיש אשכנז ע"י ה"ר משה ב"ר נתן נטע.
28. סאדילקאווא תקפ"א (קכ"ד דפים).
29. זיטאמיר תר"ך (קכ"ד דפים).
30. לבוב תרכ"ג (קכ"ד דפים).
31. ווילנא תרכ"ה (קכ"ד דפים).
32. ווארשא תרכ"ו (קכ"ד דפים).
33. לובלין תרל"ו.
34. לובלין תרנ"ח.

ובתרגום אידיש בלבד:

1. זולצבאך תפ"ד (צ"ח דפים).
2. פיורדא תצ"ח (פ"ח דפים).
3. פיורדא תק"ג (פ"ח דפים).
4. חמו"ד.
5. חמ"ד תקל"ג.
6. חמ"ד תקנ"ג.
7. לאשצוב תקע"ז.

ובתרגום לאדינו (ע"י ה"ר ניסים הכהן):

1. קושטא תקפ"ג.
2. קושטא תקפ"ח.
3. קושטא תרכ"ג.

בעזרת השם יתברך

פרקים א'-כ"ד

◆ סדר בראשית ◆

הגאון בעל החיד"א זי"ע מביא בספריו את הספר קב הישר פעמים הרבה, ולא זו הספר מעל שולחנו. החיד"א מעיד על הספר קב הישר שהוא ספר שמעורר ליראת שמים.

המחבר של ספר הקדוש "שבת של מי", רבי יעקב שמשון שבתי מעיר סיניגאליא, שהיה בן דורו ורעו של החיד"א זי"ע, כותב על המחבר של ספר קב הישר (בספרו "שבת של מי", שבת כ"א עמוד ב') שיש ליזהר בכל תיבה של ספר קב הישר, כי הוא איש המורם מעם.

תוכן הענינים

של פרקים א'-כ"ד

- א. בפרק זה מבואר מעלת החכמה שניתנה להאדם.....טו
- ב. על ידי מעשים טובים מפאר ומרומם האדם את נשמתו.....טו
- ג. לעשות חשבון הנפש בכל יום, אפילו לכמה רגעים בלבד,
איך נראה האדם בעולמו.....טז
- ד. הרושם המתועב שנשאר באדם מן החטא.....טז
- ה. תשובה אמיתית מעומק הלב מועיל אפילו על עבירות
חמורות ביותר.....יז
- ו. הקדוש ברוך הוא פושט יד לשבים שרוצים להתקרב אליו
יתברך.....יז
- ז. מה שביכולת דיבור אחד בלבד לגרום למעלה - מעשה
נוראה באשה שעמדה לפני הבית דין של מעלה.....יז
- ח. העשירות אינה הוכחה על צדקות האדם.....יח
- ט. אם האדם היה רואה ומרגיש מה למטה ממנו, היה כל
עסקו רק במעשים טובים.....יח
- י. סגולה ליראת שמים, לזכור תמיד מעמד הר סיני.....יח
- יא. כוונת המזוזה.....יח
- יב. שמירה בצאת האדם מביתו.....יט
- יג. על ידי קריאת שמע נשמר האדם מכל עון ואשמה.....יט
- יד. בפרק זה מבואר שצריך האדם לשמור עיניו מלראות
דברים שאינם מהוגנים.....כ
- טו. צריך אדם לקדש את עיניו לפי ידיעתו ולפי לימודו.....כ
- טז. על ידי הבטה על דבר שבקדושה עושה לבוש לעיניו
בקדושה. - מי שמסתכל על הנשים זרות מכניס את עצמו
לטומאה גדולה.....כ
- יז. ראייה והוכחה לגודל פגם הראייה בדברים האסורים.....כ

- יח. שמירת העינים מונע את האדם מכל מכשול..... כא
- יט. סגולה להנצל מן החטא, שעיני האדם יתאו תמיד להשם
יתברך..... כא
- כ. עצת המגיד מישרים..... כא
- כא. רמז לענין דמות דיוקנו של אביו..... כא
- כב. העין שמסתכל על דברים אסורים, נענש מרות לאחר
פטירתו לא עלינו..... כב
- כג. סיבה הראשונה להחטא..... כב
- כד. אפילו על מה שתיקנו חכמינו זכרונם לברכה לומר ברכת
"ברוך משנה הבריות", לא ישבע עיניו מראיה ההיא..... כב
- כה. אדם המסתכל על דברים טמאים, מביא על עצמו רוח
טומאה..... כג
- כו. להסתכל רק על דברים טובים..... כג
- כז. טוב להסתכל בשמים, מעשי השם יתברך שמונעים
מעשים הרעים..... כג
- כח. המדקדקים במצוות מסתכלים על הרקיע בשעה
שהכוכבים מתחילים להאיר, ואומרים מה רבו מעשיך ה'..... כד
- כט. באשר שאין ביכולת הסטרא אחרא להסתכל באור
הלבנה, מתכסה בצלה..... כד
- ל. כדי שיתקבלו תפלותיו, צריך לזוהר בדיבורו קודם
התפלה שלא ידבר דברים מיותרים..... כד
- לא. מה שביכולתה של שיחה יתירה שלא בזמנה ומקום הנכון
לגרום..... כה
- לב. ראייה אסורה פוגמת את נשמת האדם..... כה
- לג. יתרחק אדם כמטחוי קשת מן הליצנים, ומבעלי לשון הרע
ורכילות..... כו
- לד. המדבר לשון הרע וליצנות ח"ו, השדים שנקראים
"כסילים" מרמים אותו לתוך רשתם..... כו
- לה. ליצנות ולשון הרע נרשמים בספר הנקרא "פועלי און"..... כז
- לו. במקום מחלוקת מתאספים המשחיתים רחמנא ליצלן..... כז
- לז. המדבר בבית הכנסת, אין לו חלק באלקי ישראל..... כז
- לח. חומר איסור דברים בטלים בבית הכנסת..... כח
- לט. יש ממונה מיוחד שממתין לשמוע דיבורים אסורים
רחמנא ליצלן..... כח

- מ. ירגיל את פיו לדיבורי קדושה, ולדבר בלשון הקודש..... כח
- מא. הרגיל בקללות ובדברי ריבות - שורש נשמתו מסטרא
אחרא רחמנא ליצלן..... כט
- מב. פה שאינו מדבר דיבורים אסורים, נקרא פה קדוש..... כט
- מג. יבחור לעצמו מקום מיוחד בבית המדרש אצל שכן טוב
וירא ה', ויתרחק משכן רע..... כט
- מד. מי הוא זה אשר כל לימודו להתגאות?..... ל
- מה. על ידי הקדמות של דופי בתורה, בורא רקיעים של שקר
הקרויים "תהו" וכן "שוא"..... לא
- מו. "כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה"..... לא
- מז. כל רצונם של הדרשנים למצוא חן בעיני השומעים, ועל כן
לא יזכו לשמוע את הדרוש של חידושי תורה שידרוש
הקדוש ברוך הוא לעתיד לבוא..... לב
- מח. הקדוש ברוך הוא ידרוש טעמי התורה אשר יתן לנו לעתיד
לבוא על ידי משיח צדקינו..... לב
- מט. אם האדם פוגם את נשמתו, אין לה מנוחה בעולם הבא..... לג
- נ. אויר העולם מלא נשמות שאין להם מנוחה בעולם העליון..... לג
- נא. האילנות והשדות מלאים רבבות נשמות שמתחננים
לתיקון..... לג
- נב. תפלת הצדיק שמתפלל בכוונה, עולה למתחת כסא הכבוד,
ושם מתדבקים אליה נשמות נדחות ועולין עמה..... לד
- נג. כאשר נשמת הצדיק עוברת דרך הגיהנום, מתאחזין בה
נשמות האבודות ועולין עמה..... לד
- נד. עיניו של האריז"ל כמעט כהו מראיית רבבות נשמות שעלו
מקבריהם לעלות למעלה..... לה
- נה. תפלות הצדיקים הם תועלת גדול לנשמות הנדחות..... לה
- נו. הבורא יתברך הוא רב חסד, ולכן טוב להזכיר בתפלה את
הנשמות הנדחות..... לה
- נז. צריך האדם להתפלל על הרשעים שיחזרו בתשובה..... לה
- נח. הלב כנגד שם הוי' והפה כנגד שם אדניי..... לו
- נט. תפלה בפה בלא כוונת הלב הוא חטא גדול..... לו
- ס. מי שמדבר אחד בפה ואחד בלב, יוצאים ממנו בנים
פוקרים ומינים רחמנא ליצלן..... לו

- ס.א. הקדוש ברוך הוא משגיח על הצדיקים שלא יתקרבו אליהם הקליפות והרשעים. לז
- ס.ב. על ידי התשובה מתלבנים החטאים. לח
- ס.ג. כל אחד צריך לשוב כפי יכולתו ולהתפלל בכוונה, ויתפלל בעד חבירו שישוב מדרכו הרעה. לט
- ס.ד. ההולך בדרך ועוסק בתורה, מביא תועלת לנשמות הנדחות. מ
- ס.ה. אפילו הרהור טוב מביא על האדם הארת הקדושה העליונה. מא
- ס.ו. האוכל כשהוא על הדרך, יכוון מאוד בברכתו. מא
- ס.ז. הצדיקים מקפידים אצל מי יקברוהו. מא
- ס.ח. הקבור בין הרשעים אין מודיעים לו סודות התורה. מב
- ס.ט. הצדיקים הראשונים נהגו לקנות קבר אצל אנשים כשרים. מב
- ע. לידבק רק ביראים וחרדים לדבר ה' . מג
- ע.א. המתגאה נתון ביד הסטרא אחרא רחמנא ליצלן. מג
- ע.ב. אין במה להתגאות, אפילו לא בתורה וחכמה. מד
- ע.ג. לפעמים כאשר מגיע לו העושר, הוא מת בפתע פתאום ועוזב לאחרים חילו. מד
- ע.ד. בניו של העשיר צועקים ואין נענים. מה
- ע.ה. הרבה בני אדם שרצו להתחכם, היתה להם חכמתם למכשול. מה
- ע.ו. חכמתו לא תעמוד לאדם נגד מלאך המות. מה
- ע.ז. על ידי הענוה זכו חכמינו לכתר תורה. מו
- ע.ח. המתגאה טומאתו גדולה מטומאת נבילה. מו
- ע.ט. הגאווה כוללת כל עבירות שבתורה. מו
- פ. העניו ינצל מחיבוט הקבר. מז
- פ.א. העניו הוא מודה על האמת ומקבל דברי תוכחה. מז
- פ.ב. הגאווה מוציאה את האדם מן העולם. מז
- פ.ג. עיוות המשפט מטה את האדם מכף חיים לכף המות רחמנא ליצלן. מח
- פ.ד. ברוב רחמיו משגיח השם יתברך על כל בריותיו. מט
- פ.ה. "שונא אחד יהיה בעיניך כמרובים". מט
- פ.ו. המקלל את חבירו, הקדוש ברוך הוא שונאו. נ

- פז. הקדוש ברוך הוא פורש כנפיו על מי שנתקלל על חנם..... נ
- פח. הנתקלל על חנם שכרו הרבה מאוד..... נ
- פט. הקדוש ברוך הוא מכריז על התשובה בכל יום..... נא
- צ. בשעת התפלה צריך האדם להיות דוגמת מלאך, מופשט
מן הגשמיות..... נג
- צא. התפלות נעשים קרבן להשם יתברך..... נג
- צב. תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה..... נג
- צג. בתפילה אחת כראוי נתקן הכל..... נד
- צד. זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד..... נד
- צה. צריך האדם לעשות כל דבר בזמנו..... נד
- צו. תפלה בדמעות חשובה ומקובלת יותר..... נה
- צז. המכוון בעת התפלה כראוי, לא יזיקו שום דבר רע..... נו
- צח. השם יתברך עושה רצון יראיו..... נו
- צט. אין בעל הנס מרגיש בניסו..... נו
- ק. ממכה עצמה נברא הרפואה..... נו
- קא. אינני עולה על יצועי טרם מחלתי לכל מי שציערני..... נו
- קב. תרגום הזוהר בלשון-קודש..... נח
- קג. הבוטח בה' חסד יסובבנהו..... נח
- קד. הסכל חושב שהממון יציל אותו מכל הסיבות..... נט
- קה. הבוטחים בה' לא יארע להם כל און..... נט
- קו. המקבל את יסוריו באהבה, ניצול מן הגיהנום..... סג
- קז. לחזק לבבות העניים, ולקבל את האורחים בסבר פנים
יפות..... סג
- קח. על ידי שנותן פת לעני, מחליש כחן של ת"פ כתות של
טומאה..... סג
- קט. על ידי שמזמין עניים לסעודתו, קטיגור נעשה סניגור..... סד
- קי. מעשה באשה אחת שלא רצתה לינשא עוד הפעם עד
שירחם הקדוש ברוך הוא עליה..... סד
- קיא. "תיכף כשתראהו תקום ממושבך והושיבהו אצלך ותן לו
לאכול ולשתות"..... סה
- קיב. החסד שעושים עם העני מציל ממות..... סו
- קיג. כאשר אוכלים העניים על שלחנו, נחשב זאת לבעל הבית
דוגמת קרבן שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים..... סז

- קיד. יש להתפלל בכל בוקר שתעמוד לנו זכות תוה"ק וזכות האבות..... סח
- קטו. תפילה שהיתה נהוגה על ידי חכמים קדמונים מימות רשי"י ז"ל..... סח
- קטז. בשחרית הוא עת רצון ועת רחמים..... סט
- קיז. הצרה באה לפעמים כדי לעורר את בני האדם לתשובה..... סט
- קית. לא ימתין האדם מלשוב עד יומו האחרון..... ע
- קיט. מעשה בחסיד אחד שטעה וחשב שכיון שנעשה זקן לא יחטא עוד..... ע
- קכ. באתי להזהירך שלא לשנות חס ושלוש מדברי חכמינו ז"ל..... ע
- קכא. קודם התפלה צריך האדם צריך להיות נקי מכתמי החטא..... ע
- קכב. על ידי נטילת ידים נתרחקים הקליפות מן האדם..... עא
- קכג. אוי לו לאדם שאינו נזהר בכבוד רבונו..... עא
- קכד. טוב שיהיה לו כלי מוכן לרחוץ ידיו בכל עת שיצטרך לכך מחמת הנקיות..... עב
- קכה. שלא לישב בבית הכנסת סמוך לאדם רשע..... עב
- קכו. על ידי העונות נבראים גולנים שחומסים כל הממון מהאדם רחמנא ליצלן..... עב
- קכז. מקום שנעשה בו עבירה, הוא מסוכן מחמת כח הסטרא אחרא שנתהוה שם..... עג
- קכח. מעשה נורא שמובא בזוהר הקדוש..... עג
- קכט. תרגום הזוהר בלשון-קודש :..... עג
- קל. תרגום הזוהר בלשון-קודש..... עד
- קלא. אם אינו מתפלל אצל הרשע, בוודאי יקובל תפלתו..... עה
- קלב. יהי רצון שתסדר דבריך בפי..... עה
- קלג. אם רבי שמעון בן יוחאי, שהיה בונה עולמות בדיבורו, ביקש שלא יבוש ולא יכלם, על אחת כמה וכמה שיש לנו להתפלל על דבר זה..... עו
- קלד. איך זכה הגה"ק רבי חיים וויטאל למדריגותיו..... עו
- קלה. בשנות נעורי למדתי תורה בלי התמדה ולא דקדקתי במעשים טובים..... עז
- קלו. האריז"ל חיזק אותו ואימץ את לבבו..... עז
- קלז. בשכר שהתאווה לחידושי תורה זכה לרוח הקודש..... עז

- קלח. חסיד שנתגלה בחלום לאשתו והיה אור גדול על שערות ראשו וזקנו, מחמת שכל דיבורו היה רק בעניני תורה ויראה. עח
- קלט. חסיד שרצו להכשילו בעבירה - שמע דפיקה בחלון ועל ידי זה ניצול מן החטא. עח
- קמ. המים עלולים לקבל טומאה ולטמא את האדם. עט
- קמא. יטול ידו השמאלית שלש פעמים, ואחר כך פעם רביעית. עט
- קמב. רוח הטומאה שורה עליו כל היום. פ
- קמג. הירא מהשם יתברך יזהר בנטילת ידים. פ
- קמד. סוד גדול ליטול קודם ידו השמאלית - ואחר כך ידו הימנית. פ
- קמה. העוסק במלחמת מצוה פטור מנטילת ידים. פ
- קמו. מי שאינם עוסקים במצוה מחויבים במים אחרונים. פא
- קמז. דורות הראשונים היו זהירים מאוד שלא לשתות זוגות. פא
- קמח. מים אחרונים מעבירים את הזוהמא שלא תשרה על האדם. פא
- קמט. על ידי שנותן המים לסטרא אחרא בדרך כבוד, אין המזיקין שולטין עליו. פא
- קנ. על עון גניבה וגזירה אין החרטה מועלת, עד שיחזיר את הגניבה או הגזילה לבעליה. פג
- קנא. הכובש שכר שכיר עונשו גדול רחמנא ליצלן, ומקצר ימיו ח"ו. פג
- קנב. אין גופך ראוי להיות אצלי בפקדון, ומכל שכן נשמתך. פג
- קנג. אין לך חילול שם שמים גדול מזה שאינו משלם לפועלו שכר עבודתו ביומו. פד
- קנד. מכל מצוה נברא מלאך. פד
- קנה. שנאת חנם באה על ידי שהרגיל את פיו לקלל. פו
- קנו. המקלל מתקלל חס ושלוי. פו
- קנז. המקלל - נשמתו מסטרא אחרא ח"ו. פו
- קנח. מי ששומר את פיו מלקלל ח"ו, נשמתו מסטרא דקדושה ויזכה לחיי העולם הבא. פז
- קנט. המבשר בשורות טובות לתלמידי חכמים, יקבל חלקו תיכף בגן עדן. פז
- קס. מי שמקלל חוזרת אליו הקללה ח"ו ואין לה רפואה. פז

- קסא. המרחק עצמו מן המחלוקת, לא יבא לידי קללה..... פז
- קסב. הצעיר מבקש מחילה מהמבוגר ממנו..... פח
- קסג. מי שפוגם בכבוד רבו, יקבל נזיפה על הארץ..... פח
- קסד. העניות ששורה אצל החבריא בארץ ישראל..... פח
- קסה. העובר על החרם, נחשב כאילו עבר על כל התורה ודברי הנביאים..... פט
- קסו. עיקר הגורם שיבוא האדם לעבור על החרם..... צ
- קסז. ההיתרים הם לאדם כקוצים וברקנים..... צ
- קסה. לפעמים כבר לא מועיל החרטה..... צ
- קסט. ארבע רוחות שמנשבות בכל יום..... צ
- קע. "מלאכי" אותיות "מיכאל"..... צ
- קעא. כל הברכות שהאדם מוציא אז בפיו מתקיימים..... צא
- קעב. הקדוש ברוך הוא מחליף את המלאכים, כדי שלא יאמרו שמלאך פלוני ריפא להאדם..... צא
- קעג. המלאך הממונה על זה נקרא אוריא-ל..... צא
- קעד. כל בני האדם ישנים אז ואין מי שיתפלל עבורם..... צב
- קעה. רוח צפון קשה לכל דבר אבל טוב לחולים..... צב
- קעו. הקדוש ברוך הוא שמח אז עם הצדיקים בגן עדן..... צב
- קעז. מי שיש לו שכל טוב יקום משנתו בחצות הלילה ויעסוק בתורה עד הבוקר..... צב
- קעה. הקדוש ברוך הוא אומר, דבריו של הצדיק נוחים לפני מכל השירות והתשבחות שמשמיעים לפני בשמי מעל..... צג
- קעט. לכך נוצרת, לעשות נחת רוח להקדוש ברוך הוא..... צג
- קפ. הקדוש ברוך הוא משגיח על ישראל בכל עת..... צד
- קפא. שבעה שערים לגן עדן..... צד
- קפב. שם מקום הכרובים ולהט החרב המתהפכת..... צד
- קפג. עמוד של ענן ונוגה המעורב זה בזה..... צה
- קפד. הנשמה נהנית מרוב טובה הנשפע עליה..... צה
- קפה. מיכאל השר הגדול מקריב הנשמה לקרבן..... צה
- קפו. הנשמה שזוכה לבוא לשער השביעי, נעשית מלאך השרת..... צה
- קפז. האדם שגודר גדרים הוא מופרש מהחיצונים..... צו
- קפת. שלא לדרוך על צפרני אשה נדה..... צז
- קפט. להתרחק מאוד מאשה נדה..... צז

- קצ. מעשה באחד שנוהר בחלומו שנכשל בעבירה רחמנא ליצלן..... צז
- קצא. השכינה שורה על האדם שמרחיק א"ע מאשתו נדה..... צז
- קצב. י"ח ברכות כנגד י"ח חוליות שבשדרה..... צח
- קצג. אם אין הכוונה להוליד בנים בעלי תורה ויראה, לשוא כל עמלו..... צט
- קצד. קדושתו של אהבה, אביו של רב אדא שנזכר בחז"ל בשם "רב אדא בר אהבה"..... ק
- קצה. אהבה לא היה מדבר עם בן אדם שלא ידע אם נשמתו קדושה..... ק
- קצו. מנהג הקדמונים היה לתת שבח והודיה על כל דבר..... קב
- קצז. על ידי הנחש ניצלו רבי שמעון בר יוחאי ושנים מתלמידיו..... קג
- קצח. השם יתברך מבטיח לצדיק שלא יאונה לו כל און..... קג
- קצט. אין לבייש שום בריה..... קד
- י. על בעל הנס לתקן איזה דבר טוב..... קד
- יא. מעשה שהציל השם יתברך לבעל שבלי הלקט..... קד
- יב. הנר רמז לנשמה..... קה
- יג. אסור לאדם להיות כפוי טובה..... קה
- יד. אין להראות את העשירות בפני האומות, רק להראות פנים מסבירות לעניי ישראל..... קו
- יה. בזכות שמקרבים לעניים הגונים, נפקדות העקרות בזרע של קיימא..... קו
- יו. בכל יום דנין את הנשמות שלא כיוונו בשעת אמירת הברכות..... קז
- יז. כל מעשיו של האדם נרשמים בשמים..... קז
- יח. אם חיסר אדם אפילו מצוה אחת, חוזרת נשמתו בגלגול לעולם הזה כדי להשלים חוקה..... קח
- יט. כל יתעצל האדם בלימוד התורה וקיום המצוה בכל יום..... קח
- י. שלשים יום קודם פטירתו עולה נשמתו למרום בכל לילה..... קט
- יא. צורת האדם נחשכת שלשים יום קודם פטירתו..... קט
- יב. ברצותי לראות הצל שלי, אינני רואה אותו..... קט
- יג. ברור לך מקום סמוך אלי, כמו שהיינו חברים בעולם הזה..... קט
- יד. הרגיל ליכנס אלי, יכנס, ומי שאינו רגיל בכך, לא יכנס..... קי

- רטו. כאשר מגיע זמנו של אדם להסתלק מן העולם, אביו וקרוביו באים אליו, וחברים מתחברים אליו..... קי
 רטז. רבי יצחק היה אחד משבעה עינים שהאירו את העולם..... קי
 ריז. מה שאמר אביו של רבי יצחק לבנו ר"י "זכאי ברי, זכאה ברי"..... קיא
 ריח. רבי שמעון בן יוחאי הכיר בפני רבי יצחק ששמע דברים חדשים..... קיב
 ריט. "ותוציאנו משלום אל שלום"..... קטו
 רכ. זכות האבות גדול מאד, וקיומינו תלוי בתפלתם..... קטו
 רכא. לבות בני אדם אטומים מלהבין תוכן קיום העולם..... קטז
 רכב. שלש פעמים ביום נושב הרוח במערת המכפלה ומעורר את האבות להתפלל עבור בניהם..... קטז
 רכג. אליהו הנביא שופך מים על ידיהם של האבות..... קטז
 רכד. נטילת ידים קודם התפילה, גורמת קדושה לאדם..... קיז
 רכה. סגולה בעת צרה חס ושלום להזכיר את האבות בכוונה בעת התפלה..... קיז
 רכו. מי שנוטה מדרך הטוב ואינו הולך בדרכי אבותיו, יבוש ויכלם לאחר פטירתו..... קיז
 רכז. מכל מצוה נעשה לבוש יקר להנשמה בעולם הזה ובעולם הבא..... קיז
 רכח. לבושו הרוחניים של האדם על ידי מצוותיו, מאירים בגן עדן כאשר הוא עדיין חי בעולם הזה..... קיח
 רכט. כל מעשי הצדיקים נחשבים בעיני הצדיקים כאין וכאפס..... קיח
 רל. הצדיקים מוכיחים לעם ומתפללים להשם יתברך שיטב לב הרשע לטובה..... קיט
 רלא. כאשר נכנסים לאש אומרים, ודאי זהו אש הגיהנם, ובשלג אומרים, הרי הוא קור החורף..... קיט
 רלב. מי שאינו מוכיח לרשעים, עובר בשלשה לאוין..... קכ
 רלג. צריך להתחבר עם תלמידי חכמים, ולהתרחק מעמי הארץ. קכג
 רלד. הדקדוק בבית דין של מעלה הוא גדול מאוד..... קכד
 רלה. גודל הבושה אם לא התמיד בלימוד התורה..... קכד
 רלו. בני, מדוע לא למדת הלכות?..... קכה
 רלז. בני, מדוע לא למדת תורת כהנים?..... קכה

- רלח. בני, מדוע לא למדת חמשה חומשי תורה?..... קכה
- רלט. "כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא"..... קכה
- רמ. מדוע לא למדת גמרא ומעשה מרכבה?..... קכו
- רמא. אוי לו ביום התוכחה..... קכו
- רמב. אל יפול האדם ברשת היאוש ח"ו, לחשוב הלא ממילא סופי לירש גיהנם ח"ו..... קכו
- רמג. חביב לפני הקדוש ברוך הוא שמחתו של האב כשמכניס את בנו לעול המצות..... קכז
- רמד. "צאינה וראינה בנות ציון"..... קכז
- רמה. מי שרוצה להיות טוב, מקבל נשמה קדושה..... קכז
- רמו. הסעודה שעשה רבי שמעון בן יוחאי לבנו רבי אלעזר ביום שנעשה בר מצוה..... קכז
- רמז. ביום זה יורדים נשמות קדושות לבני רבי אלעזר..... קכז
- רמח. השמחה תהא בשלימות..... קכח
- רמט. העוסק בתורה ובגמילות חסדים ובמעשים טובים, נשמתו מתדבקת בנשמות הצדיקים..... קכח
- רנ. במה יתדבק בהקדוש ברוך הוא?..... קכח
- רנא. אם היה האדם מעלה על דעתו כמה מקלקל במעשיו כאשר אינו חס על כבוד קונו, בודאי לא היה עושה שום דבר רע..... קכט
- רנב. לאחר חצות הלילה הוא עת רצון בשמים, כי הקדוש ברוך הוא נכנס אז עם הצדיקים בגן עדן..... קכט
- רנג. כעלות השחר יקום ממטתו ויאמר שירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא..... קכט
- רנד. חביב קול התורה לפני הקדוש ברוך הוא יותר משירות ותשבחות של מלאכי השרת..... קל
- רנה. עין לא ראתה אי זולתך..... קל
- רנו. העדן מבפנים והגן מבחוץ..... קל
- רנז. אוי לו להגורם שהקדושה תהא משועבדת להטומאה רחמנא ליצלן..... קלא
- רנח. איברי וגידי האדם כנגד תרי"ג מצוות, ועל פניו ניכרים עוונותיו..... קלא
- רנט. מעשה מהאריז"ל עם תלמידו רבי חיים וויטאל ז"ל..... קלב
- רס. גימ"ל הפוכה בגלל שלא גמל חסד עם אביו..... קלב

- רסא. כאשר האדם מקיים איזה מצוה, נרשמת בפניו באות של אל"ף-בי"ת..... קלב
- רסב. כאשר מתחרט על חטאו, מסלק החושך מעל מצחו..... קלב
- רסג. מצחו של אדם מראה עתידות..... קלג
- רסד. מעשה שראו רבי אבא ורבי יוסי על מצחו של אדם שעבר בשוגג עבירה שיש בה כרת רחמנא ליצלן..... קלג
- רסה. אל תענישוני, כי עוונותי גרמו לכך..... קלג
- רסו. על ידי הדמעות מעבירין רושם העבירה מהמצח..... קלד
- רסז. שמא קא גרים לשוב בתשובה..... קלד
- רסה. איש בער לא יבין דרכי השם יתברך שהוא מנהיג העולם..... קלה
- רסט. הצדיקים נענשים בעולם הזה כדי שיקבלו שכרם לעולם הבא, והרשעים יש להם מנוחה ושלוה בעולם הבא כדי שיענשו לעולם הבא..... קלה
- רע. שעתך תתהפך ולא יהיה מי שיחמול עליך..... קלו
- רעא. הקדוש ברוך הוא עושה רצונם בעולם הזה כדי שיאבדו לעולם הבא..... קלו
- רעב. כל מעשי הצדיקים נחקקין במצחם..... קלז
- רעג. בן חביב שמשמח אביו שבשמים..... קלז
- רעד. אמרו לו השומעים, רבי, מנא לך הא דשפיר קאמרת..... קלז
- רעה. אשרי חלק בעולם הזה ואשרי חלקך לעולם הבא..... קלז
- רעו. חשיבות התפלה בבית הכנסת..... קלח
- רעז. איך זכה ילוד אשה לעלות להיכלות העליונות..... קלח
- רעה. מי שהאמין בגדולת השי"ת ועמד בנסיון, זכה לכל הכבוד הזה..... קלח
- רעט. הקדוש ברוך הוא בירך אותי באלפים ש"ס ברכות..... קלט
- רפ. כל התפלות עוברים דרך מלאך מט"ט..... קלט
- רפא. גם צרכי הנשמה ממלא הקדוש ברוך הוא..... קמ
- רפב. מי שמתפלל להשם יתברך בכל לבבו, מזכהו הקדוש ברוך הוא להתפלל גם בעד אחרים..... קמ
- רפג. מעשה מהרמב"ן ז"ל עם תלמידו ר' אבנר..... קמ
- רפד. חטאיו של אבנר ביום הכיפורים..... קמ
- רפה. בגלל ההרהור שהרהר אחר רבו, נעשה כופר בעיקר רחמנא ליצלן..... קמא

- רפו. כל המאורעות נרמזו בפרשת האזינו..... קמא
- רפו. התלמיד נתגלה בחלום להרמב"ן, והודה לו..... קמב
- רפח. כמו שהנחל מטהר את האדם, כן בתי כנסיות מטהרין את האדם..... קמב
- רפט. הפגמים שנעשו על ידי החטאים, מתלבנים על ידי התשובה..... קמב
- רצ. הקדוש ברוך הוא יקבל נשמתו בעת פקודתו..... קמב
- רצא. אל תהא תפילה קלה בעיניך..... קמג
- רצב. יאמר תפלת הדרך קודם צאתו לדרך..... קמג
- רצג. גנות מדת הקמצנות..... קמד
- רצד. גם פזרנות יתר אינה מדה טובה..... קמד
- רצה. "המלך בקונך וצא"..... קמד
- רצו. החוטא יש לו מה להתיירא..... קמד
- רצז. ג' טעמים לחורבן איזה בית חס ושלוש..... קמו
- רצה. בשעה שבונה בית צריך לומר, הריני בונה את הבית הזה עבור כבוד שמו יתברך..... קמו
- רצט. בית שנבנה לשם ליצנות חס ושלוש, שם משכן הסטרא אחרא רחמנא ליצלן..... קמז
- דש. ענין הנגעים כשנכנסו ישראל לארץ..... קמח
- שא. צריך להקים מקום מיוחד בתוך ביתו לעסוק בתורה, וכן מקום מיוחד לספרים..... קמח
- שב. בכל דרכיך דעהו..... קמט
- שג. יתפלל להשם יתברך שיהא לו לב רחמן..... קמט
- שד. מי שאינו עוזר לעניים, מוסיף כח בנחש הקדמוני..... קמט

בעזרת השם יתברך שמו

◆ בראשית ◆

פרק א'

בפרק זה מבואר מעלת החכמה שניתנה להאדם

א. "ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג, יט), כונן שמים בתבונה". מקרא זה בא להודיע, שעיקר תפארת החכמה והתבונה היא כשהולידו והצמיחו דבר שיש בו תועלת ויסוד ומקור.

על ידי מעשים טובים מפאר ומרומם האדם את נשמתו

ב. וכזאת יתהלל החכם ויתפאר המבין כשפועל בחכמתו ובינתו מה שהוא תכלית גדול, ותועלת לנשמתו החצובה מתחת כסא כבודו יתברך, ונתנה אל האדם אשר הוא קרוץ מחומר, כדי לקשטה בקישומין נאים ומהודרים במעשיו הטובים ובדרכיו הישרים, ולהחזירה כאשר יבא זמן פקידתה של הנשמה לשוב. נשמת הצדיקים בעוז ובחדוה.

ג. ועל חכמה זו נאמר "והחכמה תחיה את בעליה" (קהלת ז, יב). מה שאין כן כשמוליד בחכמה דברים שאין בהן תועלת כי אם תוהו והבל וריק, והגוף היה כלה ואבד וכל תאותיו והנאותיו כלא היו. מה יתרון בחכמה זו.

ד. ואין צריך לומר כשהאדם מוליד בחכמתו פעולת שוא ושקר, וענינים רעים ומקולקלים, שלא כדין ודת תורתינו הקדושה, אז עושה כתמים ופגם בנשמתו.

ה. אוי לה לאותה החכמה, אוי לה לאותה הבינה, הגורם לנשמה דיליה צער גלגולים קשים ומרים, ויסורים בגיהנם, ונדחית מפרגודא קדישא בחרפה ובבושה גדולה.

לעשות חשבון הנפש בכל יום, אפילו לכמה הנעים בלבד, איך נראה האדם בעולמו

ו. על כן עצה היעוצה לכל מי אשר בשם ישראל יכונה, להכניע לבבו הקשה, ויקח פנאי לעצמו להתבודד במקום מוצנע שתפול עליו הכנעה גדולה, ואימת הקדוש ברוך הוא, ויחשוב בימיו ושנותיו אשר כבר עברו וחלפו והיו כלא היו, וכל יום זמנו מתקצר ומתקרב אל יום הפקודה, שהוא יום המות, אשר מי יודע אותו, כי הוא שט וכא פתע פתאום, והשלוחי בית דין של מעלה אצים וממהרים להביאו, ליתן דין וחשבון על כל דבור, ומעשה, ומחשבה, בלתי וויתור מאומה.

ז. ווי לנו מיום הדין, ווי לנו מיום התוכחה. וכל לב יודע מרת נפשו, מה שמרד בהקדוש ברוך הוא, הכעים לפניו כילדותו ובזקנותו, במקום גלוי ובמקום נסתר, כי לפני הקדוש ברוך הוא הכל גלוי וידוע. ובשעת הדין כלם עומדים ומעידים בפניו, באיזה יום ובאיזה שעה נעשית הרעה, ובאיזה מקום.

הרושם המתועב שנשאד באדם מן החמא

ח. ובא וראה מה שמצאתי כתוב בספר אותיות דר' עקיבא, כי יש למלאך אחד עומד סמוך לרקיע ראשון, ורואה מעשים של בני אדם ומכריז למלאך אחר, ואותו המלאך השני מכריז הכרוז לפני פרגודא קדישא. (רצונו לומר פרוכת הקודש), ומחמת קול כרוז זה מה שבני אדם עושין עבירות, מתרחקים משם כל המלאכים שרוצים לומר שירה עד שמטהרין את המקום בטבילות.

ט. אוי לנו קל וחומר, אם מהמקום ששומעין כרוז קול העבירה המלאכי השרת מתרחקים, ומטהרים המקומות, מכל שכן שיש מומאה באותו מקום עצמו שנעשה בה העבירה, וקל וחומר הבן אדם שעושה עבירה בעצמו.

תשובה אמיתית מעומק הלב מועיל אפילו על עבירות חמורות ביותר

י. אל יאמר הבן אדם יתמרמר לבי בקרבי, ווי לי אין תרופה עוד, שהרביתי לחטוא לפני הקדוש ברוך הוא, אדרכא תחשוב בדעתך כי ה' אלהי ישראל הוא מלא רחמים כפיו וידיו פרושות לקבל תשובה. ובפרט מעמו ונחלתו.

הקדוש ברוך הוא פושט יד לשבים שרוצים להתקרב אליו יתברך יא. ותיכף לכשיקח האדם פנאי לעצמו ומתבודד כך, אז בודאי אלהים יהיה בעזרו לגדור גדר על להבא, ויהיה ה' אלהיו עמו. והבא לטהר מסייעין לו, ויש לו להבן אדם בעצמו לראות ליישר המסילה ולתקן את המעוות.

מה שביכולת דיבור אחד בלבד לגרום למעלה - מעשה נורא באשה שעמדה לפני הבית דין של מעלה

יב. ואל יהיה מקיל לעצמו לומר זה הוא עבירה קלה, ואין כדאי להתחרט בזה, או לעשות תשובה. ואניח את הקלים, ואתבונן על החמורות לתקן, כי צריר האדם לידע שאין הקדוש ברוך הוא וותרן, ואפילו על דבור קל. ובא וראה מה שכתב הרב החסיד בספר "רכב אליהו" מה שאירע בימיו.

יג. באשה אחת שהיתה יושבת בין שארי נשים, והיו מספרות אשה אחת עם חברתה בענין התשובה של דין וחשבון שצריך כל אדם ליתן על מעשיו.

יד. פתחה אשה אחת בדרך שחוק ואמרה, ואני בבואי לפני יום הדין בב"ד של מעלה וישאלו אותי למה עשית כך, אעשה את עצמי אילמת שלא אוכל להשיב, ולא היו ימים מועטים עד שנעשית אילמת עד יום מותה עד כאן לשונו.

העשירות אינה הוכחה על צדקות האדם

טו. הרי מוכח שהדיבור סליק למעלה ועושה רושם, ואל יחשוב וידמה האדם לומר, שאחרי חטאו ופעולת שוא שעשה יש לו תענוגי עולם הזה, ועושר ובריאות גופו, ובשביל זה לא יחריד לו חרדה, אדרבה עליו נאמר "יש עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), כי הקדוש ברוך הוא ממתין לו עד שתתמלא סאתו, ובפעם אחת ישפך חרון אף ה' עליו, ויבאו עליו בעלי חצים ודינים קשים רחמנא ליצלן, בלי חנינה וחמלה.

אם האדם היה רואה ומרגיש מה למטה ממנו, היה כל עסקו רק במעשים טובים

טז. בן אדם אם אתה יודע כמה שידין מסטרא אחרא האורכים על רביעית הדם שבלב האדם, בוודאי היית משעבד גופך ונשמתך להבורא יתברך.

יז. והנה כתיב "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה יג, כג) בכל בקר בהקיץ משנתו, נעשה האדם בריה חדשה, וידוע כי תכלית בריאת האדם על מנת לקיים התורה, והחוקים, ומצוות ה'.

סגולה ליראת שמים, לזכור תמיד מעמד הר סיני

יח. ועל כן צריך האדם כשיעור משנתו, יחשוב בדעתו תיכף במעמד הר סיני, ויצייר בשכלו איך היה לישראל טהרה ופרישות כשהיו עומדים בהר סיני, באימה ויראה, ברתת ובזיע, והר סיני עשן מפני האש אשר ירד הקדוש ברוך הוא עליו ברכבות מלאכים, וקול השופר, ומשה רבינו עליו השלום אדון כל הנביאים היה הסרסור בין הקדוש ברוך הוא ובין עמו ישראל.

כוונת המזווה

יט. ואחר כך יהיה האדם זריז שיצא מפיו דבור של קדושה. ועל כן כתב הרב בעל "סדר היום", שתיכף ומיד כשיקיץ האדם משנתו יאמר, "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתני בחמלה רבה אמונתך". ואחר כך ינקה את גופו, ויטול ידיו, ואחר כך ילך בוריזות לבהכ"נ להתפלל.

כ. ובהיות ידוע כי אוירא דעלמא מלא מסטרא אחרא, וביותר המקטריגים הנעשים מחטאים ופשעים של בני אדם משוטטים בעולם באוירא [אויר העולם], כנזכר כמה פעמים בזוהר, ויש לחוש פן בהליכתו לבית הכנסת יתדבקו החיצונים בזה האדם, שממהר ללכת לבית הכנסת.

כא. לזה צריך לידע מה שאמר בזוהר (חלק ג, דף רסג, עמוד ב) כי לצד שמאל בפתח יש סטרא אחרא חד ועליו נאמר "לפתח חטאת רובץ". והמזוזה הרומזת על שכינתא קדישא קבוע מימין, וסימן (קהלת י, ב) "לב חכם לימינו", ושם מקומה והיא נקראת רחל, ואלמלא שם של שד"י שכנגדו, לא היה יכול האדם מישראל לילך, כי בצד שמאל עומד הסטרא אחרא שם, והיא ברמז דיליה "לפתח חטאת רובץ" בהיפוך אתון ראשי תיבות "רחל". ולכן שם של שדי שכנגדו הוא מכניעו. ועל זה כתיב "והיה שדי בצריך" (איוב כב, כה).

שמירה בצאת האדם מביתו

כב. אמנם עיקר שמירה צריך ממנו בצאתו מן פתח ביתו לבלתי ידביק בסטרא אחרא ולהביאו לידי חטא חס ושלום, ועל כן בפתח הפנימי שבבית יכוון בהנחת יד על המזוזה, כי "יצר" במילוי אותיות הוא יו"ד צד"י רי"ש סופי תיבות "שדי", רצוני לומר ששם של שדי הוא טוב להנצל מיצר הרע. ובצאתו מביתו יתפלל תפלה קצרה.

על ידי קריאת שמע נשמר האדם מכל עון ואשמה

כג. רבנו של עולם, חוסה נא עלי למלטני מיצר הרע וכל כת דיליה אמן. או יקרא קריאת שמע פרשה ראשונה "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו, ד-ט) עד "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" ואז ימלט באותו יום מכל עון ואשמה.

פרק ב'

בפרק זה מבואר שצריך האדם לשמור עיניו מלראות דברים שאינם מהוגנים

א. דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (קט"ז, א): "העבר עיני מראות שוא בדרכיך חייני". צריך אדם לדעת כי הרבה דברים הם תלוין בראיות של אדם, על כן נראה לי שצריך ליזהר תיכף בקומו משנתו אם מסתכל בראיה אל הבתים יכוין שהקדוש ברוך הוא נתן מצות מוזהה בפתח הבית. מצות מעקה לגג הבית כדכתיב (דברים כב, ח) "ועשית מעקה לגגך".

צריך אדם לקדש את עיניו לפי ידיעתו ולפי לימודו

ב. ואם יוצא מפתח ביתו ופגע בבהמות מהורות הראויין לקרבן, יחשוב בדעתו שהקדוש ברוך הוא צוה לנו להקריב קרבנות [כדכתיב (ויקרא א, ג) אדם כי יקריב מכם קרבן לה'], ואם פגע בבהמות ובחיות ממאות נראה ויקרא פרק יא, דברים פרק יד], יחשוב בדעתו איסור אכילתן, וכן אם פגע בגוי יחשוב בדעתו איסור חתנות, וכל איש ואיש כל אחד צריך לחשוב לפי ידיעתו ולפי לימודו, והוא ענין גדול מאוד, שהוא מכנים העינים בקדושה בגוונן דעינין.

על ידי הבטה על דבר שבקדושה עושה לבוש לעיניו בקדושה. -
מי שמסתכל על נשים זרות מכנים את עצמו למומאה גדולה

וזה לעומת זה, כמו שהמסתכל בדברי קדושה, הוא עושה מלבוש לראיית עיניו בקדושה, כן חס ושלום הוא להיפך, כיון שהאדם ממציא לראות בדברים האסורים, ובנשים זרות, אז מכנים את עצמו למומאה גדולה.

ראיה והוכחה לגודל פגם הראיה בדברים האסורים

ג. וראיה גדולה, שהראיה הוא פוגם ומפגים, מעוף אחד הנקרא בת היענה שעל ידי שהביצים מונחים לפניו, והעוף מסתכל בם בראייתה, מנקבת הביצה, ויוצא מכל ביצה אפרוח אחד. ועוד אוכיה לקמן בפרקים חידושים מזה.

שמירת העינים מונע את האדם מכל מכשול

ד. ולכן תקנו חכמינו זכרונם לברכה (עבודה זרה ב, ע"א) גדר וסייג שלא להסתכל במקום שקרוב לבא לידי חטא, כגון בנשים ובתולות המביא לאדם לידי הוצאות שכבת זרע לבטלה, ועל זה כיון דוד המלך עליו השלום "העבר עיני מראות שוא בדרכי חייני", רצונו לומר כי תיבת "שו"א" הוא גימטריה שכבת זרע. והוא ר"ת שכב"ת זרע, והוא רמוז גדול. ונ"ל עוד דלילית עם כיתותיה, נקראים חבלי שוא, חבלי דמיתה, כדאייתא כמה פעמים בזוהר, ולכן התפלל דוד על זה ואמר, "כדרכי חייני" דהוא מסטרא דחיים, ולא מסטרא דמיתה חס ושלום.

סגולה להנצל מן החטא, שעיני האדם יתאוו תמיד להשם יתברך ה. והנה כבר כתבו בעלי מוסר, שיש סגולה נפלאה להנצל מעבירה זו. יצייר האדם תמיד כאלו שם הוי"ה כתוב לפניו, בדיו שחור על גבי קלף, וכמו שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד", וזהו סוד הכתוב שאמר גם כן דוד המלך עליו השלום "עיני תמיד אל ה' כי הוא יוציא מרשת רגלי", וקל להבין.

עצת המגיד מישרים

ו. והנה המגיד להרב בית יוסף זצ"ל, נתן עצה הוגנת להרב זכרוננו לברכה כדי שלא יבא האדם לידי החטא, יצייר כאלו דיוקנו של אביו עומדת לפניו. והביא ראיה מיוסף הצדיק שביקש לשכב עם אשת פוטיפרע, ונודמן לעיניו דיוקנו של אביו, ופירש יוסף מהחטא.

רמוז לענין דמות דיוקנו של אביו

ועוד רמוז בתורתנו הקדושה, דשא עשב מזריע זרע. דשא הוא ראשי תיבות דיוקנו של אביו, הוא עשב שהוא טוב למזריע זרע למינהו, ולא להוציא שכבת זרע לבטלה, כי אם במינו דוקא.

העין שמסתכלת על דברים אסורים, נענשת מרות לאחר פטירתו לא עלינו

ז. ובא וראה מה דאיתא בזהר פרשת פקודי, כי יש ממונה אחד שנקרא פתות, על שם שהוא מפתה לבני נשא למסתכלא ולעיינא במה דלא איצטרך ליה בכמה ניאופין וזנונים [מפתה לבני אדם להסתכל ולעייין במה שאינו צריך בכמה ניאופים וזנונים] שלאחר מיתת האדם ונקבר בקבר, בא הממונה ההוא ומחזיר להאדם נשמתו, ואחר כך נוטל את האדם באכזריות, ומשבר עצם של עינים, ונוטל ממנו את העינים, ואחר כך הן אותו ביסורין קשים ומרים, ואחר כך מורידין אותו לבור, שיש בו הרבה נחשים ועקרבים ואוחזין בו ודנין אותו בדינים קשים ומרים רחמנא ליצלן.

עין המסתכלת במקום האסור, מתגלגל אחר כך בעוף הנקרא "ראה", שמבעו גם כן כך.

ח. ואמר הקדוש האר"י זכרוננו לברכה כי יש עוף קטן הנקרא בתורה ראה, ונקרא כך ע"ש שרואה מרחוק. על עוף זה אמרו חכמינו זכרונם לברכה שנקרא כן שרואה למרחוק ומזנה בראייתו. ולכן העונש של בן אדם המסתכל בנשים, יתגלגל נשמתו בעוף זה, מדה כנגד מדה, וסובל שם צער גדול מאוד.

סיבה הראשונה להחטא

מ. וצריך שתדע כי לכל עון יש גרם וסיבה המביאה אותו לידי כך. והכי נמי יש גרם וסיבה המביאות אותו לידי הסתכלות בנשים האסורות.

אפילו על מה שתיקנו חכמינו זכרונם לברכה לומר ברכת "ברוך משנה הבריות", לא ישבע עיניו מראיה ההיא

והסיבה הראשונה כשאדם מסתכל בדברים ממאים עד שהשביע עינו בהם בהסתכלותו, אף שיש לאדם רשות לראות בריות משונות הבאות ממדינות מרחקים ועל זה תקנו חכמינו זכרונם לברכה וקבעו ברכת "ברוך

משנה הבריות". מכל מקום לא ישיב עינו בהסתכלות, ולא יראה בהם כי אם דרך ארעי, כי מאור העינים רומזין בד' גוונין שהן נגד אותיות שם ה'.

אדם המסתכל על דברים טמאים, מביא על עצמו רוח טומאה

י. ואם הבן אדם רואה בראייתו בריות טמאות, אז הוא ממשיך רוח הטומאה החופף עליו בזה הדבר. והוא הגורם אחר כך להסתכל בדבר היותר גרוע, המביא האדם לידי מכשול, ולכן הזהירו רבותינו זכרונם לברכה שלא להסתכל אפילו באשתו נדה. כי טומאה של נדה החופף על האשה בימי נדתה על ידי הראיה שואב הוא אליו הזוהמא, ומדבק הטומאה בעיניו.

להסתכל רק על דברים טובים

יא. והראיה לזה שכיון שהאשה נדה מסתכלת במראה שקורין בלשון אשכנז (שפיגל) חדש, עושה ראייתה במראה רושם כתם אחד שאי אפשר להעביר אותו הכתם. ולכן אמרו גם כן חכמינו זכרונם לברכה דאסור להסתכל בפניו של אדם רשע, אלא ירגיל עצמו לשום עיניו בדבר קדושה, ואז הוא ממשיך קדושה ונותן הארה גדולה לד' גוונין דעינא דיליה.

טוב להסתכל בשמים, מעשי השם יתברך שמונעים מעשים הרעים וטוב לאדם להסתכל בשמים כדי לראות מעשי ה' יתברך, כמו שכתוב בזהר פרשת בראשית:

אמר רבי אלעזר בן רבי שמעון בן יוחאי יומא חד הוינא על כין ימא, ואתא אליהו ואמר לי, רבי, ידעת מה הוא דכתיב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", אמינא לי' אילין שמיא ואילין עובדי הקדוש ברוך הוא דאית ליה לבר נש לאסתכלא בהו, ולברכא ליה, דכתיב "כי אראה שמך מעשה אצבעותך ירח וכוכבים אשר כוננת" וכתוב "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ" עד כאן לשונו.

[תרגום הזוהר]:

[אמר רבי אלעזר בנו של רבי שמעון בן יוחאי: יום אחד הייתי על חוף הים, ובא אליהו ואמר לי רבי, הידעת מה זה שכתוב: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה".

אמרתי לו: אלו הם השמים וצבאם - מעשה הקדוש ברוך הוא שיש לבני אדם להסתכל בהם ולברך אותו, שכתוב: "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה", וכתוב: "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ", עד כאן].

המדקדקים במצוות מסתכלים על הרקיע בשעה שהכוכבים מתחילים להאיר, ואומרים מה רבו מעשיך ה'.

וכן נוהגין אנשי מעשה להסתכל בשמים בשעת יציאת הכוכבים כשמתחילין להאיר אומרים "מה רבו מעשיך ה'" וגו' ובפרט כשמתחיל החמה להאיר, אזי צריך האדם להסתכל לשמים, בצאת השמש בגבורתו כי אז סטרא אחרא וחיצונים מתעוררים על ידי תוקפא דשמשא.

באשר שאין ביכולת הסטרא אחרא להסתכל באור הלבנה, מתכסה בצלה

יב. וכן כשהלבנה תתחיל להזריח אז הסטרא אחרא שאין יכולה להתראות באור הלבנה, ושאינן בעולם בתוקפא ובחזק הן מסתירים עצמן בצל הלבנה, ועל זה נאמר "יומם השמש לא יכבה וירח בלילה", ועל זה יכוין האדם תמיד באומרו בשחרית, "יוצר אור וכו' המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים" שיאירו המאורות ברחמים, ולא ינוק שום בר ישראל על ידי זריחת אור דילהון.

כדי שיתקבלו תפלותיו, צריך לזוהר בדיבורו קודם התפלה שלא ידבר דברים מיותרים

יג. על כן צריך האדם לזוהר בראיית העין, ומכל שכן בדיבור שהוא נחשב כמעשה, על כן בהליכתו לבית הכנסת יראה למעט בדיבורו דברי חול

עם חבירו, וכל שכן עם איש אחר, אשר הוא שלא לצורך, וזהו סגולה נפלאה שיקבל ה' ברחמיו תפלתו.

מה שביכולתה של שיחה יתירה שלא בזמנה ומקום הנכון לגרום והנה מצינו בכתבי האר"י זכרוננו לברכה, שצוה לתלמידיו החסידים, ובפרט לתלמידו ר' יצחק אשכנזי זכרוננו לברכה, שילך ר' יצחק לכפר עין זיתים, על קבר ר' יהודה בר אלעי, ושם יתפלל, ולכוין יחודים שמסר לו האר"י זכרוננו לברכה, ושם יגלה לו ר' יהודה בר אלעי פירוש על מאמר הזוהר בפרשת האזינו, וצוה לו האר"י שלא ידבר עם שום אדם בהליכתו, והלך ר' יצחק אשכנזי זכרוננו לברכה הנ"ל, והתפלל ועשה כל היחודים, ונשתטח על קברו, ואין קול ואין תשובה, וחזר בפחי נפש אל רבו האר"י זכרוננו לברכה, ואמר לו, אדוני באתי על הקבר התנא רבי יהודא בר אלעי, ועשיתי ככל אשר צויתני, ולא בא אלי שום תשובה ממנו, והשיב לו האר"י, ולא ראיתי בהשגחותי שדברת עם ערל ערכי אחר, ולא די שהוא לא שאל בשלומך, אלא אתה הקדמת לו שלום. והלא צויתך שלא תדבר עם שום בן אדם, אז זכר הרב רבי יצחק אשכנזי זכרוננו לברכה שכך היה והודה לו עד כאן לשונו.

ראיה אסורה פוגמת את נשמת האדם

הרי לך ראיה שהדיבור והראיה פוגמין, ואף שבגלותינו מוכרחים להקדים שלום לכל אדם אפילו בשחרית קודם תפלה, מכל מקום יראה לקצר דבריו במאי דאפשר וזהו סגולה נפלאה ונאמנה ודוק כי קצרתי פה, ולקמן אאריך בו בפרקים.

• נח •

פרק ג'

א. דוד המלך פתח (תהלים א' א') "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" וגו' "ובמושב לצים לא ישב", וכן אמרו רז"ל במסכת אבות, "שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים" ובהיות מכשול זה מצוי בעוונותינו הרבים מאוד, על כן צריך האדם לשום השגחתו מאוד באזהרה זו, שבהיותו יושב עם חבירו שתהא ישיבתו בדברי תורה, או בדברי מוסר ודברי יראה.

יתרחק אדם כמטחוי קשת מן הליצנים, ומבעלי לשון הרע ורכילות

ועל אחת כמה וכמה להתרחק מיושבי כתות הליצנים, ויושבי קרנות היושבים כתות ועוסקים בדברים של מה בכך, ובדברים מרובים לא יחדל פשע של ליצנות, או לשון הרע, ועל ידי זה הם מולידין עניינים פגמים המביאים לפגום בנשמותיהן. והירא דבר ה' יתרחק מאסיפת החבורות של אלו.

המדבר לשון הרע וליצנות חס ושלום -

השדים שנקראים "כסילים" מרמים אותן לתוך רשתם

ב. ודע לך, כי יש כת אחת חיצונית הנקראים כסילים, והם ממינים המתראים לבני אדם כשהולך יחידי בלילה בדרך, מתראין כנגדו ולפעמים אף בחבורת בני אדם שקורין בל"א (פר פיר ליכט) ומטעין אותן ללכת עמהם בחבורה, ולפעמים מראין להדבק יחד לילך לפונדק א' ואכסניא, ומראין באור הנר להתקרב.

והאדם הוא חושב שהוא הולך למלון או לפונדק במקום קרוב, אבל הן מרחיקין אותו מן הדרך, וקרוב הדבר שמוליכין אותו למקום אגמים ומקומות

טינופות, או ליער או בין בצעי המים, אשר מסתכן שם האדם בסכנות נפשות.

ליצנות ולשון הרע נרשמים בספר הנקרא "פועלי און"

ג. והן הם הממונים על בני אדם המתאספים כתות של בני אדם לספר דברים של הבלי בני אדם שאין בהם תועלת, ואלו המשחיתים נקראין גם כן פועלי און, הכותבים כל דברי ליצנות, וכל דברי לשון הרע, בספר א' למעלה הנקראת פועלי און. וכיום ביאת פקידתם של אלו האנשים, יוצאים כתות האלו של הכסילים, ופוגעין בנשמתן, ומוליכין אותם למדבריות או לבצעי המים, ומצערים את הנשמה במאוד מאוד.

במקום מחלוקת מתאספים המשחיתים רחמנא ליצלן

על כן צריך להתרחק מחבורות כתות האלו. ואין צריך לומר כשרואין בני אדם שמריכים בדברי קטמות ומריכות ברח ברח מהן, כי שם איפת החזונים, שמתאספים שם במקומות האלה שיש ריב וקטמה. ומוזה תוכל לצייר הפגם המדברים דברים בטלים בבית, מקום קדושה המיוחד להיות מלא בהבל של שירות ותשבחות ותחנונים.

המדבר בבית הכנסת, אין לו חלק באלקי ישראל

ד. ואתה ראה מ"ש בזהר פרשת תרומה ז"ל: "מאן דאישתעי בני כנישתא ווי לו וכו' ואין לו חלק באלהי ישראל הגרע מהימנותא דמלכא" עכ"ל. עיין שם כי קצרתי מאוד, באשר שהעונש ידוע לכל איש בספרי מוסר שקדמו לי.

תרגום הזוהר:

[מי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול - אוי לו שגורם פירוד בין העולמות, ואין לו חלק באלהי ישראל שגורע האמונה בה' שמראה בדיבורו שאין השכינה שם ושאינו ירא ממנו].

ואנחנו עמו וצאן מרעיתו מחוייב כל אחד ואחד לגדור עצמו שלא לדבר שום דבר חול בבית הכנסת, שבעון קל כזה לא יהיה לו ח"ו חלק באלהי ישראל כמו שכתב הזוהר.

חומר איסור דברים במלים בבית הכנסת

ועל אחת כמה וכמה שלא לדבר דברי ליצנות או רכילות בבית הכנסת, אשר דירת השכינה שם היא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואם בני אדם אינם נוהרים מלדבר דברי שחוק וקלות ראש ורכילות ולשון הרע בבית הכנסת, הוא גורם שהשכינה מסתלקת מישראל, ועל זה כתב הזוהר ולא מצאה היו"נה מגוה, ועל ידי עון זה בעוונותינו הרבים נחרבו כמה בתי כנסיות, כי הבני אדם מכניסין ערכוב הסטרא אחרא במחנה השכינה, ושהוא כולה קודש. כי ערכוב זרים במקומות הקדושים לא טוב, ובכל עסק קדושה יהא אדם מוזהר מאוד שלא יגרום בו ערכוב חיצונים ח"ו.

יש ממונה מיוחד שממתין לשמוע דיבורים אסורים רחמנא ליצלן

ה. והנה דע מה שכתב הזוהר פרשת תרומה דיש ממונה חד מסטרא אחרא המצפה וממתין על כל מי שמוציא מפיו דבר מגונה כגון, כזבים, לשון הרע, רכילות, ליצנות וכיוצא בהן, ולבתר מפיק מילין קדישין אזיל ההוא ממונה עם שאר חיצונים שתחת שלטונו, ונטלין ההיא מלה קדישא ומסאבי ליה, ולא זכי בה ההוא בר נש בהדין מלה קדישא, כי אז החיצונים הם הנוטלים הדיבורים של קדושה אצלם ומתוספים כח להם על ידי מלה קדישא וכו'. אוי ליה להאי בר נש בהאי עלמא, ווי ליה לעלמא דאתי.

[אוי לו לבן אדם ההוא בעולם הזה - אוי לו לעולם הבא].

והגרם לזה הוא רוב דברים, כי בדברים הרבה אי אפשר שלא יערב טוב ברע ורע בטוב, ועל ידי זה ח"ו ניתוסף כח וגבורה לסטרא אחרא.

ירגיל את פיו לדיבורי קדושה, ולדבר בלשון הקודש

ו. על כן טוב יותר להאדם להרגיל פיו ולשונו בדברי יראה ומוסר, ולהיות שגור בפיו לשון הקודש, שהוא לשון צח ומועיל לנשמה. והנה זה

מבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל שמדבריו של אדם ניכר שורש נשמתו למעלה.

הרגיל בקללות ובדברי ריבות - שורש נשמתו מסטרא אחרא רחמנא ליצלן

ז. אם הוא רגיל בקללות או בדברי ריבות, אזי תדע שנשמתו היא מסטרא אחרא, משורש נחש וצפע, ואינו מגזע קדושים, כי אם מערב רב, ואף שיש לו אב ואם צנועים וחסידים, מכל מקום גלגול נשמתו מערב רב. וכיוצא בו מי שיש לו פה מדבר דברים במלים ודברי נבלה ח"ו, מבואר גם כן בדברי האר"י ז"ל, המנבל פיו פוגם בלכנה, ועושה מאותיות לבנ"ה, נבל"ה, ח"ו. וכאשר כי (פי) דברי הפוגמים הם מרובים לבארם, ולא יספיק להם אף עשרה פרקים לזכור גודל העונש שלהם.

פה שאינו מדבר דיבורים אסורים, נקרא פה קדוש

על כן אני מזהיר בקצרה, שצריך אדם לדעת כי פה שהוא גדול ומסויג מלהוציא דבה וקללות, ואין מוציא לשון הרע, ואין עוסק בדברי ליצנות, האי פומא אקרי פומא קדישא, דהקדוש ברוך הוא משתבח בגוי', [זה הפה נקרא "פה קדוש" שהקדוש ברוך הוא משתבח בו] ומכ"ש מי שעוסק בתורה ובתפלה בשירין ותשבחין, הקדוש ברוך הוא נמיל האי דכורא ואתעביד כתר על רישא [הקדוש ברוך הוא לוקח הדיבור ההוא ועושה ממנו כתר על ראשו], באופן אם מתפלל בכוונה.

יבחור לעצמו מקום מיוחד בבית המדרש אצל שבן טוב וירא ה', ויתרחק משבן רע

ח. ויראה לבחור מקום מיוחד להתפלל בבית הכנסת אצל שבן טוב, כשר, וישר. ויתרחק משבן רע, שלא יכשיל אותו לילך בדרכיו חס ושלום, ואם אי אפשר להתרחק משבן רע כי אין לו מקום אחר, יראה להוכיחו בדברים יום יום. ואולי ימצא עת רצון שיקבל התוכחה, אולי יזכה חבירו על ידו. ואם יראה האדם שהוא איש רע ובליעל שעומד ברשעו, יניח את מקומו וילך לו לשלום.

פרק ד'

א. ישעיה הנביא עליו השלום אמר (ישעיה סו, כב) "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני" וגו'. וביאר הזוהר פרשת בראשית, מי שהולך בדרך תם וישר, ועובד ה' בכל לבבו, ובכל נפשו, ובכל מאודו, ולומד תורה לשמה, ומחדש תורה של אמת לפי שכלו על פי הקדמות אמיתות וברורות, ומדקדק היטב שהדבר שחידש בתורה לא יהיה בו שום ספק ושפת שקר ח"ו, אז הקדוש ברוך הוא שמח מאוד בו, ובתורתו, וכל חידוש וחידוש שמחדש האדם בתורה עולה ועומד לפני קב"ה והקדוש ברוך הוא מעמר ליה בכמה עיטרין, ועושה מהן שמים חדשים וארץ חדשה. מהני מילין חדתין, והן עומדין לפניו כדי שיהיו בהן עיני ה' תמיד להשגיח על ידן בהשגחות פרטיות.

מי הוא זה אשר כל לימודו להתנאות

ב. וכדי שלא יתקנאו בו מלאכי השרת, חופה ומכסה אותו הקדוש ברוך הוא עד שנעשה מהן שמים וארץ החדשה, וזה שאמר הכתוב "ובצל ידי כסיתך לנמוע שמים וליסוד ארץ" ובאופן שלא יתגאה ח"ו, באשר שלומד ומחדש חידושי תורה כדאיתא בזוהר פרשת תרומה, כשמגיעין ישראל לומר לסידרא דקדושה, באותו שעה מכריזים למעלה, עליונים ותחתונים אציתו, מאן איהו גם רוחא במילין דאורייתא מאן איהו דכל מילין דילי בגין למגבה במילי דאורייתא דב"נ בעי למיהוי שפל בהאי עלמא במילין דאורייתא דהא לית גבהות באורייתא אלא בעלמא דאתי, עכ"ל.

[תרגום הזוהר:]מי הוא גס רוח בדברי תורה, שבן אדם צריך להיות שפל בעולם הזה בדברי תורה, כי אין גבהות בתורה אלא בעולם הבא].

ויש ליתן מעם למה שהכרוז נכרוז דווקא בשעת שאומרים קדושה דסדרא, בעבור דקי"ל שהעולם קאי אסדרא דקדושה, וזה שמתגאה הוא מחריב עולמות, כי המתגאה בדברי תורה גורם לומר הקדמות שוא ושקר ודורש רק להתפאר בדבר חידוש שאף שאינו אמת.

על ידי הקדמות של דופי בתורה, בורא רקיעים של שקר הקרויים "תהו" וכן "שוא"

ג. והנה בא וראה מה שכתב בספר הזוהר פרשת בראשית, על המחדש בתורה ע"פ הקדמות שקרים, "אלו הן דברי דופי וכד סלקין באוירא דעלמא מיד נפיק לגבייהו סמאל הנקרא איש תהפוכות ולשון שקר הוא מתגבר ויוצא לגבי מילין אילין מנוקביה דתהומא רבא ודליג לגבייהו ת"ק פרסאות ובטיל מילין אילין דשיקרא ועביד בהון רקיע דשוא דאיקרא תוהו ושאט בההוא רקיע האי איש תהפוכות דליג שית אלפי פרסה כחדא זימני, וכיון דההוא רקיע קאים נפקת לקדמוהי אשת זנונים לילית הרשעה והולכת ומתחזקת גם כן בהאי רקיע, ומתחבר ומשתתף עמה כמה אלפים רבבות משחיתים ושאטין בההוא רקיע כל העולם ברגע אחד ומתלכשים אלו חיילות בישין של משחיתין בחיילות של אומות העולם ונפלין על ישראל והורגין הרג רב".

"כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה"

ד. ובכלל זה הוא גם כן המכנים עצמו להיות מורה הוראה ולא הגיע להוראה, ובכלל זה באים גם כן גזירות רעות על שונאי ישראל ועל זה נאמר, "כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה". וכל זה גורם המורה הוראה ולא הגיע להוראה, או מי שמחדש בדברי תורה בהקדמות שקר ודברים שאינן של אמת. ועל כן אמר רבי שמעון בר יוחאי לתלמידיו:

"במטותא מינייכו דלא תפקין מפומייכו מילין דאורייתא דלא ידעתון ולא שמעתון מאילנא רברבי, בגין דלא תיהווין גרמין להאי חטאה". ר"ל, שאותה לילית הרשעה הנקראת חטאה ועליה אמר הנביא, "הוי מושכי העון כחבלי שוא וכעבות העגל חטאה" דבעי להכי' אוכלסין על ישראל וכו', פתחו התלמידים כולהו ואמרו, "רחמנא לישזבן רחמנא לישזבן" עכ"ל.

כל רצונם של הדרשנים למצוא חן בעיני השומעים,
ועל כן לא יזכו לשמוע את הדרוש של חידושי תורה
שידרוש הקדוש ברוך הוא לעתיד לבוא

ה. והנה בדורות האלה העון הזה מצוי בעוונותינו הרבים, שהרבה בני אדם דורשים רבים ע"פ הקדמות שקרים, ודברים שאינם ברורים, ומסמים עיניהם של הבריות ומתקלסים ומתפארים מפי הבריות, ומחלפים חיי עוה"ב בשביל חיי שעה, וגורמין גזירות רעות כנוצר לעיל. והירא דבר ה', יהיה מחשב ההפסד וההיזק הגדול שגורם, כנגד שכר הכבוד או שכר ממון בעוה"ז שהוא חיי שעה, וכל הכבוד שעושים לו בזה העולם, בעבור דרוש זה הוא קוץ ודרדר לנשמתו, ופתאום יבא עליו אימה חשיכה גדולה ולא יופיע לו אור ואוי וויי תהיה לאותה בושה וכלימה ביום פקודתו. ואלו הדרשנים בוודאי לא יזכו לשמוע לעתיד חדושי תורה שיצאו מפי הקדוש ברוך הוא.

הקדוש ברוך הוא ידרוש מעמי התורה
אשר יתן לנו לעתיד לבוא על ידי משיח צדקינו

ו. כדאיתא במדרש, "עתיד הקדוש ברוך הוא לישיב בג"ע ודורש סתרי תורה, וכל הצדיקים יושבים לפניו וכל פמליא של מעלה עומדים לפניו מימינו של הקדוש ברוך הוא, וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות משמאלו, והקדוש ברוך הוא דורש להם מעמי תורה. הדרשה שעתיד ליתן לנו על ידי משיח צדקינו ואחר הדרשה יעמוד זרובבל בן שאלתיאל על רגליו ויאמר, יתגדל ויתקדש שמייה רבה וכו', וקולו יהיה הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל באי עולם עונין אמן יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ואף רשעים של ישראל וצדיקים של אומות העולם שנתשתיירו ביניהם יהיו עונין, אמן יהא שמייה רבה ונצולין בזכות עניית של אמן יהא שמייה רבה, עכ"ל.

ז. על כן יהיה אדם נזהר לדרוש תורת אמת, ולהקדים הקדמות של אמת, ותהיה תורת ה' בפיהו אמת, ויהיה זוכה לשמוע חידושי תורה של אמת מפי הקדוש ברוך הוא אמן כן יהי רצון.

• לך - לך •

פרק ה'

א. "ואהבת לדעך כמוך", אמרו רבותינו זכרונם לברכה, זה הוא הפסוק שהוא כלל גדול שבתורה. ואין לך אהבה יותר, כשרואה האדם דבר מגונה באחיו ישראל שעושה איזה חמא ועון, שצריך להוכיחו על זה, כי נשמתן של ישראל הן קשורין ודבוקין זה בזה.

אם האדם פוגם את נשמתו, אין לה מנוחה בעולם הבא

ב. אבל הכלל הוא, שצריך האדם מי שהוא יודע ההרפתקאות והסיכות והעונשים שבאים על נשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, צריך להודיע לחבירו אולי על ידו יזכה חבירו גם כן, ויעזוב דרכו הרשעה, ושב ורפא לו.

אויר העולם מלא נשמות שאין להם מנוחה בעולם העליון

ג. והנה פה בפרק זה אכתוב קצת בקצרה עונש הנשמה שאדם פוגם בה בעוונותינו הרבים. דע, כי אוירא חללא דעלמא הן מלאים מנשמות בני אדם שאינם יכולין עדיין לכא למקום מנוחתן, וכמו שהעידו תלמידים של הרב האר"י ז"ל שהיה אומר להם:

האילנות והשדות מלאים רבבות נשמות שמתחננים לתיקון

ד. דעו, כי אוירא דעלמא וחללה הן מלא נשמות הנרחין שאינם יכולין לכא עדיין למנוחתם. ופעם אחת הלך האר"י ז"ל ללמוד תורה בשדה, וראה הוא בעצמו שכל האילנות היו מלאים נשמות בלי מספר, וכן היו על פני השדה, וגם על פני המים היו כמה רבבות נשמות.

ה. ושאל אותם הרב האר"י ז"ל מה טיבם כאן, והשיבו, שנדחו מחוץ לפרגודא קדישא, בעבור שלא עשו תשובה על פשעיהם והיו מונעים את חבריהם מלעשות תשובה, והיו נע ונד בארץ ובאוירא דרקיע, זה בכה וזה

בכה, ועכשיו היו שומעים בת קול המכריזים בכל העולמות שיש איש אחד צדיק בארץ הארץ"ל אשר יש כח בידו לתקן הנשמות הנדחות, ועל כן נאספו לכאן לבקש ממנו לרחם עליהם לתקן אותם, כדי שיוכלו לבא למקום מנוחתם ולא יסבלו עוד צער גדול כזה. והבטיח האר"י החסיד ז"ל לעשות למנוחתם מה שהוא באפשרות, וסיפר אחר כך האר"י ז"ל לתלמידיו המעשה הזה, כי ראו שהאר"י ז"ל שאל להם להנשמות, ולא ידעו למי שואל ומי היה המשיב, עד כאן לשונו.

תפלת הצדיק שמתפלל בכוונה, עולה למתחת כסא הכבוד, ושם מתדבקים אליה נשמות נדחות ועולין עמה

ו. ובחיבורו כתוב, שאלו הנשמות היו יכולין להעלות אותם בתפלה של צדיק, כיון שהצדיק מתפלל בכוונה אז תפלתו עולה למעלה תחת כסא הכבוד. ואז מתלבשים באותה התפלה כמה נשמות ומתלויים בהדי אותה תפלה.

ז. כמו שכתב הזוהר בסוד הפסוק "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו". כמה נשמות מתעטפין ומתדבקין בתפלה של עני, ואין תפלה יותר חביב קמיה הקדוש ברוך הוא כמו תפלה של עני, ותפלה של צדיק, שעולין בלהב גדול ונורא השורף סביביו. והסמרא אחרא מתיירא להתקרב למקום תפלת העני ותפלת הצדיק, ועל ידי כן הנשמות הנדחות עולין עם התפלה.

כאשר נשמת הצדיק עוברת דרך הגיהנום, מתאחזין בה נשמות האבודות ועולין עמה

ח. וזהו הענין ממש בנשמת הצדיק, שכיון שנפטר מהעולם עובר דרך הגיהנום כדי שבזכותו בהעבירו דרך שם יתאחזו בו נשמות האבודות ויעלו עם נשמתא קדישא דא [נשמה קדושה זו].

עיניו של האריז"ל כמעט כהו מראיית רבבות נשמות שעלו מקבריהם לעלות למעלה

ט. וכן סיפר החסיד ר' גדליה ז"ל, אחד מתלמידי האר"י ז"ל לחביריו, שבכל ערב שבת היו הולכין חוץ לעיר לקבלת שבת. והיה פעם אחת מספר הקדוש האר"י ז"ל נפלאות מה שראה כמה וכמה פעמים כשהיה עומד על ראש ההר שהיה מחוץ לעיר, ועל אותו ראש ההר ראה כל הבית חיים של קהלה קדושה צפת תבנה ותכונן במהרה בימינו, וראה חיילות של נשמות שעלו מהקברים לעלות למעלה, לגן עדן של מעלה, וכן ראה כמה רבבות נשמות לאין מספר שירדו כנגדם, והם הנשמות יתרות שנתוספים באנשים כשרים בכל שבת, ומתוך רוב בלבול ועירבוב הנשמות וחיילות עצומות לאין מספר כמעט כהו עיניו מראות, והיה מוכרח להעצים עיניו, ואף על פי כן ראה אותן בעינים סגורות.

תפלות הצדיקים הם תועלת גדול לנשמות הנדחות

י. והנה אנחנו ראינו כמבואר בדברי תלמידי האר"י ז"ל שתועלת גדול הוא תפלות צדיקים לנשמות הנדחות, ואין לך גמילות חסד גדול מזה.

הבורא יתברך הוא רב חסד,

ולכן טוב להזכיר בתפלה את הנשמות הנדחות

יא. ואף כי אין אנו מאנשי הצדיקים הקודמים, והלוואי שתועיל תפלתנו לתועלת עצמינו לכפר על חטאתינו ופשעינו שהכעסנו לבורא יתברך במרד ובמעל, אף על פי כן טוב לזכור בתפלתו לפני יודע מחשבות גם לנשמות הנדחות, כי רב חסד הוא הבורא יתברך.

צריך האדם להתפלל על הרשעים שיחזרו בתשובה

יב. וזה יאות לכל בר ישראל להיות זוכה ומוכה לאחרים, ומכל שכן שצריך אדם להתפלל על רשעי הדור שיחזרו בתשובה, כדאיתא בגמרא בברכות, בברוריה דביתוהו דרכי מאיר שאמרה "יתמו חטאים כתיב ולא חוטאים".

על כן אסדר אני לפניך לכל איש ואשה לומר יהי רצון זה בברכת השיבנו אבינו לתורתך, וקרננו מלכנו לעבודתך. ויאמר, "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתחתור חתירה תחת כסא כבודך לקבל בתשובה (פלוני בן פלונית) וכל העוברים על מצותיך, יהופך לבבם לעשות רצונך בלבב שלם כי ימינך פשוטה לקבל שבים, והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה". ואז יתעורר גם האדם מעצמו לעשות תשובה על חטאיו כדי שלא יאמרו לו "קשומ עצמך ואחר כך קשומ אחרים". רק שיאמר בכוונת הלב, ואז בעל הרחמים ברוב חסדיו וברוב רחמיו יקבל תפלתו.

הלב כנגד שם הוי' והפה כנגד שם אדני

יג. ואף שצריך תפלה זו כוונות ויחודים ואנו אין בקיאים בשמות ובצירופים המועילין לתועלת גדול, מכל מקום יתפלל בקצרה ובבקשה בהגיון לב, כי כך ראוי ונכון לכל המתפלל שלא יאריך הבל בשפתיו, כי לא ישאר לו בהגיון לבו. וזהו כלל גדול, שיאמר קודם התפלה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כי הלב הוא נגד שם הוי' והפה היא נגד שם אדני, כידוע.

תפלה בפה בלא כוונת הלב הוא חטא גדול

יד. ועל זה כתב בזוהר (ה"א קס"ט ע"א) שזה היה כוונת דוד המלך עליו השלום שאמר "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי", כי זהו יחוד גדול לייחד פה ולב כאחד, ומזה תוכל להתבונן גדול העונש ופגם של המפריד הלב מהפה ר"ל, המתפללים בפה בלא כוונת הלב או מי שמדבר עם חבירו אחד בפה ואחד בלב. וזהו חטא גדול, ועושה פירוד בין השמות הנזכרים ובין אות וא"ו לאות ה"א מהשם, וידוע כי הוא"ו של השם הוא תורה שבכתב והה"א הוא תורה שבעל פה, ואם כן מפרידים השני תורות מלהיות מחוברים יחד.

והמכשול זה מצוי בעוונותינו הרבים ורחמנא ליצלן ממידה זו, והלא אלקים יחקור זאת ועל כל אלה יבא אלקים במשפט. ועון זה הוא דומה לעון

המינים ואפיקורסים וקראי"ם שאינם נותנים מקום לדברי החכמים בעלי התלמוד.

מי שמדבר אחד בפה ואחד בלב, יוצאים ממנו בנים פוקרים ומינים רחמנא ליצולן

טו. ואם כן יתבונן הנבון שכודאי המרגיל במדה זו להיות אחד בפה ואחד בלב, יצאו ממנו בנים פוקרים ומינים שכופרים בתורתנו, מדה כנגד מדה.

ונוסף על זה שמפריד עצמו גם כן מהקדושה עליונה ונאכר ממנו דבר יקר הנאמר בישראל (דברים ה, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", שפירושו של הפסוק הוא, כאשר ידבק האדם האזור אל מתניו בהידוק טוב, אזי לא יוכל להכניס בין האזור להמלבוש ערבוש של אבק ואפר, כן המה בני ישראל כשהם דבקים להשם יתברך בדרכיהם ובמעשיהם, אזי לא יוכל שום מקטרג לעשות איזה פירוד בין ישראל לאביהם שבשמים, וכדאיתא בזהר פרשת פקודי (דף רכ"ה ע"א):

הקדוש ברוך הוא משגיח על הצדיקים שלא יתקרבו אליהם הקליפות והרשעים

טז. "רבי אבא ורב אחאי ור' יוסי אזלי באורחא מטבריה לציפורי. עד דהוו אזלי חמו ליה לר' אליעזר דהוי אתא, ורבי חייא עמיה. אמר רבי אבא וודאי נשתתף בהדי שכינתא. אוריכו (פירוש, המתינו) להו, עד דהוו מטו לגבייהו. אמר ר' אבא, כתיב "עיני ה' אל צדיקים" להשגיח בהו דלא יתקרב לגבייהו סטרא אחרא, והשתא סיעתא דשמיא הכא וכל אשגחותא דלעילא הכא, ולא יכיל סטרא אחרא לאשלטא וכו'.

[רבי אבא ורבי אחאי ורבי יוסי הלכו בדרך מטבריה לצפורי. בדרך הלכום הבחינו ברבי אליעזר המתקרב, ועמו רבי חיא. אמר רבי אבא: "ודאי נשתתף עמם בדרך ונקבל פני השכינה". חכו להם עד שהגיעו אליהם.]

אמר רבי אבא: "כתוב: עיני ה' אל הצדיקים להשגיח עליהם, שלא יתקרב אליהם הסטרא אחרא. ודאי יש עמנו סיעתא דשמיא והשגחתו ברוך הוא, ולא תוכל לשלוט בנו הסטרא אחרא".]

זו פתח רבי אלעזר ואמר, והיה מספר בני ישראל כחול הים. מהו כחול הים, בגין דימא כד סליק גליו מועפא ורגזא ואינן גלין סלקין לשטפא עלמא כד מטאן וחמאן חולא דימא מיד תבין ותברו ותבין לאחורי, ולא יכלין למשטפי עלמא ולשלטאה. כגוונא דא ישראל אינן חולא דימא, וכד אינן גלי דימא (הן הן המזיקים והמקטריגים) המחבלין ומארי דרוגזא ומארי דדינא בעיין לשלטא ולשטפא עלמא חמאן להו לישראל דאינן מתקשרי בהקדוש ברוך הוא, תבין ואתתברו קמייהו ולא יכלו לאשלטא בעלמא.

תרגום מהזוהר הקדוש ללשון הקודש

[פתח רבי אלעזר ואמר: "והיו מספר בני ישראל כחול הים" - מה פרוש 'כחול הים'? - משום שהים מסעיר את גליו בכעס ומבקש לשטוף את היבשה, וכשהגלים מתקרבים ורואים את חול הים - מיד שבים הם לאחוריהם, ואינם יכולים להציף את העולם. כך הצדיקים נמשלו לחול הים, והמזיקים והמקטריגים - לגלי הים. כשהמזיקים רואים, כיצד הצדיקים מדבקים בקדוש ברוך הוא ושבים בתשובה שלמה - מיד תש כוחם, ואינם מסוגלים לבצע את זממם".]

על ידי התשובה מתלבנים החמאים

יח. ונמשלו לחול הים, ומה חול הים צבור היקף סביבות הים, מוקף כהר גדול ומלובן בלבנונית, כך ישראל, על ידי תשובה ומעשים טובים מלבנים את העונות ופשעים, כמאמר הכתוב בישעיה (א, יח) "אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו", כי במצות ובמעשים הטובים שעושים ישראל בעולם הזה הן מקיפין את הדינים, ודינים נמסרו בידן, ולא עוד אלא שמהפכים מדת הדין למדת הרחמים, וקמיגור נעשה סניגור.

יט. מה שאין כן כשהעולם הוא בדיבור טוב אבל לכם בל עמם, אזי אין כשרון במעשים שלהם, ואז אין שמירה וחומה סביב גלי הים וגלי הים הנזכרים לעיל מארי דדינים מתגברים והדין גובר והולך רחמנא ליצלן, והרחמים מתמעטין, ואדרבה הן מהפכין מדת הרחמים למדת הדין.

כל אחד צריך לשוב כפי יכולתו ולהתפלל בכוונה, ויתפלל בעד חברו שישוב מדרכו הרעה

כ. על כן, התעוררו אחי ורעי, לעשות כל אחד ואחד כפי יכולתו תשובה, ולהרבות במעשים טובים, וחילים לגבר בתורה, ותהיה תפלתו בכוונה, ויתפלל בעד חבריו לעשות תשובה, ואז חסידים וצדיקים מתרכים, ואז זכותם וצדקתם יהיו דומין להר וחול נגד גלי הים, שהן המקמריגים המחריבים ורוצין לחבל העולם שהן מארי דדינים ויהיו מתישין את כחן, ואז ליהודים יהיה ריוח והצלחה וששון ושמחה, אמן כן יהי רצון.

פֶּרֶק ו'

א. הבא לטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד ע"א). הענין הוא כשהאדם הולך להמציא איזה מצוה לעשותה, או כשהולך בדרך ועוסק בתורה, אף שהוא יחיד, אזי נשמות מתחברים עמו, כדאיתא בזוהר בראשית (בהקדמה, דף ה' ע"א).

ב. רבי אליעזר הוי אזיל למיחמיה לרבי יוסי בן לקוניא חמוי דרבי אליעזר, ורבי אבא בהדיה, והוי טעין חד גברא אבתרייהו, אמר רבי אבא, נפתח פומן באורייתא דהא שעתא ועידנא הוא לאתתקנא באורייתא. ופתחו פיהם בחידושי תורה, וההוא גברא טעין אבתרייהו, וגילה להם כמה ריזן דאורייתא. אתו רבי אליעזר ורבי אבא ונשקוהו ליה.

ג. אמרי ליה, מאן אנת דאזיל וכל חכמתא דא אית תחות ירך, ואת טעין אבתרן? והשיב להן, רבותי, לא תשאלון לי מאן אנא, אלא ניזול ונתעסק באורייתא. גילה להו סודות וריזן. אמרי ליה, מאן יהיב לך למיזל הכא ולמהוי טעין בחמרי וכו'. חדו רבי אליעזר ורבי אבא ואמרו ליה, זיל רכוב, ואנן נטעון אבתרך. אמר להו, פקידא דמלכא איהו וכו'. אמרי ליה, הא שמך לא אמרת

לן, אתר בית מותבך מאי איהו. אמר להן, אתר בית מותבי היא טב ואיהו מגדל הר שדר בההוא מגדלא הקדוש ברוך הוא וחד מסכנא (רוצה לומר הקדוש ברוך הוא ומשיח שנקרא עני ורוכב על החמור), ודא הוא אתר בית מותבי וסליקנא מתמן ואנא מעין חמרא. בכו רבי אליעזר ורבי אבא ונשקוהו ואולו וגילה להם עוד סודות, עיין שם בזהר, ונפלי רבי אליעזר ורבי אבא על פניהם. אדהכי והכי לא חמו ליה להאי גברא, ואסתכלו לכל סימרין ולא חמו ליה. יתבו ובכו ולא יכלו למללא דא לדא שעתא חדא.

ההולך בדרך ועוסק בתורה, מביא תועלת לנשמות הנדהות

ד. לבתר הכי, אמר רבי אליעזר: וודאי הא דתנינן דבכל אורחא דצדיקיא אזלין ומילי דאורייתא בנייהו, אז צדיקים אתיין מעולם העליון לגבייהו, וודאי הוא רב המנונא סבא דאתא לגבן מההיא עלמא לגלאי לן מילין אילין ואחר כך איחכסי מינן, עד כאן לשוננו.

תרגום מהזוהר הקדוש ללשון הקודש

[רבי אליעזר הלך בדרכו לקראת חותנו, רבי יוסי בן לקוניא, ואיתו – רבי אבא, ואדם אחד חמר בעקבותיהם. אמר רבי אבא: "נפתח פינו בדברי תורה, שהרי השעה ראויה לעסוק בתורה!" פתחו בדברי תורה. האדם שנלוה אליהם גילה להם כמה מסודות התורה. באו רבי אליעזר ורבי אבא ונשקוהו. אמרו לו: "מי אתה ההולך וכל החכמה הזאת תחת ירך, ואתה נושא סבל?" השיב להם: "רבותי, אל תשאלוני מי אני, אלא נלך ונעסוק בתורה." גילה להם סודות נוספים. אמרו לו: "מי נתן לך רשות ללכת אחרינו, כשחמורריך טעונים?" שמחו רבי אליעזר ורבי אבא ואמרו לו: "רכב על החמור, ואנחנו נטפל בחמורריך הטעונים." אמר להם: "מצות המלך היא." אמרו לו: "את שמך לא גלית, אולם היכן אתה גר?" אמר להם: "מקום מגורי הוא מגדל הר, בו מתגוררים הקדוש ברוך הוא ומסכן אחד." רצה לומר: הקדוש ברוך הוא ומשיח, שנקרא 'עני רוכב על חמור' – שם הוא מקום מושבי, ומשם באתי כשחמורי טעונים. בכו רבי אליעזר ורבי אבא ונשקוהו, וגילה להם עוד סודות.

שוב לא ראו אותו אדם, שנעלם בינתיים. הסתכלו לכל הכוונים ולא ראוהו. ישבו ובכו, ולא יכלו לדבר זה עם זה שעה אחת. לאחר כל זאת אמר רבי אליעזר: "ודאי כך הוא כמו שלמדנו, שכל מקום שצדיקים הולכים ועוסקים בתורה – אז מתגלים אליהם צדיקים מן העולמות העליונים. ודאי היה זה רב המנונא סבא, שבא אלינו מן העולם העליון לגלות לנו דברים אלו, ואחר כך נעלם מאתנו".]

אפילו הרהור טוב מביא על האדם הארת הקדושה העליונה

ה. אם כן הא ראייה שנשמתן של צדיקים מתחברין לעושי המצוה ועוסקין בתורה. וכלל זה נקוט בידך, שכל הרהור טוב ומחשבה טובה עושה פעולה לעורר עליו הארת הקדושה העליונה, וכל שכן בדיבור פה טוב, כגון ההולך בדרך ועוסק בתורה, אז יש תועלת להנשמות הנדחות, כי יש נשמות אשר הם נדחים ומתגלגלין ומתדבקים בעשבים וכפירות הארץ וכפירות האילן.

האוכל כשהוא על הדרך, יכוון מאוד בברכתו

ו. וכיון שהאדם מברך על הפרי או עוסק בדברי תורה, על ידי דיבורו הטוב הנשמות האלו מתלבשות בהן ויוצאין ממאסר הגלגול. וגם יש ללמוד מהזהר הנזכר לעיל, כי גדול היא מצות התחברות תלמידי חכמים להתלוות עמהם בדרך ולשמוע דברי תורה מפיהם, כי שכינה שורה בין אנשים כשרים בחייהן ולאחר מיתתן.

הצדיקים מקפידים אצל מי יקברוהו

ז. וכבר מצינו בדורות הראשונים, אשר היו מקפידים בקבורתם איזה מקום יהיה מקום מנוחתם, וכמו שאמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית מז, ל) "ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם". והענין, כי הנשמות של בני אדם מעופפים על הקבר ובכל לילה מודיעין רזין דאורייתא להנפשות מלמעלה, מישיבה של מעלה.

הקבור בין הרשעים אין מודיעים לו סודות התורה

ח. ואיתא בספר חסידים, בצדיק אחד שהיה קבור בין אנשים רשעים, והיה בא בכל לילה בחלום לאוהביו וקרוביו וצעק להם בקול ככי שיוציאוהו משם, ואמר אותו הצדיק טעם לזה כי בעבור אשר סביבותיו הן רשעים, מונעים מלהודיע לו סודי התורה, ונפשו יבשה בלי לחלוחית, ולא היו לקרוביו מנוחה ממנו, עד שהוכרחו להוציא אותו מן הקבר ולקבור אותו במקום אחר.

הצדיקים הראשונים נהגו לקנות קבר אצל אנשים כשרים

ט. ועל כן החסידים הראשונים שבארץ ישראל היו נוהגין לקנות להם קבר בבית החיים בהיותם בחיים חייהו, אצל אנשים כשרים הידועים להם שהיו צדיקים, וגם היו נוהגין שהיו מתפללין שם באותו מקום, והיו אומרים עליו קצת דברי תורה, והיו נוהגים שם ליתן צדקה, ובוזה היו מטהרין ומקדשין המקום שהיה מוכן להם שם להתקבר, ומחמת קדושה שהוא היו גורמין שלא להתקרב הסטרא אחרא אחר מותם שם. וגם מצינו בחסיד רבי עמרם, כדאיתא כאן בלשון אשכנזי הובא (כמעשה בך, עיין שם).

וזהו ראייה, אם יש קפידה אל האדם לאחר מיתתו במקום חנייתו ושכונתו, קל וחומר שיהיה בחיים חייתו בחבורה טובה, כמנהג אנשי ירושלים שלא היו יושבין בדין ובסעודה עד שידעו מי מיסב עמהם, כי הרבה רעות נמשכו במסיבות הקלים כי שם הם מדברים רכילות וליצנות, ובפרט בין זוללים וסוכאים אשר אינם הגונים.

י. ויאמר, יהי רצון שתצילני היום מאדם רע, ופגע רע, מחבר רע, כדי שלא להתחבר עם אנשים רעים ומחברת קשר בוגדים המתחברים יחד לילך בדברי ריבות וקטמות, והמה מלאים הרבות חיצים שנונים וגחלי רתמים בקללות וחרפות וגידופים, ואש של גיהנם בוער בקרבם לחרחר ריב ומדון, וכל מחשבותם הוא לרע, ואפילו בהיותם בבית הכנסת הם מלאים מרמה על אנשים כשרים ההולכים בדרכי ה', איך להמציא מצדקאות ותחבולות להרע להם. אוי להם ולנפשותם, כי פתאום יבא יומם אשר יהפך עליהם הגלגל

והדינים יתגברו עליהם שירדו מנכסיהם ויהיו לבז ולכלימה, ולא יהיה להם חונן וחומל בעבור גזירות רעות מהשם יתברך.

לידבק רק ביראים וחרדים לדבר ה'

יא. והירא והחרד לדבר ה' ירחק מהם ומאסיפתן ומקול המונם ולא ישמע לקול עצתם ולא ילך עמהם, ומכל שכן שלא לדבק עמהם, רק יראה לדבק באוהבי ה' ולדבק באנשים יראים וחרדים לדבר ה', אשר מהם ילמוד דרך החיים, ועליהם נאמר (דברים ד, ו), "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום".

• וירא •

פרק ז'

א. "נתנני שוממה כל היום דוה" (איכה א, יג), ודרשו רבותינו זכרונם לברכה דקאי על השכינה, שצועקת על בעלי הגאווה, שהם מאריכין גלות השכינה כביכול (כי השכינה ברצונה רק להיטיב לבני האדם ולא להרע, וכאשר על ידי החטאים ירע ויצר לבני אדם, על כן מכנה זאת בשם גלות השכינה). וזהו שאמר הכתוב (דניאל י, ה) "והודי נהפך עלי למשחית", ועושין מתיבת הוד דוה. ובקיצור דברים אלו יתבונן האדם עד היכן גורם רעה במדת הגאווה.

המתגאה נתון ביד הסטרא אחרא רחמנא ליצלן

ב. על כן ישים האדם אל לבו, שלא לחנם אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה דף ד' ע"ב) כל המתגאה כאלו עובד עבודת כוכבים. ובוודאי הענין הוא בעבור שאדם שיעבד ומסר נפשו ונשמתו ביד החיצונים תקיפים ובקושי, אשר יוכל להפרד מהן, ועל ידי כן הוא מסור תחת הקליפות רחמנא ליצלן, על כן יראה החכם ויחכם וישים בלבו להבין ולהשכיל העון והעונש.

אין במה להתנאות, אפילו לא בתורה וחכמה

ג. במה יתגאה, אם יתגאה בעושר, הלא הקדוש ברוך הוא אמר (חגי ב, י)
 "לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות", וכידו יתברך ליקח העושר כהרף עין.

ד. כמו שראינו שכמה עשירים נהרגו בעבור עשרם שנתנו עליהם
 האורכים עיניהם לרדוף אחריהם והכו אותן מכת מות, ויסרו אותן ביסורים
 קשים עד שיצאו נשמתן מכח ההכאות ופצעים, ומהם גם קבורה לא היתה
 להם. וזה ענין רע להם, כי ראינו בחוש שהרבה אנשים הלכו בזה הדרך ואין
 שמן ולא שום פגע רע מגיע אליהם, רק לזה העשיר הנאכד בעושרו בר מינן.

לפעמים כאשר מגיע לו העושר, הוא מת בפתע פתאום ועוזב לאחרים חילו

ה. ולמה לא ישים האדם אל לבו, כי הרבה אנשים שטרחו ויגעו לא נתנו
 שינה לעיניהם, ביום אכלם החורב, וקרח בלילה, והולכים בחושך כגשם
 ובשלג עד אשר עלתה בידם להשיג איזה קרן למאה או לאלף או יותר, וזהו
 העת אשר צריך לשמוח בחלקו ולפנק ביגיע כפיו.

ו. ופתע פתאום בא אליו המות ומוכרח להפרד מכל וכל והוא הולך
 לעולמו ושביק לאחרים כל עושרו מה שטרח בטרחתו והיה מאסף ממון,
 וקיבץ פרוטה על יד על יד, עד שהביאו לסך מסוים בזיעת אפו, ועזב
 לאחרים ביד איש אחר.

ז. ולפעמים אשתו היא נוטלת ממנו עבוד כתובתה, ואחר מיתתו היא
 נישאת לאיש אחר ונותנת לו הממון שלה, ובניו הולכין יחפים ובגדים שלהם
 המה קרועים ובלואים, ואין לבניו שום הנאה מממון אביהם, והמה רואים
 שאמם היא יושבת ואוכלת ושותה עם איש אחר ומתענגת עם בעלה השני,
 והיתומים מבעלה הראשון המה יושבים בין תנור וכירים, ומביטים וצופים
 ורואים שאמם יושבת ומתעדנת בבשר ויין ושאר מעדנים, והלוואי יושג להם
 שיורי מאכליה.

ח. והבנים אלו תתאנח לבם על זה ואומרים זה לזה, הלא כל העושר והמזון מאבינו היה ואין בידינו להציל. ואם כן אם יזכור אדם על מדה זו אשר יוכל קרוב להעשות כן בגזרת המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

בניו של העשיר צועקים ואין נענים

ט. וכאשר שבעיני ראיתי שהרכה ילדים שנתגדלו בתענוגים ונהפך עונג לנגע וצרות ותלאות, ואחר מות אביהם הולכים וצועקים על קבר אביהם ואין מושיע להם, כי המתים טרודים ליתן דין וחשבון על חטאם ופשעם. כל זה ישים האדם אל לבו, ובוודאי אל יתגאה בעשרו.

הרבה בני אדם שרצו להתחכם, היתה להם חכמתם למכשול

י. ואם הוא חכם שמתגאה בחכמתו יחשוב בלבו, הלא כמה חכמים נלכדו בחכמתם, ויותר מאשר התכוננו להתחכם נפלו במצודה רעה על ידי דבור קל בפח יקוש אשר לא יכלו קום. כמו שאירע להרכה בני אדם אשר רצו להתחכם במענה לשונם לפני מלכים ושרים, ואחר כך נלכדו בדיבור קל עד אשר נלכדו ברעה גדולה באין תרופה, ואותן בני אדם שעושיין עצמן לאין ואמרו בזה הלשון איני יודע הם נכנסו בשלום.

ואם כן, מה יתרון להתחכם בחכמתו, חכמת עולם הוזה? הלא אין שום אדם ניוון ונתפרנס בחכמה, רק בסיבה אשר נתן לו הקדוש ברוך הוא איך להמציא מזון לכיתו, ולא בהנאות חבירו.

חכמתו לא תעמוד לאדם נגד מלאך המות

יא. על כן צריך האדם לשום אל לבו כי פתאום יבא היום אשר תסרח חכמתו, הוא העת אשר יפול למשכב ודעתו אינה צלולה מחמת כובד החולי אשר נער קטן יחכם ממנו, וחכמתו לא תצילנו ממלאך המות. הוי הוי, מה יתרון לחכמה כזו? על כן יראה האדם שלא יתגאה בחכמתו.

על ידי הענוה זכו חכמינו לכתר תורה

יב. ואם יתגאה האדם בלימוד תורתו אשר לבו שנון וחרף וחדוד ומחוכם בתורה בעומק ורוחב, ואין לו דמיון במחשבתו בדור הזה ולא יבין שיש בדור הזה לומדים כמותו, וגם כן בעלי תריסין בעלי ישיבה, מכל מקום נחשבו המה כנגד תנאים ואמוראים חכמי התלמוד כקליפת השום, ובמקום גדולתן שם היו ענותנותן, כאשר מבואר בכמה מקומות בתלמוד ובמדרש מגודל ענוות ראשונים וקדמונים, ובעבור כן זכו לכתר תורה. ואם חס ושלום מתגאה האדם בלימודו הרי הוא נותן כח לסטרא אחרא וכל סטרא דקדושה בורחים מעליו.

המתגאה פומאתו גדולה מזומאת נבילה

יג. ואיתא בספר גבעת המורה, מעשה בחסיד אחד שהלך בדרך ונודמן שהלך עמו אליהו הנביא זכור לטוב, ופגעו בנבלה אחד מושלכת בדרך, והיתה הנבלה מוסרחת סרחון גדול, עד שהניח החסיד ידו לחוטמו מפני הסרחון, ואליהו הנביא הלך קרוב להנבלה ולא חש כלל.

עד דהוי אולו, פגע בהם אדם אחד מרחוק שהלך לקראתם והליכתו היה בגאווה, והיה מתפאר ומתיהר, ולמרחוק שם אליהו הנביא את ידו לחוטמו. ושאל אותו החסיד, מדוע לא שם אדוני את ידו על חוטמו אצל הנבילה? והשיב לו אליהו הנביא: זה הסריח יותר מהנבילה, כי נבילה כיון שאדם נוגע בה הוא טמא עד הערב, אבל הנוגע בזה האדם מקבל ממנו פומאות חמורות, עד כאן לשונו.

הגאווה כוללת כל עבירות שבתורה

יד. ואם כן, זה הכלל, כי מדת הגאווה היא מדה גרועה, מרבה קטטה, וקנאה, ושנאה, וללשון הרע, וכעס, ושקרים וליצנות. ואם תבונן בה, תראה שכל עבירות שבתורה כלולין בה, והפגם של הגאווה גדול מאוד, אוי לו ואוי לנפשו מי שהוא רגיל להאחו בה.

העניו ינצל מחיבוט הקבר

טו. ואשרי האדם המתדבק במדת הענוה והכנעה, מדה זו נאה היא ומשוכחת, ומביאה האדם לחיי עולם הבא, ומצלת אותו מחיבוט הקבר, כי אין לך מדה המטהרת ומלבנת האדם הגשמי כמו מדת הענוה, שהחומר נעשה רוחני, וגם הגוף של אדם אשר כל ימיו הולך בענוה מאיר בקבר באור הבהיר ומקבל הארה מקדושה עליונה, וזוכה לשמוע סודות התורה משיבה של מעלה, והגוף עם הנפש מאירים כחדא, וכל זה על ידי מדת הענוה.

העניו הוא מודה על האמת ומקבל דברי תוכחה

טז. והתנאים ורבנים ואמוראים היו מלומדים בניסים, ואשר היה מתגלה אליהם אליהו הנביא זכור לטוב, והופיע עליהם רוח הקודש, הכל היה על ידי מדת הענוה. כי העניו מודה על האמת ומקבל תוכחה ודיבורו הוא בנחת, אהוב למעלה ונחמד למטה.

על כן צריך אדם להתפלל לזכות למדה זו, כמו שכתב החסיד בספר שלהבת, לומר אחר התפלה קודם "יהיו לרצון אמרי פי": רבנו של עולם, זכני למדת ענוה ולמדת הכנעה, כדי שאהיה מקובל ומרוצה לעם. ואחר כך יאמר "יהיו לרצון" וכו'.

הגאווה מוציאה את האדם מן העולם

יז. ובאמת שצריך אדם להתגבר בתפלתו בכבי ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, שיסיר ממנו מדת הגאווה וידובק במדת הענוה, כי הרוב בעלי גאווה מתים בחצי ימיהם, והענין בעבור שזהו בוודאי כל המתגאה הוא שנאוי בעיני הבריות, כי זה הוא ענין רע בעיניהם המנהג של בעל גאווה, וממשך עליו שנאת הבריות, ועל ידי זה יכול להוציא אותו מן העולם, וגם אם עלתה לו תאותו להיות ראש הקהל או מורה צדק לעדתו, אך בעבור גאותו כולם נחשבים לאין כנגדו, ומזלזל בכבוד הבריות, אשר גם זה הוא סיבה לקיצור ימיו ושנותיו רחמנא ליצלן.

עיוות המשפט מטה את האדם מכף חיים לכף המות רחמנא ליצלן

יח. ועבירה גוררת עבירה, שרצונו תמיד להיות מן המנצחין ולא מן המתנצחין, אין מבחין בין טוב לרע, בין אם הוא ישר או לאו, רק להעמיד ניצוחו, ומקלקל הדינים ומעוות המשפטים ישרים, וזהו ידוע שהטיית הדין מטה את האדם בפתאום מכף חיים לכף המות. ועוד, בעבור היותו בעל גאווה, מרחיב פיו גם נגד תלמידי חכמים שבאו להוכיח אותו על דבריו ודרכיו המכוערים, וכאשר שהחטא הזה מצוי בעונותינו הרבים בהרכבה בני אדם, ובפרט ראשי ופרנסי הקהילות הולכין ומתגברין עד שבאו לכלל מצערי רבנן, ופתאום נכזים כגחלתן, ועוברים מן העולם כצל עובר. ונוסף על זה גם כן המה בכלל מצערי רבנן למשול עליהם בכח.

ובא וראה המצער הבריות הרי הוא מכנים עצמו בסכנות גדולות, ואף המצער את הבהמה חיה ועוף, יש לו עונש, כי אין שום דבר שאין לו מזל, והמזל של המצטער מקמרג עליו, ומכל שכן שיש לאדם עונש גדול המצער תלמיד חכם.

כ. בוא וראה מה שהביא בעל החרדים באיש חשוב תם וישר, שנתאכסן אצלו הקדוש האר"י ז"ל, ועשה לו כבוד גדול. מרם נסיעתו של אותו איש הקדוש האר"י ז"ל אמר לו, מה הגמול אשר אשלם לך בעד החיבה הגדולה שהראית לי, ואני מוכן לתשלום גמולך המירחה שמרחת בשבילי. והשיב לו הבעל הבית שהיו לו בנים, ואחר כך נעשית אשתו עקרה, אולי ימציא לו תרופה לאשתו כבראשונה.

כא. והשיב לו האר"י ז"ל ענין הסיבה שנעשית עבור הסיבה ההיא עקרה, וגילה לו ואמר לו, הנה ידוע לך שהיה סולם קמץ עומד בביתך שהיו התרנגולים קמנים עולים ויורדים בו לשנות מים בכלי של מים אשר היה סמוך לסולם, והיו שותים ומרוים צמאונם.

ופעם אחת אמרה אשתך להמשרתת שתסיר הסולם משם, אף כי לא היתה כוונתה לצער את התרנגולים כי אם מטעם אחר להיות הבית נקי,

ומאז אשר הוסר הסולם יש להתרנגולים צער גדול שאינם יכולים להתרנגולים לפרוח, כי היו עדיין קמנים וסבלו צמאון גדול ועלתה צפצופם לפני הקדוש ברוך הוא המרחם על כל מעשיו, ועל ידי זה נגזר עליה להיות עקרה. והחזיר הבעל הבית הסולם למקום הראשון, וה' נתן לה הריון וחזרה ללדת כבראשונה.

ברוב רחמיו משגיח השם יתברך על כל בריותיו

כב. הרי לך כי השם יתברך פוקד ומשגיח על כל בריה ברוב רחמיו וחסדיו, ומשלם להמצעים את הבריות. ועל הכל צריך האדם ליתן דין וחשבון, ואם כן צריך לזוהר שלא לצער את חבירו בחנם.

בוא וראה מה דאיתא בפרק קמא דחגיגה (דף ה' ע"א) מאי דכתיב (קהלת יב, יד), כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, זה הרוקק בפני חבירו וחבירו נמאם בה.

כג. ואיתא בספר חסידים סימן מ"ד, מעשה בחסיד שהיה מכסה כל הרוקים שהיה מוציא מפיו, וגם כל הרוקים אשר ידע שיהודי הוציאן מפיו, והיה כוונתו לכסות את הרוקין שלא יבוא אחר ויראה הרוק וימאם בו, ולא ימחול לזה שהוציא מפיו, עד כאן.

כד. ואם כן בוא וראה עד כמה דקדקו חסידים הראשונים באזהרה שלא לצער את חבירו, כי הרבה בני אדם אשר לא נזהרו בזה ובפרט בדור הזה אשר יד עמי הארצות תקיפה, אשר אינם יודעין שום דין ומשפט, ועסקיהם לרוב באלימות, ואינם רוצים לציית דין מחמת סירוב שלהם, אבל הם אינם יודעים שאם אין דין למטה יש דין למעלה, שפתאום יומו ודינו יבא.

"שונא אחד יהיה בעיניך כמרובים"

ועל כן הזהיר הרב הרא"ש ז"ל בקונטרס של ארחות חיים (יום חמישי, סימן פ"ט), וזה לשונו: "אל יהיו מרובים בעיניך אוהבים, ויהיה שונא אחד בעיניך כמרובים", עד כאן לשונו.

המקלל את חברו, הקדוש ברוך הוא שונאו

כו. ולא כן ההמוני העם, שבעבור דבר מועט באיזה עסק משא ומתן או שאר דברים מקלל לחבירו בקללות חמורות בר מינן, ואינו משים על לב שכל בני אדם חשובים לאיש אחד, ולא יאות לזרע אברהם להיות הפה רגיל בקללות, כי אם בברכות ונדברים טובים ורכים שיש בהן נחת רוח להבורא יתברך, כי האיש אשר הוא מקלל לחבירו הוא שנאו לפני הקדוש ברוך הוא, כי הקדוש ברוך הוא הבטיח לאברהם (בראשית יב, ג) [ואברכה מברכך ומקללך אאורך] אוררך ארור ומברכך ברוך, שהרי נתן הקדוש ברוך הוא חכה לתוך פיו של בלעם הרשע שרצה לקלל את ישראל ונהפכו הקללות לברכות.

הקדוש ברוך הוא פורש כנפיו על מי שנתקלל על חנם

כד. ודע שמצאתי כתוב כל מי שמקלל חברו על חנם ועל לא חמם בכפיו, אז הבורא יתברך פורש כנפיו על זה האיש הזכאי שלא ישלוט עליו שום קללה, ותדע שיש לך אדם שמוגו הוא רע רחמנא ליצלן, ועיניו ופיו ולבו כולן ממקור הסטרא אחרא וקללתו היא מסוכנת כמו שכתב רבי יהודה החסיד ז"ל שהחיצונים מוכנים לקטרג על פי קללה זאת, ואלמלא הקדוש ברוך הוא חופף עליו מה שהבטיח לאברהם (בראשית יב, ג) והיה ברכה, אז חס ושלום היו חלין הקללות על אותו האדם.

הנתקלל על חנם שכרו הרבה מאוד

כה. וצריך עוד לידע, לא די שלא חל הקללות חנם, אדרבה יש שכר טוב לאותן שנתקללו בחנם, כדאיתא בירושלמי דמסכת פאה (פרק ח', הלכה ו' (וזה לשונו: רבי יוסי אוקמא לון פרנסין וגבאין ולא קבלו עליהון, עאל ואמר קומהון, בן בבא על הפקיעין, (פירוש בן בבא היו ממונה על הפתילות שבמקדש) וזכה להיות נמנה עם גדולי הדור, עכשיו אתם ממונים על חיי נשפות לא כל שכן.

רבי אלעזר הוי חד מאן עביד ליה פרנס. פעם אחת אתא לכיתו, אמר להו מאי עבידתון (ר"ל רבי אלעזר שאל לאנשי ביתו באיזה גמילות חסד)

אמרו ליה, אתו חד סיעה) ר"ל חבורה של עניים) ואכלין ושתון וצלו עלך, אמר להו לית דין אגר טב, נחת זמן תניין אמר להו מה עבידתון, אמרו ליה, אתא חד סיעה (ר"ל חבורה של עניים) ואכלון ושתון ואקלינדך) ר"ל קללו אותך) אמר להו כדן אגר טב, עד כאן לשוננו. נמצא שהיה שמח באשר שקללו אותו בחנם.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[רבי יוסי מינה פרנסים וגבאים ולא רצו הממונים לקבל עליהם את המנוי מרב ענוותם. נכנס רבי יוסי ואמר לפנייהם: "בן בבא - על פקיעין. בן בבא היה ממונה על הפתילות של המנורה בבית המקדש, ובשל זה זכה ונעשה מגדולי הדור, ואתם - שממונים אתם על חיי נפשות לא כל שכן!"]

רבי אליעזר מינה גבאי צדקה לזמן קצוב. נכנס רבי אליעזר לביתו של הגבאי ושאל: "מה עשיתם לצדקה?" ענו לו: "באה סיעת עניים - אכלו ושתו והתפללו עליך. אמר להם: "אין זה שכר טוב."

פעם אחרת נכנס ושאל: "מה עשיתם לצדקה?" ענו לו: "באה סיעת עניים - אכלו ושתו וקללוך." אמר להם: "אכן זהו שכר טוב!"

הקדוש ברוך הוא מכריז על התשובה בכל יום

ל. ואחר שעון זה מצוי בהמון עם לקלל אדם את חברו, וזה הוא עיכוב גדול מלעשות תשובה על חטאיו, על כן באנו להזכיר מזה להזהיר ליראי ה' ולחושבי שמו שלא יצא מפיו שום קללה כרי שבנקל יוכל לעשות תשובה, כי הקדוש ברוך הוא בעצמו מכריז על התשובה בכל יום ויום "שובו בנים שובכים" כי ידו פשוטה לקבל שבים.

ודע, כי כשיוצא קול כרוז למעלה הקול נשמע למטה בזה העולם, והקול ההוא מעורר עצי היער ולובשים חרדה ואומרים שירה באימה וביראה, וכדאיתא בזוהר בראשית (הקדמה, דף ה' ע"א):

לא. רבי אליעזר ורבי אבא היו קאזלי באורחא ועסקי באורייתא ולוי בהדייהו רב המנונא סבא ומתחבר בהדייהו, וכד אולי ומטו לחד טורא והוי נטוי שמשא, שרו ענפין דאילנא לנקשאה דא ברא ואמרו שירה.

עד דהוו אזלו שמעי חד קלא תקיפא דהוי אמר, קדושים דאתברדו ביני חייא אינון בוצינין קדישין בני מתיבתא אתכנשו לדוכתיהו לאשתעי במאריהן דאורייתא. יתבו רבי אליעזר ורבי אבא וקמו בדוכתיהו בדחילו ורתיתו, נפק קלא ואמר טיגרי תקיפין פטישין רמאין עולו ואתכנשו, בההוא שעתא שמעו קול ענפי אילנין רב ותקיף, והוו אמרי (תהלים כפ, ד-ה) "קול ה' בכח וגו', קול ה' שובר ארזים" וגו'.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[וכמו שכתוב בזוהר על פרשת בראשית: רבי אליעזר ורבי אבא הלכו בדרך ועסקו בתורה. לוח אותם בדרכם רבי המנונא סבא (שכבר נפטר מן העולם) והתחבר לחבורתם. כאשר הגיעו להר אחד, נטתה השמש לשקוע. התחילו ענפי האילנות לנקוש זה בזה ואמרו שירה.

בדרך הליכתם שמעו קול חזק שהכריז: "קדושים המצויים בין החיים – מאורות קדושים, בני הישיבה! האספו למקומכם להתייחד עם נותן התורה!" עמדו רבי אליעזר ורבי אבא במקומם ברתת וחיל. יצא קול ואמר: "סלעים חזקים! פטישים חזקים! בואו והתכנסו!" (רצה לומר גם הצדיקים שכבר מתו מצטרפים לחיים לשמוע דברי תורה.)

באותה שעה שמעו קול ענפי אילן גדול וחזק המכריז: "קול ה' בכח וגו' קול ה' שובר ארזים וגו'".
ואם כן יוכל האדם ללמוד מזה שלא לקלל, ולעשות תשובה, ואז טוב יהיה לו סלה.

פרק ח'

א. איתא בירושלמי פרק קמא דברכות (הלכה א') העומד להתפלל צריך להשוות את הגליו. פלגי תרין אמוראין, רבי לוי ורבי סימון, חד אמר כמלאכים, וחד אמר ככהנים, עד כאן לשוננו.

בשעת התפלה צריך האדם להיות דוגמת מלאך, מופשט מן הגשמיות

ב. ונראה דאלו ואלו דברי אלהים חיים הם, כי התפלה היא במקום הקרבן, על כן צריך לעשות עצמו כאלו הוא כהן, ומה עבודת כהן היא פסולה במחשבה זרה, כך צריך האדם בשעת תפלה, שלא לחשוב שום מחשבה זרה, כדי שלא יעשה קרבנו בפיגול, ולא יאמר האדם הרהור עבירה אסור דוקא, אלא אפילו הרהור משא ומתן ושאר הרהורים הן גם כן אסורים, כי צריך האדם להיות דוגמת המלאכים שאין בהם עסקי עולם הזה.

התפלות נעשים קרבן להשם יתברך

ג. ואיתא בספר החינוך, כשאדם חושב במחשבתו בענייני כסף וזהב וממבעות, עובר על לאו דלא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב (שמות כ, כ), עיין שם באריכות.

ודע לך, מה שמבואר בזהר פרשת אלה פקודי (דף רמ"ה ע"א) וזה לשוננו, "אית חד ממונה ושמו טהריאל", העומד על הפתח אשר עוברים שם תפלות של בית ישראל שנתפללו בכוונת הלב בלתי שום עירוב של מחשבה זרה, אזי אותו הממונה פותח לה שער בית התפלה, ונכנסת התפלה להיכל אשר כל התפלות מתקבצות שם יחד, ומהתפלות נעשה עמרה לראש מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה

ד. אבל אם התפלה היא בלא כוונה ויש בה עירוב מחשבה זרה, אזי הממונה הוא דוחה את התפלה מההוא פתח, והתפלה אזלא ומשטמת

בעלמא [הולכת ומשוטטת בעולם], עד שבאת ליד חד ממונה סהדיא"ל שמיה, ובידו כל התפלות שנרחו משער בית התפלה על ידי שהן מעורבבים במחשבות זרות, והן נקראין תפלות פסולות, וגונו ההוא ממונה התפלות עד שהאדם עצמו משים על לבו על מה שהתפלל תפלות הרבה בלא כוונה ועדיין לא נענה באותן תפלות, ומתודה ומתחרט על עון וחטא זה שהתפלל בלא כוונה, כי התפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה.

ה. ואומר אוי לי, ווי לי מה שעשיתי כך, והייתי פוגם בכבוד אדוננו, הא- ל הגדול הגבור והנורא, לדבר לפניו בלתי כוונת הלב, וגודר עצמו לבלתי לעשות עוד כזה המכשול, ומכאן ולהבא הוא מתפלל בכוונה היטב אזי תפלות ראשונות שהן ביד הממונה סהדיא"ל עולה עם תפלה ראשונה שהתחיל להתפלל בכוונה.

בתפילה אחת כראוי נתקן הכל

וההוא ממונה בעצמו נוטל התפלות הפסולות הנזכרים לעיל, ומעלה אותם מעלה מעלה, עד שבאה התפלה לפני הקדוש ברוך הוא בעצמו, ונעשית עמרה עם שאר תפלות ישראל הכשירות. הרי לך חסד גדול מהבורא יתברך שבתפלה אחת נתקן הכל.

זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד

ו. ומי הוא זה אשר לא ישים אל לבו אלה הדברים לגמול חסד לנפשו, ומכל שכן שלא להקל בתפלה עצמה לכתחלה חס ושלום, ואף שחושק להתמיד לתורה, מכל מקום זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד (שבת דף י' ע"א), ואל יאמר בלבו כי בעבור לימודו הוא יותר טוב בעיני הקדוש ברוך הוא שיבטל תפלתו חס ושלום, וחלילה לומר כן.

צריך האדם לעשות כל דבר בזמנו

ז. ובוא וראה מה שהובא בספר הולך תמים וזה לשונו: רבי ישעיהו החסיד סיפר לי בשם רבי יהודה החסיד ז"ל, שהרמב"ן ז"ל היה לו תלמיד אחד שהיתה נפשו חשקה בתורה בחשק נפלא, וממש לא ראה שינה בעיניו,

ואם היה אוכל להחיות נפשו אז היה הספר פתוח לפניו, ותמיד נתן עיניו בספר, ולא היה מתפלל מרוב אהבת התורה. והיה הרמב"ן ז"ל מזהיר אותו תמיד ואמר לו, אכול בשעת אכילה, ותישן בשעת השינה, ועשה תפלתך בשעת תפלה, וחכות התורה יהיה אצלך ותשמך ותחידך, אמנם לא תפשע בה. כי התפלה תתבע עלבונה לפני הקדוש ברוך הוא ותענש חס ושלום על זה והזהר בתפלה. ולא השגיח התלמיד אל דבריו ולא שם אל לבו.

ח. ולא היו ימים מועטים שהלך התלמיד לשוק לקנות איזה דבר, וכאשר שב לביתו מצא פרש אחד שוכב עם בתו הבתולה באונס על אותו השולחן שהיה לומד תמיד עליו, ונתאבל על זה ימים רבים.

אמר לו הרמב"ן ז"ל, הלא אמרתי לך שתהיה זהיר בתפלה, שתקנו חכמינו ז"ל (ברכות דף ס' ע"ב) שצריך האדם להתפלל בכל יום "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתצילני היום מאדם רע ופגע רע" וכו', ואתה לא שמעת בקולי, לכן בא זה הסיבה לבתך. ומכאן ולהבא ראה התלמיד הנזכר לעיל שבהשגחה פרטית היא בביטול תפלה, והתחיל להתפלל כדת וכהלכה, עד כאן לשונו.

על כן לכו חזו מפעלות אלקים אשר שם שם לו חוק ומשפט על אותן אנשים המולזלים בענין התפלות, ונוהגין להתפלל בקלות, וכל העם ישמעון ויראון, עד כאן לשונו.

תפלה בדמעות חשובה ומקובלת יותר

מ. על כן יראה האדם לפחד תמיד בהעלותו אל לבו ימים רבים שעברו תפלות הקבועות בכל יום מבלי כוונה, ועל זאת צריך לבקש רחמים מאת הקדוש ברוך הוא להסיר ממנו מכשול זה, שלא יהיו ערבוכי המבטלים כוונת התפלה.

ויראה להתפלל בדמע, כי תפלה בדמעות היא חשובה וקרובה מאוד להתקבל, כידוע על פי מאמרי רבותינו זכרונם לברכה (וזהר חלק ב' דף רמ"ה עמוד ב'), ומרוב חשיבות של תפלה שבדמעות, הפתח אשר נכנסים שם התפלות

אשר הם עם דמעות, אינו פותח אותנו פתח שום מלאך או ממונה, כי אם הקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו, ולכן הן אין נגעלים והן פתוחים תמיד, ונקראים שערי דמעות.

וכשהתפלה היא עולה למעלה, אזי יוצא לקראתה אופן אחד ושמו ירחמיאל^ל, והוא ממונה על שש מאות חיות של מעלה, ונוטל הוא אותה התפלה עם הדמעות ומעלה אותה, והיא עולה ומתקשרת למעלה למקום גבוה מאוד.

המכוון בעת התפלה בראוי, לא יזיקו שום דבר רע

י. בוא וראה אך היו הדורות ראשונים מכוונים בתפלה, כדאיתא בירושלמי פרק אין עומדים (ברכות פ"ה ה"א) אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה עומד ומתפלל ובא נחש והכישו ולא הפסיק את תפלתו, והלכו ומצאו אותו הנחש מת מונח על פי חורו. אמרו לו תלמידיו, רבי, לא הרגשת כאב בשעה שהיה מכישך הנחש. אמר להם יבא עלי ממה שהיה לבי מתכוין בתפלה אם הרגשתי.

השם יתברך עושה רצון יראיו

יא. הענין מבואר בגמרא ובפירוש רש"י, כי כשהערוד או הנחש נושך לאדם אם הערוד מקדים למים אזי ימות האדם, ואם האדם יקדים למים אזי מת הנחש או הערוד. ואמר רבי יצחק מלמד שברא הקדוש ברוך הוא מעיין תחת רגליו, לקיים מה שנאמר (תהלים קמה, יט) "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם".

והנה אף שאין אנו יכולים לכוון כמו הראשונים ז"ל מחמת שני מעמים, האחד שעונינו כבדו על ראשינו, ומעם שני, מחמת חסרון ידיעה. על כל פנים חלילה לנו לעזוב כוונת התפלה.

אין בעל הנם מרגיש בניסו

יב. ובוא וראה מה שכתב בספר חסידים, שבעמדו להתפלל ורואה ספר נפל לארץ לא יפסיק את תפלתו להגביה הספר כי הוא עומד לפני איום

ונורא הבורא יתברך, וכל התפללות ושירות ותשבחות יהיו בלב שלם. ובפרט בהעלותינו על לבנו השגחת הבורא יתברך ברוך הוא עלינו בגלותינו אשר אין האדם מרגיש בנסים ונפלאות הנעשים לו, בתחלה נראין לו שיגיע לו איזה רעה ואלהים חשבה לטובה אליו.

ממכה עצמה נברא הרפואה

יג. וכדאיתא במדרש (ילקוט ישעיה, רמז תיז) שני סוחרים היו רוצים לילך יחד בספינה עם סחורה, ואחד נכנס עם סחורתו, והסוחר השני בהליכתו כשהיה רוצה לילך אל הספינה נכשל באבן ונפל, ולפי שעה נעשה חיגר ברגלו והוכרח לישאר בביתו עם סחורתו. והיה אותו סוחר בוכה ודואג על סחורתו שלא הלך עם הספינה למוכרו.

ולא היו ימים מועטים שבא ידיעה שנמבעה הספינה ההיא עם כל האנשים שהיו בתוכה, התחיל אותו הסוחר ליתן שבח והודאה להקדוש ברוך הוא ואמר (ישעיה יב, א) "אודך ה' כי אנפת בי".

יד. וזה דרך לכל אדם לומר על כל סיבה ומאורע תיבות גם זו לטובה, אף שהוא לפי שעה דבר שאינו טובה אף על פי כן ישמח בלבבו ויקבע בדעתו שהיא לטובה ולכפרה על חטאיו ופשעיו על העבר, ואזהרה והתראה על להבא, ועל פי רוב ענין זה בעצמו הוא לבסוף לטובתו נשבר רגל פרתו, ובסוף המעשה נגלה הנס למפרע.

ועל זה תקנו חכמינו זכרונם לברכה לומר בכל יום מזמור לתודה (תהלים ק) כי בכל יום ויום אנו צריכין ליתן שבח והודיה על ניסים ונפלאות שיש לנו קיום בגלות המר הזה, ועל כן באמרו מזמור זה ("מזמור לתודה") הוא יוצא ידי חובת הבאת תודה, כי אין האדם מרגיש בניסו בכל יום.

אינני עולה על יצועי שרם מחלתי לכל מי שציערני

טו. ובוא וראה מה דאיתא בזוהר פרשת מקץ (דף ר"א ע"ב) רבי אבא הוה יתיב אתרעא דלוד, חמא חד בר נש אתא והוי יתיב בחד קולמא דתלא דארעא, (פירוש שהיה יושב בחור שבהר) והוי לאי מאורחא ונאים תמן.

אדהכי חמא חד חוויא דהוה אתי לגביה נפיק קוסטפא דגורנא (פירוש חתיכת עץ משרש האילן) וקטיל ליה לחוויא. כד אתער ההוא בר נש חמא חוויא דהוי מית, אזדקף ההוא בר נש ונחית קולטא לעומקא דתחותיה ואשתויב. אתא רבי אבא לגביה אמר ליה אימא לי מאי עוברך, דהא קודשא בריך הוא רחיש לך אלן תרין ניסין, לאו אינון למגנא, אמר ליה האי בר נש כל יומא לא אשלים ליה בר נש בישא בעלמא דלא אתפייסנא בהדיה ומחילנא ליה, ותו, אי לא יכילנא לאתפייסא בהדיה לא סליקנא לערשי עד דמחילנא ליה ולכל אינון דמצערין לי, עד כאן לשוננו.

תרגום הוזהר בלשון-קודש

ורבי אבא ישב בשערי לוד. ראה אדם אחד מתקרב. ישב ההלך במערה שבהר ונרדם מרב עייפותו. בתוך כך ראה רבי אבא נחש מתקרב לעבר ההלך הישן. נפלה חתיכת עץ על הנחש והמיתה אותו. כאשר התעורר ההלך ראה את הנחש המת. כשקם ההלך ממקומו, התמוטט המקום עליו ישן מקודם ונפל למעמקי האדמה ואלו הוא ניצל.

נגש אליו רבי אבא ושאלו: "אמור לי, מה מעשיך? שהרי לא בחינם עשה אתך הקדוש ברוך הוא שני ניסים אלו!"

אמר לו אותו האיש: "דואג אני להתפיים בו ביום עם מי שהרע לי ואני מוחל לו. ואם אין באפשרותי למצאו ולהתפיים עמו – איני עולה על מטתי לישון עד שאני מוחל לו ולכל מי שצער אותי." [

הבוטח בה' חסד יסובבנהו

מן. מזה המעשה נלמד שצריך האדם לידע שהקדוש ברוך הוא הוא משגיח על האדם שהולך בדרך תמים וישר מפעליו ובוטח בה' ועושה חסד עם הבריות, יהיה בטוח גם הוא שהקדוש ברוך הוא ישלם לו גמולו הטוב.

ודע עד כמה גדולה מדת הבטחון, שכל הבוטח בהשם יתברך ברוך הוא אזי מלאכי חסד סובבים אותו ומגינים בעדו מכל פגעים רעים, כמן שאמר הכתוב (תהלים לב, י) "והבוטח בה' חסד יסובבנהו".

הסכל חושב שהממון יציל אותו מכל הסיבות

יז. וכדאי מדת הבטחון להיות שכר גדול עבור הבטחון, כי הבוטח בה' בוודאי משאו ומתנו הוא באמונה, ואינו להוט אחר ממון שאינו של יושר, כמו שמדת האדם שאינו בוטח בה' חושב בדעתו לעת אשר משה ידו קצת שוב לא יראה אור וטובה לעולם, בחשבו כי רק לאחר שיהיה לו סך ממון בביתו שוב לא יוכל לבא עליו שום גזירה מהשמים, ולא תעבור עליו הרעה כי ממון רב יציל אותו מכל הסיבות, ועל ידי כן חביב הממון עליו כל כך, גם אם אוהב גזל ואונאה והשגת גבול נחשב לו להיות.

הבוטחים בה' לא יארע להם כל און

ולא כן מחשבות לב הבוטחים בהקדוש ברוך הוא, אף שלפעמים הם סובלים דוחק מחמת עניות ודלות, מכל מקום נושאים עיניהם בחסד עליון בהקדוש ברוך הוא, והם בטוחים שיבא העת פתאום וקיימא להון שעתא, ויהיה להם ישועה בהיתר ובכשרות. ומי יוכל לספר גודל הרעות הנמשכות מחוסר בטחון בהקדוש ברוך הוא, והמה להוסיף אחרי כפירת ממון ופקדונות ונשבעין לשקר, וטוענין טענת רמיה בפני הבית דין, ומעמידים עדי שקר אשר הקדוש ברוך הוא נפרע מהם וממשפחתם, גיהנם כלה והם אינם כלין. אבל הבוטח בה' חסד יסוכנהו, ומענה כשרון ילבש כשריון, ולא יארע לצדיק כל און בעת פקודתו, ועייל בלי כסופא להיכל המלך בזכות הבטחון והאמונה.

• חיי שרה •

פרק ט'

א. טעם למה נקראים שמם של ראשים ומנהיגים וקצינים "נשיאים", מפני שאם אדם זוכה ונהוג ביראת ה' אזי ינשא מעלה מעלה וגם נשמתו צרורה היא בצרור החיים במעלות קדושה.

ב. מה שאין כן אם האדם אינו כראוי אז הוא בכלל נשיאים ורוח, כי כאשר הענן כלה וילך, וכאשר הרוח הולך ולא שב, כן המושל ומנהיג שאינו נוהג כשורה כמו שצריך להיות נוהג מנהיגן של ישראל ואינו סובל עליו משא בני ישראל, ומתנאה לנגדן, פתאום עובר מן העולם ואין לזכרון ליוצאי חלציו.

המנהיגים בגאווותם אינם מקילים להעם את תשלום המסים והארנוניות ג. ובפח זה נלכדים הרבה מנהיגים בעבור הגבהות ושררות שלהם, ומטילים אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, ומתעדנים ומתפנקים ואינם עוזרים במסים וארנוניות, ומקילין לעצמן ומכבידים על אחרים, ונוטלין חלק בראש בכל יקר וגדולה, ופניהם תמיד צהובים וחזקים ובריאים מחמת תאות לבם ובעמל אנוש אינימו ועם אדם לא ינגעו.

ד. ועדת ה' זרע אברהם יצחק יעקב נדכאים ומושפלים הולכין ערומים דחופים ויחפים מחמת המסים אשר גזולין אותם גובי המסים ומשרתים של הקהל, ובאים באכזריות לביתם וחוטפים ושוללים מכל אשר ימצא, ורואים שיהיו הבעלי בתים בערום ובחוסר כל ונוטלים אפילו הבגדים שלהם ואפילו טלית וקיטל ומוכרין אותן במעות קל, ולא נשאר בידם כי אם התבן שעל המטה ובעת הקור והגשם רתת אחזתן, ובוכים כל אחד וא' הוא ואשתו ובניו זה בזוית זו, וזו בזוית זו.

המנהיג יכול לעזור הרבה לציבור

ה. ואם היה המנהיג בעזר ובסיוע נתינות המסים אזי לא היה ההכבדה כל כך על אנשים הבינונים ועניים. ויש עון גדול עוד שהיא גרוע אשר המנהיגים אוכלים ושותים מקופות הקהל, ונותנים נדוניא לבניהם ולבנותיהן ומתנות לחתן וכלה, וזה הוא הכל ממעו' המס ויגיע כפן של בני ישראל.

ו. ועל איש שהוא מנהיג או פרנס כזה כרוז הולך לפניו ומכריו דין הוא דאכיל מינייהו דישאל דמם ובשריהן מעמי קדישי דישאל וגזול עניים

ויתומים ואלמנות, וכרוז מקלל אותו בקללות רבות ואין תפלתו נשמעת רחמנא ליצלן מעונש דיליה.

על כן יראה אותו האדם שהוא מנהיג או פרנס שיהיה רחמן ולא אכזר, ובפרט על מאנין תבירין עניים ואביונים דהקדוש ברוך הוא חפץ ביקריהן של עניים ואביונים, כי המקטריגים מעוררים ח"ו גזירות רעות וכדמצינו בכתבי האר"י ז"ל, וזה לשונו:

צער העני בערב שבת

ז. "פעם אחת ישב האר"י עם תלמידיו בשדה ובאותו שדה היה קבור הנביא הושע בן בארי, ודרש האר"י ז"ל סתרי תורה ובאמצע הדרשה אמר האר"י ז"ל למען השם, מהרו וקבצו מכם צדקה ונשלח ליד עני א' שיושב סמוך אצלינו ודר במקום פלוני, ושמו ר' יעקב אלטרו"ץ שהוא יושב ובוכה וקורא תגר כלפי מעלה על עניותו וקולו הולך למעלה ובוקע כל הרקיעים, ונכנס לפני ולפני' והקדוש ברוך הוא הוא מלא חימה על כל העיר כולה בעבורו שאינן מרחמים עליו.

ח. ועתה אני שומע הכרוז יוצא בכל הרקיעים בגזירת עירין פתגמ' שיבא ארבה כבד על כל סביבות צפת ויאכלו כל התבואה מגדיש ועד קמה ועד כרם זית. לכן מהרו ושלחו לו צדקה אולי נוכל לבטל הגזירה בעזרת האל.

ותיכף ומיד נתן כל אחד ואחד כנדבת לבו ולקח האר"י ז"ל המעות ונתן המעות ליד תלמידו רבי יצחק הכהן, וצוה שימהר לילך לבית ר' יעקב אלטרו"ץ ליתן לו המעות.

וכן עשה ר' יצחק הכהן והלך במהירות ובזריזות לבית ר' יעקב אלטרו"ץ ומצא אותו בוכה ומתחנן לפני פתח ביתו, אמר לו רבי יצחק למה אדוני בוכה, והשיב לו ר' יעקב הנ"ל שנשברה לו חבית של מים ואין לו שום פרוטה ליקח אחרת במקומה ואינו יודע מה לעשות מרוב הצער של דלות ועניות, מיד נתן לו ר' יצחק הכהן אותן המעות ושמה שמחה גדולה וכירך אותו.

נתבטלה הגזירה ואין עוד מה לחשוש

ט. כשחזר ר' יצחק הכהן אצל רבו האר"י ז"ל אמר האר"י ז"ל, נתבטלה הגזירה ואין חשש בה עוד. ובעודם מדברים התחיל לנשב רוח גדול מאד שגשא הארבה עד אין מספר ונבהלו התלמידים והשיב להם האר"י ז"ל אל תיראו שכבר במלה הגזירה, וכן היה שהיו כולם פורחים לים הגדול ושם נטבעו ולא נשאר במדינה עד אחד" עכ"ל.

אזהרה לעזור לעניים

י. ומכאן אזהרה גדולה לכל בני ישראל שיתנו השגחה פרטית על עניים ואביונים אשר נקראין מאנין תבירין והקדוש ברוך הוא מדוריה תדיר גביהו ושורה בתוכם.

וכבר אמרו רז"ל, הנותן פרומה לעני מתברך בששה ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות. כי לב העני תמיד נאנח מחוסר השגת ידו למלאות חפץ נפשו שחפץ גם כן לקבל טובה והיא רחוקה ממנו.

יא. בהגיע עת זומן הקור הציגה והעשיר ביתו הוא מכסה היטיב, ויושב כשר בבית החורף ותגור שלו חם, והעני לא די שיש לו דירה מלא נקבים אף אין לו מעות במה לקנות לו עצים, ומבלתי יכולת להתחמם נפשו כראוי והקרירות משבר נפשו וגופו ונפשות אנשי ביתו.

ובעת הגשם דלף טורד ושופך מים על צווארו, וכל ימי עני הוא בצער יום ולילה הוא. ואנשי ביתו המה נאנחים ואעפ"כ מקבלים עליהם הכל באהבה.

יב. ובעת כניסות השבת ויום טוב הוא העת להתענג במאכלים ובמשקים ובכסות נקיה, והעני הוא חסר לחם מכל ועל כולם העני נותן שבח והודיה. העשיר הוא משדך את בניו ובנותיו לאשר ישר בעיניו, והעני מבלתי יכולת מוכרח לעשות שיודך באשר ימצא אף לעם הארץ, ואין בו שום ריח תורה וריח יראה, וכאלו כפתה ונתנה בפני הארי ואין מה בידו להושיע לבתו

ועיניו רואין איך שהעם הארץ מכה בכל יום ויום אל בתו וסובלת יסורין, ומי
 יוכל לעלות על הכתב כל התמרורים וכל הצער שהעני סובל.

המקבל את יסוריו באהבה, ניצול מן הגיהנום

וכל עני שמקבל העניות באהבה ובחיבה אין אור של גיהנם שולט בו
 ושכרו הוא גדול מאד, כי העני בעוה"ז הוא חשוב כמת.

לחזק לכבות העניים, ולקבל את האורחים בסבר פנים יפות

יג. ולכן אני מזהיר, כל הנותן לעני מעות בשעת דוחקו צריך לזהר שיתן
 לו באופן שלא יבייש אותו ח"ו כי די לו ביסורין של עניות, וכמש"ל כ"א
 צריך ליתן לו בצנעה. וכשיתן בפרהסיא צריך ליתן לו בדברים המתישבים על
 הלב. והמכנים אורח בביתו יקבלו בסבר פנים יפות.

על ידי שנותן פת לעני, מחליש כחן של ת"פ כתות של מזמאה

יד. הלא ידוע מ"ש חז"ל, "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני
 שכניה". והיא מצוה חשובה כי נתינת פת לעני מתשת כח ת"פ כתות של
 משחיתים לילי"ת אמה של שדים הבאה תמיד לקטרג על ישראל, כמו
 שאכתוב לקמן בפרק עשירי.

טו. נחזור לענין שלנו, שאזהרה גדולה הוא על המנהיגים שלא להטיל
 אימה יתירה על הציבור, וליתן עול המסים כאחד מבני הקהילה או בני
 המדינה, ולא יהיה חנפן, שיהיה חס על העשיר או על משפחתו ויתן העול
 על עניים ואביונים. אז חפץ ה' בידו יצליח ויזכה לזרע ויארץ ימים אמן.

פרק י'

א. צריך האדם לזהר כשיעשה סעודת מצוה, כגון מילה או סעודת
 אירוסין, או נשואין וסעודת בר מצוה, יהדר להיות בתוך הקרואים עניים
 ואביונים ולהשגיח עליהם בדברים נאים, כי העושה שמחה לבנו או לבתו

ולא הזמין לסעודה עניים אוי מתעורר הקטרוג מלילית הרשעה ומסמרא אחרא עד שמביאים איזה יסודין ומדות הקשות על בעל הסעודה.

על ידי שמזמין עניים לסעודתו, קטיגור נעשה סניגור

ב. כמו שמצינו בסעודת אברהם אבינו, כדאיתא במדרש רבה (כ"ר פנ"ה, ד) "ויהי אחר הדברים" (בראשית כב, א) אחר שקטרג השמן על אברהם ביום הגמל את יצחק, שעשה אברהם משתה גדול עם כל גדולי הדור ולא היה שם שום עני, וכו', עד שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (שם כב, ב) "קח נא את בנך את יחידך את יצחק" וגו'. וכן מצינו אצל איוב שעשה סעודה עם בניו ולא היו שם עניים, וקטרג השמן עד שהמית את בניו ובנותיו של איוב, ונמל הימנו עושרו ובהמתיו ולא נח מרגזו עד שהביא עליו יסורין.

מעשה באשה אחת שלא רצתה לינשא עוד הפעם

עד שירחם הקדוש ברוך הוא עליה

ג. על כן צריך הבעל סעודה ליזהר להזמין עניים לסעודה כדי שלא יקטרג הקטיגור, ולא עוד אלא כיון שמבקש עניים לסעודה קטיגור נעשה סניגור, כמו שמצינו במדרש תנחומא פרשת האזינו (ס"ה), כאדם עשיר אחד, היה גדול בעושר ומופלג בלימוד ובחכמה, והיה לו בת אחת יפת תואר צנועה וחמודה, והלך והשיא אותה שלש פעמים לשלשה בני אדם חשובים, ובכל לילה ראשונה של נשואיה למחרת היו מוצאים בעלה מת. אמרה האלמנה לא ימותו עוד בני אדם עלי, אשב אלמנה ועגונה עד אשר ירחם הקדוש ברוך הוא עלי, וישבה ימים רבים.

ד. והיה לו לאותו עשיר אח עני ביותר במדינה אחרת, והיו לו עשרה בנים, ובכל יום ויום היה הוא ובנו הגדול מביאים עצים מהיער ומוכרין אותן, ומזה היה פרנסת אנשי ביתו.

פעם אחת לא מכרו את העצים, ולא היו להם מעות לקנות לחם, וישבו בלילה כלי לחם. ולמחרתו, הלכו פעם שנית ליער להביא עצים, ונתעלף

האב וזלגו עיני הבן דמעות על גודל העניות של אביו, ותלה עיניו למרום, והרהר הבן בלבו, ונטל רשות מאביו והלך למדינת דודו.

ה. כשבא לבית דודו שמח עליו דודו ואשתו ובתו האלמנה, ושאל לו על אביו ואמו ועל אחיו והבנים שלו, וישב עמו שבעת ימים, ולאחר שבעה ימים אמר הבחור לדודו: שאלה אחת אני שואל מעמך, אל תשיבני ריקם. והשיב לו דודו, שאל, בני, מה שתרצה. אמר לו הבחור, אני לא אשאל שום דבר עד שתשבע לי. וכן עשה. אמר לו הבחור זאת השאלה אני אשאל ממך, שתתן לי את בתך האלמנה לאשה.

ו. כששמע האיש בכה, אמר לו, אל בני כי בעוונותינו הרבים כך וכך מדתה (רוצה לומר, שימות החתן לילה הראשונה וכך הוא הסדר שלה). אמר לו הבחור, אף על פי כן, אמר לו דודו, אם על עסקי ממון אתה קופץ אל תשאנה ואני אתן לך כסף וזהב וממון הרבה, כי אתה בחור נאה וחכם ובעצתי אל תסתכן. אמר לו הבחור, כבר נשבעת על הדבר הזה. וכיון שראה דודו העשיר כי כן הדבר נתרצה לו, ובא לבתו וסיפר לה את הדברים. כששמעה האלמנה זאת התחילה לצעוק ולבכות במר נפשה ואמרה, רבון כל עולמים, תהי ירך בי ואל ימות הבחור הזה.

"תיכף כשתראהו תקום ממושכך והושיבהו אצלך ותן לו לאכול ולשתות"

ז. ואחר זמן קצר קידש הבחור להאלמנה וקרא אביה דודו של החתן לזקני העיר על הנשואין ועשה כילה לישב החתן בתוכו, וכשישב החתן בתוך הכילה נזדמן לו זקן אחד והיה אליהו הנביא זכור לטוב, קרא אליו ואמר ליה להחתן, בני, איעצך עצה נכונה ואל תמ מעצתי. היום כשתשב לסעודה יבא אליך עני שאין כמוהו בכל העולם, ותיכף כשתראהו תקום ממושכך והושיבהו אצלך ותן לו לאכול ולשתות ושמש לפניו בכל כוחך ואמצך. ואחר כך הלך אליהו זכור לטוב מעם החתן.

ח. ובלילה ראשונה של הנשואין, כשהיה החתן יושב בראש הקרואים, בא עני אחד, ותיכף כשראה החתן את העני עמד ממקומו והושיב אותו

במקום שלו, ועשה לו ככל אשר צוה לו הזקן. לאחר המשתה, כשרצה החתן לילך לחדר, הלך העני אחריו ואמר לו, בני, אני שלוחו של מקום ובאתי הנה ליטול את נפשך. אמר לו החתן, תן לי זמן שנה אחת או חצי שנה, אמר לו, לא אעשה, אמר לו החתן, תן לי זמן שלשים יום או שבעת ימי משתה, אמר לו, לא אעשה, כי לא אוכל לעשות לך חסד אפילו יום אחד, כי כבר הגיע קצו ושעתך.

ט. אמר לו החתן, תן לי רשות שאקח רשות מאשתי ומן דודי שהוא חותני. אמר לו, לדבר זה אשא פניך, בעבור שעשית גמילות חסד עמדי, ולך ובוא מהרה. הלך החתן להחדר שהכלה יושבת שם יחידה ובוכה ומתפללת להקדוש ברוך הוא, וכשבא החתן להכלה וקרא הבחור אליה ובאתה לפתוח לו פתח החדר, החזיקה בידו לנשק לו ואמרה אליו, למה אתה בא לברך אלי. אמר לה החתן, ליקח רשות מאתך, כי בא עתי וקצי לילך בדרך כל הארץ, כי המלאך המות היה אצלי והגיד לי שבא ליטול נפשי. אמרה לו, לא תלך מעמדי אלא תשב פה, ואני אלך להחדר שלך ואדבר עמו. הלכה ומצאה אותו.

י. אמרה לו להמלאך, האתה שליח שבאת ליטול נשמת אישי, אמר לה הן. אמרה לו, הלא כתיב בתורה (דברים כד, ה) "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא, ולא יעבור עליו לכל דבר, נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמה את אשתו אשר לקח". והקדוש ברוך הוא אמת ותורתו אמת, ועכשיו אם תקח את נשמת בעלי אזי יהיה התורה חס ושלום פלסתר, אם תקבל את דברי מוטב, ואם לאו בא עמדי לפני בית דין הגדול שבשמים לפני הקדוש ברוך הוא.

החסד שעושים עם העני מציל ממות

יא. שמע המלאך ואמר לה, בשביל שעשה בעלך עמי חסד וכיבד אותי, לזאת אשא פניך ואלך לפני הקדוש ברוך הוא ואספר את דברך לפני הקדוש ברוך הוא, והלך המלאך לשאול להקדוש ברוך הוא, וכהרף עין בא בשמחה פעם אחרת להחדר ואמר שהקדוש ברוך הוא ויתר להחתן את חייו בעבור

הגמילות חסד שעשה עם העני. וכל הלילה הזה אבי הכלה ואמה הלכו סביבות החדר שהיו שם החתן והכלה ושמעו אותן שמחים יחד, ובבוקר נכנסו שם להחדר ראו ושמחו יחד, והודיעו הדבר לכל הקהל ונתנו כולם שבת והודיה להקדוש ברוך הוא, עד כאן לשוננו. וכל זה גרם החסד שעשה החתן עם העני.

כאשר אוכלים העניים על שלחנו, נחשב זאת לבעל הבית דוגמת קרבן שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים

יב. על כן צריך האדם להזהר לבלתי הראות פנים זוועפות לעניים הבאים בתוך ביתו, ובפרט שלא לגעור בעניים שבאים לסעודת מצוה, כי כיון שבעל הבית מבייש העניים בשביל כך מתהווה רעה גדולה, לכן לא יצטער האדם אם יהיה לו איזה זהובים יותר הוצאה, כי יש בזה כפרת עון. כמו שכותב הרב הגדול מהר"מ בבלי ז"ל בספר מעמי המצות (מצות עשה ט), "תועלת גדול לבעלי הסעודה במה שאוכלים הקרואים עניים, שהוא ממש דוגמת קרבן שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ויתן בטוב עין, ואז נאמר עליו (משלי כב, ט) "טוב עין הוא יבורך".

• תולדות •

פרק י"א

א. ידוע ומפורסם לכל יודעי דת ודין תורתינו הקדושה, תרין סמכין הן, שהן עמודי העולם ועמודי הגולה. ואלו הן, זכות התורה וזכות האבות. ולכן השחר מאיר בכל יום בגילוי רצון ורחמים, בזכות תרין עמודים הנזכרים, עמוד התורה וזכות אבות שהן רחמים ורצון לישראל הנדחים בארץ לא להם בין שבעים אומות החורקים שן להרע ולא להטיב, והקדוש ברוך הוא מפיר עצתם.

יש להתפלל בכל בוקר שתעמוד לנו זכות תוה"ק וזכות האבות ב. ובהיות כי הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של ידאיו, על כן נכון הוא להתפלל על זה בכל בוקר, שתעמוד לנו זכות תורתינו הקדושה וזכות אבות של אברהם יצחק ויעקב.

ג. ובהיות כי הברכה ראשונה הוא על נמילת ידים כזה (ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נמילת ידים), הברכה זו מתחיל באות בי"ת ומסיים באות מ"ם שהוא מ"ב - שני פעמים כ"א, והוא מרמז על שני עמודים, עמוד התורה ועמוד זכות אבות, כי חמשה חומשי תורה מתחילין באות בי"ת דבראשית, וא"ו מספר ואלה שמות, וא"ו מספר ויקרא, וא"ו מספר במדבר, אל"ף מספר אלה הדברים, ראשי תיבות שלהן גימטריא כ"א, כנגד השם אהי"ה. גם אברהם יצחק יעקב ראשי תיבות שלהן גימטריא כ"א, כנגד השם אהי"ה.

תפילה שהיתה נהוגה על ידי חכמים קדמונים מימות רש"י ז"ל ד. לכן אנשי מעשה נוהגים להתפלל תיכף אחר ברכת נמילת ידים אומרים תפלה זו, "א-ל אלהי הרוחות, יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתעמוד לנו זכות אברהם יצחק ויעקב להציל אותי ואת זרעי מכל פשע ועון כדי לקיים מצות תורתך הקדושה, בלי שום מחשבה זרה, וטהר לבנו לעבדך באמת ובתמים, אמן".

אל תהי מצות תפלה זו קלה בעיניך, כי מצאתי תפלה זו בחיבור הראשונים בימי רש"י ז"ל אשר קבלה היה בידם, כי מיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות נכנסו התפלות במקום הקרבן לעורר רחמים עלינו. ובפרט שאנו בזמן הזה צריכין לרחמים גדולים כי אנו סובלים הגלות המר, ואין דעתנו צלולה להתפלל מחמת עול הפרנסה, אשר ממש בנפשינו נביא לחמינו.

ולפעמים כאשר הוא להוט אחר הממון מכנים את עצמו בדברי איסור הקרובים לאונאה וגזל כדי להחיות נפשו, על כן תקנו ז"ל זו התפלה להתפלל להבורא יתברך ב"ה להציל אותנו מכל עון ופשע וחטאה.

בשחרית הוא עת רצון ועת רחמים

ה. ולא כל העתים שוים לתפלה, כמו תפלת שחרית שהוא עת רצון ועת רחמים, על כן טוב לומר תפלה זו תיכף אחר ברכת נטילת ידים, כיון שמרומז בה זכות התורה וזכות האבות, וכמו שכתבתי לעיל. ואם תפרוק עולך מלהתפלל פן יפגע מדת הדין קודם התפלה לשפוך חימה שפוכה בפתע פתאום בעת הדין אשר מדת הדין כבר מוכן הוא.

ו. בן אדם, בן אדם, אם תציית לעצתי, קום והתחזק לרצות את בוראך, כי הוא א-ל גדול גבור וגורא עושה הכל בבת אחת, ממית ומחיה, מוחץ ורופא, מוריש ומעשיר, משפיל ומרומם, מרעיב ומשביע, מוריד שאול ויעל, מטביע במים אדירים ומעלה, עונה לאדם בעת צרה, ועונה לאשה בעת שיושבת על המשבר, מציל את האנשים מים סוף, והולכי מדבריות מחיות רעות ונחש שרף ועקרב. רופא חולים, שומע לזעקת אביונים ועניים, מציל העשוק מיד עשקו.

הצרה באה לפעמים כדי לעורר את בני האדם לתשובה

ז. ולפעמים כשישראל אינם רוצים בתשובה, מעמיד עליהם איש כהמן וגוזר גזירות על ישראל בעלילות שקרים, ועל ידי זה נתונים בני ישראל בצרה, ואז למרום נושאים עיניהם בבכיה, וסובלים צרות גדולות ורבות עד כי בא יבא ישועה כהרף עין. וכל זה בעבור התשובה שעושין ובמסתרים תבכה נפשם, ומתוודים על חטאתם ופשעם ומעלים על לבביהם חטאת נעוריהם מה שקלקלו ופגמו ומאנו ללכת בדרכי ה', כי אם בשרירות לבם, ולא זכרו יום אחריתם, ואחר שובם נחמו לעזוב דרך הרשע, ותמיד הם מתוודים בבכי ולקבל תשובה שלימה. על כל אלה הבורא יתברך שמו שומע ומאזין את זעקתם לשלוח להם ישועה ורחמים.

לא ימתין האדם מלשוב עד יומו האחרון

ח. על כן אל יתראש האדם מלהתפלל להשם יתברך ברוך הוא, ואל יסמוך האדם על חכמתו לאמר, כבר מסוגל אני ביראת ה' ולא יריע אויבי לי להטותי מדרך הישר והטוב.

מעשה בחסיד אחד שמעה וחשב שכיון שנעשה זקן לא יחטא עוד ט. ובא וראה מה דאיתא בירושלמי, מעשה בחסיד אחד שהיה מופלג בזקנה, ואמר אל תאמין בעצמך עד ימי זקנותך, כי הוא סבר כשבא לימי הזקנה שוב לא יחטא בוודאי, ולא הסכים למה שאמרו רז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך. והנה פעם אחת בא השטן אליו ונדמה עצמו כאשה יפת תואר מאוד, ובא והתקרב עליו עד שהביאו להרהור העבירה, והתחיל החסיד לדבר אל השטן דברים המרגילין לעבירה.

באתי להזהירך שלא לשנות חס ושלום מדברי חכמינו ז"ל

י. ובתוך כדי דיבור שם החסיד אל לבו והתחרט, ואמר, מה זה המעשה אשר עשיתי, ותיכף קם ואמר, אוי לי, למי אני מתקרב, והתחיל להצטער מאוד בבכיה גדולה על הדברים שהוציא מפיו, הקרובים להביא את האדם לעבירה. וכשראה השטן שהחסיד הוא בצער אמר לו, רבי, אל תצטער כי אתה לא דברת עם אשה, כי אם עם השטן שנדמה לאשה, ולא באתי אלא להזהיר אותך לבלתי לשנות ממטבע ודברים של חכמים שאמרו "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", ולא עד יום זקנתך. וקיבל החסיד עליו לדבר כך כמו שהזהיר אותו השטן, עד כאן לשונו.

קודם התפלה צריך האדם צריך להיות נקי מכתמי החטא

יא. והנה אחרי אשר דברנו קצת לעיל שצריך האדם להתפלל בלב נשבר, נזכיר אנכי גם התועלת הגדולה לקבלת התפלה שהוא ענין הנקיות, שיהיה גופו נקי מכתמי לכלוכי הזוהמא.

יב. ויתבונן האדם ממה שהובא כברייתא דמעשה מרכבה, ונזכר גם כן לעיל בפרק ראשון, שאותן המלאכים הנשלחים בעולם הזה להכריז מה

שנגזר על העולם, כשטסין בעולם באוירה אינם יכולים לומר שירה אחר כך כשעולין, עד שיטבלו בנהר דינור שם"ה מבילות, ואחר כך טובלין עוד שבע פעמים באש לבנה, וכל זה צריכין למבול באשר שהיו בשכינתן של בני האדם, ואם כן אם העליונים צריכין טהרה להתקדש לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא, מכל שכן שצריך האדם טהרה להיותו מקדש עצמו לתפלה.

על ידי נטילת ידיים נתרחקים הקליפות מן האדם

יג. ועיקר הטהרה הוא שצריך האדם לזוהר בהן שצריך ליטול ידיו אחר יציאתו מבית הכסא או המרחץ, ואחר הקזה של דם, ואחר נטילת הצפרנים, ואחר תספורת, ואחר שנגע בגופו במקומות המכוסים בבשרו, כמבואר בפוסקים. וכל מי שנוהר בנטילות הנזכרים לעיל, לא במהרה יבא חטא לידו. וכל מי שאינו נזהר בהן בוודאי יבא לידי חטאים גדולים, כי מי שמקל בזה יסוכבוהו אותן הקליפות ששולטין במקומות הזוהמא, אבל על ידי הנטילת מים מוכרחים הקליפות להתרחק מן האדם.

אוי לו לאדם שאינו נזהר בכבוד רבונו

יד. וכוא וראה מה דאיתא בזוהר בראשית, וזה לשונו, מאן דעייל לבית הכסא לא יקרא בתורה עד דיסחי ידיו, אלא ווי לבני עלמא דלא משגיחין ולא ידעו ביקרא דמאריהון, ולא ידעו על מאי קאי עלמא. רוחא חדא אית בכל בית הכסא דשריא תמן ומיד שרי על אינון אצבעין דידיה דבר נש, עד כאן לשונו.

מי שנכנס לבית הכסא לא יקרא בתורה עד שירחוץ ידיו, אלא אבוי לבני העולם, שאינם שמים על לב ואינם נזהרים בכבוד קונם ואינם יודעים על מה עומד העולם. רוח אחד יש בכל בית כסא, ששורה שם, ומיד שורה על ידיו של האדם.

טוב שיהיה לו בלי מוכן לרחוץ ידיו בכל עת שיצטרך לכך מחמת הנקיות

טו. ומכאן ראייה להמדקדקים במצות להיות מצוין אצל בית הכסא כלי אחד לנקות את הידים תיכף בצאתו מבית הכסא. וכן ראיתי שנוהגים קצת אנשים לרחוץ תיכף בשחרית בתוך כלי בעמדם משנתם, וכן ראיתי נוהגים שיהיה כלי מים מוכן בשעת לימודו שמא יהיה נוגע באחד מן המקומות המכוסים, והוא נכון מאד. ובפרט יראה לרחוץ ידיו קודם התפלה, דכתיב (תהלים כו, ו) "ארחץ בנקיון כפי" וכו'. וכתיב, "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו".

שלא לישב בבית הכנסת סמוך לאדם רשע

טז. ועוד דבר אחד מועיל לתפלה, שלא ישב בבית הכנסת סמוך לאדם רשע, כמו שכתבתי לעיל, פרק ג', כי במקום הרשע שם חניית הסטרא אחרא, ומקום סכנה להנוק בו חס ושלום.

וכן מצינו בדברי רבותינו זכרונם לברכה שכל העבירות שהאדם עושה ואינו מעביר העבירה בתשובה ובבכי ובוודוי, אזי מאותה עבירה מתהווה ונברא משחית אחד, ומתלבש בתוך העץ או אבן, ואחר זמן רב יכשל זה האדם שעבר עבירה באותו העץ או האבן וניזוק בו, והוא סוכר שהעץ או האבן מזיקו וטעות הוא במחשבתו, שאינו יודע כי בעון עצמו הוא נכשל, והעון הוא המזיק. וזה שאמר הכתוב (הושע יד, ב) "שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי כשלת בעוניך", דייקא.

על ידי העונות נבראים גזלנים שתומסים כל הממוץ מהאדם רחמנא ליצלן

יז. וכן שמעתי אומרים בשם החסיד רבי יהודה משידלאווצ"א זכרונם לברכה, שאמר כן על אותם אנשים אשר בוגדים בנשותיהם והולכים למדינות רחוקות להיות שמה מלמדי תינוקות, ואחר כך המה עוסקים באיזה משא ומתן וקובצים על יד להרבות ממון רב, ובלי ספק שהם נכשלים בעון

ראיית קרי. ואחר כך כשרוצים לילך ולהזור לביתם אז באים עליהם שודדים וגזלנים ולוקחים כל אשר להם, ואותם אנשים לא ידעו כי מכל טפת קרי נברא מוזיק אחד רחמנא ליצלן, ואותן המוזיקים נדמין כאנשים ולוקחין ממנו כל המעות שלו, עד כאן לשוננו.

מקום שנעשה בו עבירה, הוא מסוכן מחמת כח הסטרא אחרא שנתהוה שם

וכמו שהארץ גם כן הרב בעל כלי חמדה, וגם הרב בעל מגלה עמוקות, כשרוצה האדם לעשות איזה דבר עבירה, אזי מלאך הממונה צועק על זה ואומר, אל תביאני רגל גאווה, ויד רשעים אל תנידני (). וכדאיאת בזהר עיין שם. והכלל, כי כח העבירה שמביא הסטרא אחרא, גם המקום שנעשה בו העבירה הוא מסוכן.

מעשה נורא שמוכח בזהר הקדוש

יח. וכוא וראה מה שכתוב בזהר שמות, רבי חייא ורבי יוסי הוו אולי באורחא במדברא והוי עסקי באורייתא. אדהכי חמו חד בר נש דטעון משאוי, אמר רבי חייא, לא נשתתף בהדיה דילמא ערל הוא ואסור להשתתף עמיה, או שמא עם הארץ הוא ואסור להתלוות עמיה. אמר רבי יוסי, נעיין עליו דילמא תלמיד חכם או בר אוריין הוא. אדהכי הגיע אליהם ועבר לפניהם ואמר, להוי צוותא דילכון בסימא אלי ומתאוה אני להשתתף בהדיכו, אכן אנא ידענא אורחא חד, ולא באותו אורחא שאתם רוצים לילך בו, כי הוא מקום סכנה מאד, ואתם אינכם יודעים מזה וחלילה לי שלא לגלות לכם, ואתחייב בנפשייכו.

תרגום הוזהר בלשון-קודש:

[רבי חייא ורבי יוסי הלכו לדרכם במדבר, והיו עוסקים בתורה. בעודם הולכים ראו אדם אחד הולך ומשאו על כתפו. אמר רבי חייא: "לא נלך עמו, שאולי עובד כוכבים הוא ואסור להתלוות אליו או אולי עם הארץ הוא,

שאסור להתחבר עמו." אמר רבי יוסי: "נתהה על קנקנו, שאולי תלמיד חכם או בן תורה הוא.

בינתיים הגיע אותו אדם אליהם ואמר להם: "חברתכם נעימה לי ומתאוה אני להתלוות אליכם. אמנם יודע אני דרך אחת ולא אותה שאתם רוצים לילך בה, כי זאת שאתם מתכוונים לילך בה היא מסוכנת ואתם לא יודעים על כך וחלילה לי שלא לגלות לכם ואתחייב בנפשכם."

יט. אמר רבי יוסי, בריך רחמנא שהיינו ממתנינים בכאן ואתחברו בהדיה, אמר להו, הנה עדיין צריכין אנו לילך קצת באותו הדרך של סכנה ולא נשתעי מידי וניזיל במהירות, עד שנעבור אותו מקום סכנה. בטר דנפקו, אמר להו, ברוך המקום שעזרנו לצאת מן המקום הזה. ואמר להם, חד זימנא הלך כהן תלמיד חכם אחד עם הארץ, ועמד עם הארץ על הכהן תלמיד חכם והרג אותו, ומההוא יומא כל מאן דעבר בההוא אורחא שאתם רוצים להלוך שמה, ופוגע באותו המקום, ניזוק, כי מאותו שעה נעשה אותו המקום מקום סכנה ומתחבאים תמן גולנים רצחנים, כי הקדוש ברוך הוא תובע דמו של האי כהן תלמיד חכם וכו', עיין שם באריכות.

תרגום הוזהר בלשון-קודש

[אמר רבי יוסי: "ברוך ה', שחכינו לך כאן! והתלוו אליו. אמר להם: "עדיין לא חלפה הסכנה, היות שאנחנו צריכים ללכת מעט באותה דרך מסוכנת. אמנם לא נדבר מאומה ונלך מהר כשנעבור ליד מקום הסכנה."

אחר שעברו אותו מקום מסוכן. אמר להם: "ברוך המקום, שעזרנו לצאת ממקום מסוכן זה!" ואמר להם: "פעם עבר שם תלמיד חכם עם הארץ ועמד עם הארץ על הכהן התלמיד חכם והרגו. ומאותו היום כל מי שעובר באותה דרך, שרציתם לילך בה ניזוק, כי מאותה שעה נעשה אותו מקום - מקום סכנה ומקום מחבוא לרוצחים ולגולנים].

אם אינו מתפלל אצל הרשע, בוודאי יקובל תפלתו

כ. הרי לך בהדיא גרם החטא, שגורם לאותו המקום לעשותו מקום סכנה, על כן צריך האדם להזהר שישב בבית הכנסת אצל שכן טוב, ולא אצל רשע, ואז בוודאי יקובל תפלתו, והקדוש ברוך הוא יתן בלבבו לטהר גופו ונשמתו בעולם הזה על ידי תשובה שלימה להיות נשמתו מתקבלת בחדוה לפני כסא כבודו יתברך.

פֶּרֶק י"ב

א. מה מאוד צריך האדם להתפלל בכביה גדולה לפני הקדוש ברוך הוא, שלא יהיה מבויש בכואו לפני כסא כבודו אחר צאת נשמתו. ואל יחשוב האדם כי אין לו לדאוג על זה, כאשר שיש לו הרבה זכויות ואינו צריך להתפלל להנצל מהבושה.

יהי רצון שתסדר דבריך בפי

ב. בוא וראה מה דאיתא בתיקוני הזוהר, רבי שמעון בן יוחאי הוי יתיב ולעי באורייתא, קם חד סבא ר"ל אליהו הנביא מבתר כותליה ואמר לרשב"י. רבי, רבי בוצינא קדישא קום אדליק שרגא דאיהו נר משה ושכינתא קדישא דעלה איתמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ועלה איתמר להעלות נר תמיד נר ה' איתקרייא וודאי אור דנהרא ביה אור דאה"ר נשמה דאה"ר קום אדליק ביה קם רשב"י על רגליו ויתיב רגעא חדא ואמר.

רבון דעלמין, אנת איהו מארי מלכין וגלי רזין יהא רעוא דילך לסדר מילין בפומאי לקיימא בי האי קרא ואנכי אהיה עם פיד דלא אעיל בכיסופא קמך.

תרגום הזוהר ללשון הקודש

רבי שמעון בן יוחאי היה יושב ועוסק בתורה. קם זקן אחד מאחורי הכותל ואמר לו: "רבי, רבי, נר טהור! קום והדלק נרות – נרו של משה רבינו ונר השכינה, שעליו נאמר הפסוק: 'אש

תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ועליו נאמר: "להעלות נר תמיד". קום הדלק נר במנורה.

קם רבי שמעון על רגליו, שהה רגע והתפלל: "רבון העולם, שאתה הוא מלך מלכי המלכים ומגלה הרזים, יהי רצון מלפניך, שאדע לסדר אמרי פי ויתקיים בי פסוק זה: "ואנכי אהיה עד פיד", שלא אתבייש לפניך אחרי פטירתני!"

**אם רבי שמעון בן יוחאי, שהיה בונה עולמות
בדיבורו, ביקש שלא יבוש ולא יכלם,
על אחת כמה וכמה שיש לנו להתפלל על דבר זה**

ג. ואם רבי שמעון בר יוחאי, שהוא בוצינא קדישא שהיה בונה כמה עולמות קדושים בהבל פיו היה צריך להתפלל דלא יעיל בכסופא קמי קוב"ה אנו, על אחת כמה וכמה. ובפרט שאנו עוסקים בהבלי עולם הזה שצריכין אנו להתפלל ולהתחנן לפני בוראנו יתברך שלא נבוש ולא נכלם בעמדנו לחשבון דינא רבא ודחילא אוי ווי באיזה מעמד נהיה שם. וכה יחשוב האדם בכל יום ויום בעת התבודדו, שצריך האדם להתבודד לתקן חמאיו ופשעיו בזריות (עיין פרק א) וחיוב גדול הוא להתבודד היטב, ואולי על ידי כן יערה ממרום רוח חכמה ובינה ודעת ויראת ה' להדריכו בדרך הישרה לבל ימוט מדרכי תורתינו הקדושה, ואלו היינו זוכין במעשה ידינו להשגת הראשונים והיתה השגותינו שלימה להשיג חפצנו ומשאלותינו לטובה.

איך זכה הגה"ק רבי חיים וויטאל למדריונותיו

ד. ובא וראה מה דמצינו בכתבי הקודש החסיד ר' חיים וויטאל ז"ל וז"ל, בענין השגתי שאלתי את נשמתי והיתה משיבה לי שאתענה מ' יום רצופים בשק ואפר ואח"כ אתענה שני וחמישי ושני תמיד עד תשלום שתי שנים ומחצה, אז אשיג השגה גמורה בלתי שום ערכוביא של סמרא אחרא.

בשנות נעורי למדתי תורה בלי התמדה ולא דקדקתי במעשים טובים

ה. וכה אמרה לי הנשמה שלי, שאחר שאתנהג חודש אחד שלם בשק ואפר ותענית או תתחיל השגה באופן שלא יצא מפי שום נידנוד של לצנות, ולהתנהג בתכלית הענוה והשפלות ואחר התענית ג' ימים רצופים בשק ואפר אהיה זוכה לבא לידי רוח הקודש, ואחר שתי שנים ומחצה אשיג השגה גדולה. והמעם שהקפידא דווקא שתי שנים ומחצה, מפני שבימי בחרותי ישבתי שתי שנים ומחצה בלתי התמדת התורה ולא הייתי מדרקק במעשה, ולכן הוצרכתי לעשות תשובה שתי שנים ומחצה. והייתי נוהג גם כן ביום התענית של שני וחמישי ושני ולילה שלאחריו בשק ואפר ובכי ולשכב על הארץ או על האפר בלבוש שק ואבן מראשותי ולכוין שם ה' במילואו עם הכולל כזה, יו"ד ה"ה ו"ה"ה גימטריא אב"ן. או כזה, יו"ד ה"ה וא"ו ה"ה. והעיקר להתנהג במדת הענוה מאד ולהזהר מן הכעס והקפדה.

הארז"ל חיזק אותו ואימץ את לבו

ו. ואמר לי רב האר"י ז"ל שאזהר מאד כפי מה שהגידה לי נשמת, כי בודאי בתוך משך הזמן הנזכר יבא ערבוב הדעת לבטל אותי מדרך התשובה הנזכר ושלא אוכל לסבול עול הסיגוף, אמנם כאשר שהבחירה הוא בידי אראה להתגבר בס"ד.

ולאחר כמה ימים ביום ה' אמר לי האר"י ז"ל כי בשבוע זה תראה בעיניך רוח קדושה וטהרה אחד מסבב אותך וזו מורה כי מן השמים שלחו האי רוחא קדישא לסייעני שלא אהיה רפה מן דרכי התשובה ולתת בי כח ואומץ להשיג השגה גדולה, והיה מבשר לי שאזכה להשגת רוח הקודש.

בשכר שהתאווה לחידושי תורה זכה לרוח הקודש

ז. וכאשר זכיתי, אמר לי מורי האר"י ז"ל שזוכיתי לכך מפני שהייתי חושק מאד לחידושי התורה ונשמתו היתה מסייעתני והבטיח לי האר"י ז"ל שתתעבר בי עוד איזה נשמה מגשמת צדיקים בסוד העיבור ויהיה מסייעני

לתגבורת היראה, והעיקר זכות הענוה וזכות היראה והשגה בתורת ה', ועל ידי שני מדות הענוה ומדת היראה שהיא מדת מיעוט הדיבור שאינו בהכרח.

חסיד שנתגלה בחלום לאשתו והיה אור גדול על שערות ראשו וזקנו, מחמת שכל דיבורו היה רק בעניני תורה ויראה.

ח. כמו שמצינו בחסיד אחד שנתגלה לאשתו בחלום לאחר מותו והיתה רואה כל שערות ראשו וזקנו מאירים כאבוקה גדולה ושאלה אותו אשתו במה זכית לכך להפלטת אור גדול כזה, והשיב, הגם שהייתי חסיד על כל זה לא הייתי זוכה לאור כזה, רק בשביל שהייתי ממעט הדיבור שאינו של תורה ויראה, והקדוש ברוך הוא היה משגיח עלי בזה ונתן לי שכר מניעות הדיבור כי הקדוש ברוך הוא בעצמו משגיח על זה האדם שממעט בדבור חול ורק חשקו הוא להדבק ביראת ה'. ואות ומופת לכל המהדרים לילך בדרכי היראה כי על ידי כן יש שמירות הבורא ב"ה עליהם לבלתי יכשלו ח"ו באיזה עון, וכמש"ה, לא יאונה לצדיק כל און ואף גם בהיותו ישן הקדוש ברוך הוא משמרדו מכל.

חסיד שרצו להכשילו בעבירה -

שמע דפיקה בחלון ועל ידי זה ניצול מן החמא

ט. וכמו שאירע לחסיד אחד. פעם אחת נדמה לו בחלום אחת מן הכתות של לילית בדמות אשתו, כדי להביאו לידי שכבת זרע לבטלה. והנה בתחלת המראה נשמע לו קול הכאה באגרוף בחלונו כאילו איש בא ומקיש באגרוף בכח בחלונו עד שהקיץ משנתו, ואז הכיר החסיד בחסד הבורא ב"ה שלא עזב חסדו ואמתו ית' ב"ה שהציל אותו מן החמא של שכבת זרע לבטלה, עד כאן.

י. ומוזה ידע האדם שהקדוש ברוך הוא חפץ במדת הקדושה והטהרה, על כן עצה העוצה לכל בר ישראל שיתעורר בעצמו לעשות תשובה קמנה ואח"כ הבא לטהר מסייעין אותו. ויאזור כגבר חלציו לעשות תשובה גדולה וירגיל עצמו לרחוץ ידיו כדי שיתפלל בטהרה ולימודו יהיה בטהרה, ואז יזכה

למאמר רו"ל "מהרה מביא האדם לידי קדושה". ועיקר המהרה הוא נטילת ידיים, ולכך אציג פרק קטן בפני עצמו.

◆ ויצא ◆

פרק י"ג

א. כתב המור אורח חיים, שצריך האדם לרחוץ שחרית פניו וידיו, כדי להעביר הרוח רעה שבא אל האדם בשעה שישן. ומהאי מעמא חייב אדם לרחוץ פניו וידיו כשישן ביום, ומכ"ש כשישן בלילה.

המים עלולים לקבל טומאה ולטמא את האדם

ב. והנה ראיתי שרוב העולם אינן נוהרין בזה כשישנים ביום אין רוחצין כלל, ואף אם הם רוחצין אזי לוקחין כ"א מעט מים לרחיצה. ואף בשחרית שצריך האדם ליטול ידיים והפנים המה לוקחים מעט מים שאין בו כדי לרחוץ יד אחד והוא רוחץ בו שתי ידיו ופניו, ולא עוד שהן סוברין לעשות מהרה ברחיצת פניהם וידיהם והמה מוסיפין טומאה על פניהם וידיהם, כי אמרו רו"ל כמה פעמים נגמרא שהמים עלולים הן לקבל טומאה.

יטול ידו השמאלית שלש פעמים, ואחר כך פעם רביעית

ג. ולכן צריך האדם ליטול מים לנטילה של שחרית, וכן כשישן ביום ליטול ולשפוך ראשון ג"פ על ידו הימנית כדי להעביר רוח טומאה השורה מחמת השינה, ואח"כ נטילה רביעית להעביר המים שיש על ידו, ואח"כ ישפוך מים על ידו השמאלית גם כן להעביר הרוח השורה עליו, ואח"כ נטילה רביעית להעביר המים שיש על ידו השמאלית, ואח"כ ירחץ פניו ופיו כאות נפשו.

רוח הטומאה שורה עליו כל היום

ד. והנה עמי הארצים ראיתי שהן נוטלין רק רחיצה אחת על ידו ומידו רוחץ ידו אחרת אשר עדיין רוח הזוהמא שורה עליו ומטמא ידיו יותר. ואח"כ רוחץ את פניו אם כן מטמא הוא את פניו גם כן, ואחר כך לוקח מים ומשפשף את פיהו ומטמא בידיו גם את פיו ומוסיף טומאה על טומאתו, ואח"כ אומר הברכה ענ"י והיא ברכה לבטלה, וכל היום הוא משרה רוח הטומאה עליו.

הירא מהשם יתברך יזהר בנטילת ידים

ה. ולכן כל אשר יש לו יראת אלקים בלבו ינהג כן, ובשולחן ערוך כתוב בענין אחר, עיין שם. ישול הכלי מידו הימנית ויתן הכלי עם המים לידו השמאלית, ומידו השמאלית יתן מים על ידו הימנית בתחלה ג' פעמים וכל פעם צריך רביעית מים, ואח"כ פעם רביעית להשטף המים הרעים שעל ידו הימנית ואח"כ יתן הכלי גם לידו הימנית ויתן מידו הימנית על ידו השמאלית גם כן ד' פעמים, ואחר כך ירחוץ פניו ופיו. ואף כשישן האדם כיום צריך לרחוץ כך כדי שישרה עליו רוח טהרה.

סוד גדול ליטול קודם ידו השמאלית - ואחר כך ידו הימנית

ולנטילת ידים שהוא לצורך האכילה צריך לרחוץ תחלה ידו השמאלית ואח"כ ידו הימנית, ויש בזה סוד גדול ושעם תמצא בכתיבי האר"י ז"ל עיין שם בענין מים הראשונים.

העוסק במלחמת מצוה פטור מנטילת ידים

אגב באתי לעורר את העולם בענין מים אחרונים.

ו. ראיתי העולם מקילין בזה והם מתחייבים בנפשם על שעוברים על דברי חז"ל והיא גמרא ערוכה במסכת עירובין. אמר אב"י, כל היוצא למלחמת מצוה ועוסקין במצוה פטורים הם מנטילת ידים, כמה דברים אמורים, במים הראשונים, אבל במים אחרונים היא חובה.

מי שאינם עוסקים במצוה מחויבים במים אחרונים

ואם כן אם הולכי מלחמה ועוסקים במצות שהן פטורים מן המצוה אחרת אף על פי כן הן חייבים בנטילת מים אחרונים ומכל שכן מי שאינו עוסק במצוה ואינו יוצא למלחמת מצוה שהוא חייב ליטול ידים במים אחרונים. ובזהר ובספרי קבלה יש בזה סוד גדול למה הוא חיוב יותר לרחוץ במים אחרונים יותר מן הראשונים, כדאכתוב לקמן בפרקים.

דורות הראשונים היו זהירים מאוד שלא לשתות זוגות

ז. והנה מצינו בגמרא דאמר רב אשי אנא משאי מלא ידי מיא ונותנין לי מלא חפני טיבותא, פירוש בשביל שהיה נותן כלי מלא על ידיו כשנטל ידיו הן במים ראשונים והן במים אחרונים ולכן הקדוש ברוך הוא מלא ביתו בטובה בעשירות, כי רב אשי עשיר גדול היה.

והטעם, שלפי שכשארדם אוכל בביתו עם אנשי ביתו יש שמה מזיקין שרוצין ליהנות מן סעודתו, ולכן היו דורות ראשונים נזהרים מלשתות זוגות כי שם היו מזיקים כת א' שמה אסת סתלגונם ואמרי לה איסתרגים שהיו יכולין ח"ו להזיק לאדם.

מים אחרונים מעבירים את הזוהמא שלא תשרה על האדם

ח. ולכן תיקנו רז"ל רחיצת נטילת ידים אחרונים, כדי להסיר הזוהמא מן ידיו שהוא אוכל בהן כדי שלא להשרות עליו הזוהמא.

על ידי שנותן המים לסטרא אחרא בדרך כבוד, אין המזיקין שולטין עליו

וכתב רבינו ישעיהו סג"ל שצריך האדם ליטול ידיו במים אחרונים דוקא לתוך הכלי ולא על הארץ, כי זה המים הוא חלק של ס"א ולכן צריך ליתן לו דרך כבוד, ומתוך זה לא יוכלו המזיקין לעשות שום רע לאדם זה.

ט. וגם צריך האדם לזהר כשילך לבה"כ שיטול ידיו, וכדי לטהר ידיו צריך רביעית מים לנטילה, וכל הנזהר בנטילה זו אזי יבוא לידי טהרה

וקדושה, וקדושה מביא אותו לידי רוח הקודש, ורוח הקודש לידי אליהו הנביא ותחית המתים אמון:

פרק י"ד

כתיב, "אל תפן אל קשי העם הזה אל רשעו ואל חטאתו" מבואר בזוהר פרשת קדושים וזה לשונו, "תא חזי, בר נש דעביד מצוה סלקא וקיימא קמי' קודשא בריך הוא ואמרה, פלניא דעביד לי והקדוש ברוך הוא מני לה קמיה לאשגחה בה כל ההוא יומא לאוטבא ליה בגינה. עבר בר נש על פתגמא אורייתא ההוא עבירה סלקא לה קמיה קב"ה ואמרה, אנא מפלניא דעביד לי וקב"ה מני לה וקיימא תמן לאשגחה בה לשיצאה לי' הה"ד וירא ה' וינאץ וגו'. וירא לההוא דקיימא קמיה.

עד דתב בתיוכתא, כתיב ביה גם ה' העביר חטאתך לא תמות דעביר ההוא חובא מקמיה בגין דלא יסתכל כו' הה"ד "אל תפן אל קשי העם הזה אל רשעו ואל חטאתו" עד כאן לשונו.

תרגום הזוהר בלשון-קודש

[בוא וראה: אדם העושה מצוה – עולה היא ועומדת לפני כסא הכבוד ואומרת: "פלוגי עשה אותי", והקדוש ברוך הוא ממנה אותה לפניו להשגיח על פלוגי כל אותו היום ולהיטיב לו בעבורה. עבר אדם על דברי תורה – עולה אותה עבירה לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת: "אני מפלוגי שעשאני", והקדוש ברוך הוא ממנה אותה להשגיח עליו לאבדו. על זה נאמר: "וירא ה' וינאץ וגו' ". "וירא" – אותו ממונה. שב בתשובה – עליו נאמר: "גם ה' העביר חטאתך לא תמות" – שמעביר אותו עוון מלפניו, כדי שלא יראהו. על זה נאמר: "אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו."]

על עון גניבה ונזירה אין החרטה מועלת, עד שיחזיר את הגניבה או הגזילה לבעליה

והנה האדם יושב בביתו בשלום בהשקט ובכבט ובשמחה ובטוב לב, ואינו יודע כמה החטא גורם דקאי' למעלה. ואמר מפלניא אנא ומעורר עליו בפתאום שנשפך עליו עונש מר וגזירה רעה רחמנא ליצלן, ואח"כ לבסוף יתחרט ולא תועיל החרטה מאשר שכבר יצאתה הגזירה, ומכ"ש בעבירות שבין אדם לחבירו כגון, גזילות, וגניבות ואונאה וכיוצא בו בעבור שהמזל של הנגזל או הנגבב צועק עליו למעלה.

הכובש שכר שכיר עונשו גדול רחמנא ליצלן, ומקצר ימיו ח"ו

ג. בוא וראה מ"ש בזוהר שם על ענין הכובש שכר פועל בידו ואינו נותן לו, יש לו עונש גדול. כי כל פועל אל טרדתו ואל מלאכתו הוא נושא את נפשו, וכיון שכובש שכירות שלו תחת ידו כאלו כובש נפשו ונפשות אנשי ביתו. כי הבל נפיק מפומיה דהאי פועל בהאי יומא דמריד במלאכתו כי כן הדרך להוציא הבל מפיו של הפועל וכל ההבלים אינן סלקין קמיה קב"ה, ובלילה כד סליק נפשי' ונפשות ביתיה דקיימין באינון הבלי אינון סלקין קמיה קב"ה והקדוש ברוך הוא חזי לון דאינון הבלי לא קבלו שכר פעולתן והא קיימין קמיה אינון הבלי' ונפש הפועל ונפשות ביתיה, אז אפילו אתגזר כמה טובות וכמה הצלחות על האי בר נש כולו מתעקרין מיניה ומסתלקין מיניה. ולא עוד, אלא שאין מניחין נפשו לעלות למעלה בכל לילה, כל זה בעבור שכבש שכר שכיר תחת ידו, ועון זה הוא מקצר ימים רחמנא ליצלן.

אין גופך ראוי להיות אצלי בפקדון, ומכל שכך נשמתך

ד. ועל כן היה נוהג רב המנונא סבא כשהיה מסתלק הפועל ממלאכתו יהיב ליה מיד אגרי', והוא א"ל טול נפשך דאפקידת בידי טול פקדונך אפילו אי הוי אמר לו הפועל יהיה בידך בפקדון לא הוי בעי ואמר פקדונך דגופך לא אתחזי לאתפקדא בידי, כ"ש פקדונא דנפשך ונשמתך לא אתחזי לי דהאי פקדונא לא אתיהב אלא להקדוש ברוך הוא בלחודי' דכתיב, "בידך אפקיד רוחי".

אין לך חילול שם שמים גדול מזה שאינו משלם לפועלו שכר עבודתו ביומו

ה. ואם כן אזהרה גדולה הוא לכני אדם השומע קול בכי של שכיר שבוכה עבור מרחתו אפילו הוא ערל, כיון שהשכיר והפועל הולך אחריו ושואל ודורש ומבקש שכרו מה שטרח וייגע, וזה אומם אזנו משמוע ודוחה אותו בלך ושוב, ואין לך חילול השם כזה וענשו ממחר לכוא ונכסיו אזלין לאבוד ולטמיון, ואף שמחיתו הוא לפי שעה בטובה אין ריוח והצלחה יהיה לו לבסוף, ובוודאי יבא אותו בעה"ב לידי עניות ואין מרחמין עליו, וזולת זה הרבה עונשים קשים מתהוים בחטא זה, על כן צריך האדם להזהר מאד שלא יכשל בזה החטא של כובש שכר שכיר.

מכל מצוה נברא מלאך

ו. נחזור לענין מה שהתחלנו, כל אדם שעושה מצוה נעשה מן אותו מצוה מלאך אחד שמלמד תמיד זכות עליו, וכמו שארז"ל במ"ר פרשת ויקרא, "עשה אדם מצוה אחת נותנין לו מלאך אחד לשמרו, כיון שאדם עושה שני מצות נותנין לו שני מלאכים. שנאמר, "כי מלאכיו יצוה לך". ונותנין לו דייקא מן אותן המצות נעשה מלאך לשמרו מכל נזק.

ז. ובא וראה מהמעשה בחסיד אחד שהיה דר בכפר קטן, ולא היה לו שום ספר רק גמרא אחת של מסכת חגיגה, והיה כל ימיו של אותו חסיד עוסק במסכת חגיגה והאריך ימים מאוד. ולבסוף קודם מותו נתלבש אותו המסכת בדמות אשה והלך לפניו אחר מותו עד שהביאו אותו חסיד לגן עדן.

וכן הוא ח"ו להיפוך, עשה אדם עבירה אחת נברא ממנו קטיגור אחד ר"ל שד, עבר שני עבירות נבראים שני שדים. וכשמת אזי מתלבשים אותן העבירות בדמות אשה ומוליכין אותו לגיהנם, כמ"ש רז"ל ביוסף הצדיק שאמר הכתוב עליו "וימאן יוסף לשכב אצלה להיות עמה" ודרשו רז"ל, לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה בעולם הבא.

ח. וראיתי בספר אחד כיון שהאדם מזנה עם אשה אחרת, אזי נברא מזיק אחד מדמות אותה האשה, ומלפפתו ומוליכתו לגיהנם. ולכך נראה לי

שזהו רמזו רו"ל במאמרם, לעתיד הקדוש ברוך הוא מנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש עב"ל הגמרא. שמעתי הפי' כך כי כבר אמרנו לעיל שכיון שהאדם עושה מצוה אחת נברא ממנו מלאך אחד, וקי"ל כל מלאך אחד הוא שני אלפי פרסאות שנאמר "וגויתו כתרשיש" וגמירי דתרשיש הוי תרי אלפי פרסאות". ואם כן באשר שיש לנו תרי"ג מצות התורה וז' מצות דרבנן כמנין כתר, ואם כן כשישראל שומרים מצות התורה ומצות דרבנן יש לו תר"ך מלאכים, והנה קי"ל בעוה"ז יש לנו דין אלמנה ולכן כתיב, "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה" על שם אלמנה שיש לה כתובה מנה, מה שאין כן לעתיד יהיה לנו כתובה שלישי תוספת כדין בתולה כמש"ה "קום בתולת ישראל" והנה החשבון תר"ך מלאכים עולים למנין ר' עולמות, כי קי"ל דג' מלאכים הן עולם אחד, כי העולם הוא שית אלפי פרסי' מלאכים עולין למנין ששה עולמות, וב' שלישי עולם. וא"כ אם תשים עליה השליש כמו הדין בתולה שיש לה שלישי הוספה, תוסיף על ר' שלישי יהיה ש'. ואם תוסיף על ששה עולמות שלישי יהיה תשעה, ואם תוסיף על ב' שלישי' שלישי א' יהיה עולם אחד. צרפם יחד ותמצא עולין לחשבון ש"י עולמות. יהי רצון שנהיה גם אנו מן הזוכים אמן.

◆ וישלת ◆

פרק ט"ו

א. גדול השלום, דאמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש רבה פרשת נשא "אין כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום". שהרי סיום ברכת כהנים הוא, "וישם לך שלום". וכן הקדוש ברוך הוא "עושה שלום במרומיו" במלאכים שאין בהם יצה"ר וקנאה ושנאה ואעפ"כ צריכין לשלום, מכ"ש בני אדם אשר עדיין השטן מרקד בנייהם לחרחר ריב ומדון בין איש לחבירו, בין יחיד לרבים, שצריכין אנו לכלי המחזיק שלום.

שנאת חנם באה על ידי שהרגיל את פיו לקלל

ב. והכל הוא בעון שנאת חנם, אמרו רז"ל במסכת יומא (דף ט' עמוד ב') דעון שנאת חנם הוא גדול מעון ע"ז וג"ע ש"ד. והעון שנאת חנם הוא בא בשביל קולות ודבור היוצא מפיו, והוא פה המורגל לקלל בני האדם ובמעט ויכוח שיש לו עם חבריו אזי מתמלא תיכף באף וחימה בוער בקללות כגחלי אש, ואינו יודע שהוא בעצמו מסכן נפשו ונפשות אנשי ביתו וגורם רעה לעצמו.

המקלל מתקלל חם ושלז'

ג. כי הוא ענין מבואר בזוהר פרשת קדושים (דף פ"ט עמוד א'), כי כל דבור של קללה שיוצא מפיו אויל ושאט באויר דעלמא עד דמחבר עמי' רוח רעה רחמנא ליצלן, ואויל בהד' לנוקביה שבתהומא רבא אשר שם הוא מדורת המזיקין שהן מוכנין לפורענות בר מינן, ועומדים ומצפים שיבוא עת וזמן אשר יבא מזליה הגרוע של זה האיש המורגל בקללה בדבור קל, אפילו כחוט השערה ומיד מעוררים עליו גזירות בר מינן להזיקו בממונו או בגופו ונפשות ביתו ח"ו.

תרגום הזוהר בלשה"ק

[קול דיבור של קללה, שיוצא מפיו, הולך ושט באויר העולם, עד שמזדווג עמו רוח רעה, ה' יצילנו, והולך עמו לנקבה שבתהום, מקום מגורי המזיקים.]

המקלל - נשמתו מספרא אחרא ח"ו

ג. וכבר כתבנו לעיל בפרק ז', שכל אדם שהוא מורגל להוציא מפיו קללות אין לו נשמה משורש הקדושה, כי אם משורש נחש שהוא שורש של ס"א. ויש לו לדאוג על הרבה פורעניות שיבאו עליו ח"ו, עיין שם.

מי ששומר את פיו מלקלל ח"ו, נשמתו מסטרא דקדושה ויזכה לחיי העולם הבא

ד. ויש לך אדם שפיו דיליה הוא שמור וגדור מהוצאת קללות ומרגיל את עצמו תמיד בברכות אזי בודאי נשמתו הוא משורש קדושה מאד, יהיה במוח שהוא בן עולם הבא.

המבשר בשורות טובות לתלמידי חכמים, יקבל חלקו תיבף בגן עדן

ה. וכן אם יש פה המרגיל בבשורות רעות ח"ו רחמנא ליצלן ותאותו הוא להוציא דבה רעה מפיו היא מדה גרוע מאד. ואין תפלתו נשמעת, שאין תפלתו יכולה ליכנס לפני פרגודא קדישא. אבל הרגיל לבשר בשורות טובות ולהגיד שמועה טובה, הוא נקרא פה קדוש. ובפרט מי שזכה לבשר בשורה טובה לת"ח מיד מחליקין לו חלק טוב בעבור זה בגן עדן, וראיה מסרח בת אשר שבשרה לו ליעקב בשורה טובה שעדיין יוסף היה חי ולכן זכתה ליכנס חיה לגן עדן.

מי שמקלל חוזרת אליו הקללה ח"ו ואין לה רפואה

ו. אמנם, הגדר שלא ירגיל אדם בקללות. דע, כי יש עתים ידועים שהקללות נהפכות להמקלל בר מיגן, ואיזה קללות שגרם האדם לעצמו על ידי שקלל לחבירו בחנם, ונגזרה עליו הגזירה של אותה קללה אין לה רפואה בר מיגן, באשר שהוא גזר ופסק בעצמו הקללה עליו. והעיקר הגרם הוא על ידי שמוגיל עצמו בקטמות ומריבות, ועל ידי ויכוח קל נעשה מריבה גדולה כמו"ש רז"ל האי תיגרא דמי' לבדקא דמיא כיון דרווח רווח.

המרחק עצמו מן המחלוקת, לא יבא לידי קללה

ז. על כן ירחיק האדם עצמו מהקטמות ומריבות, ואז לא יבא גם כן לידי שום קללה, ויראה לכבד את הבריות ובפרט לחבירו מי שהוא גדול ממנו, מכל שכן לרבו של אדם. כי הא דנשלח הא מילתא מחברותא קדישא שבא"י, לחברותא קדישא שבבבל ובחויץ לארץ, וזה לשונו:

והנה מודיעים אנחנו אליכם מנהגא טבא שיש בינינו בחבורא קדישתא של א"י, שלא נמצא בחבורא דילן שום ריב וקטמה, ואף אם שלפעמים שיש ויכוח של קטמה תיכף יש בנו כיתות קדושים המעוררים לב לכל דבר שבקדושה, ומכניסין עצמן שלא יתעכב הקטמ אף כשהוא קטמ קמן, מיד עושין שלום בין הצדדין שחוזרים לאחזה וריעות ושלוח ושלום במחנותם כאשר היה בראשונה, ומחבקין זה את זה, ותיכף חבר זה מוחל לחבירו.

הצעיר מבקש מחילה מהמבוגר ממנו

ח. מי שהוא קמן בשנים מחבירו מבקש מחילה מחבירו שהוא גדול ממנו, ותיכף חבירו מחבק ומנשק לו ומוחל לו.

מי שפונם בכבוד רבו, יקבל נזיפה על הארץ

ט. ומי שהוא ח"ו פוגע בכבוד רבו אזי מקבל עליו נידוי ומטיל עצמו בכח לארץ, וחולץ מנעליו, ויושב לארץ, ורבו כשרואה חרמתו ובכיותו אינו מניחו לישב על הארץ כי אם כדי צליית ביצה, ואח"כ נותן לו רבו רשות ואומר לו עמוד. ואחר עמידתו נופל לרגלו של רבו ומבקש התרה ומחילה, ואומר לו רבו מותר לך ג"פ, אין כאן נידוי, אין כאן חרם, וסר עונתך וחמאתך תכופר.

העניוות ששורה אצל החבריא בארץ ישראל

י. ואגיד לכם מן הענוה גדולה שבינינו, והנה סיפר לו ה"ה ר' מנחם בן הרב הגדול ר' אברהם גלאנטי ז"ל, שפעם אחת נשא על כתיפו שק עם קמח מן השוק. ובא מאחוריו הגאון הרב הגדול מוהר"ר שלמה שגיג ז"ל, וחטף את השק מעל כתיפו של ר' אברהם גלאנטי, ונשבע בחייו שלא יוליך שום אדם זה השק עם הקמח לבית ר' אברהם גלאנטי הנ"ל כי אם הוא בעצמו דוקא. כי אמר החכם ר' שלמה שגיג הנ"ל שהוא עדיין רך בשנים ממנו וחזק ממנו.

והפציר בו הרב רבי מנחם גלאנטי שלא יעשה לו ככה, כי הרב ר' שלמה שגיג היה גדול בתורה ומופלג בעושר, ולא רצה ר' שלמה כלל וטען ר' שלמה שגיג בעצמו השק עם קמח לבית הזקן ר' אברהם גלאנטי.

יא. וכן פעם אחת בא החסיד מזהר"ר אברהם גלאנטי הנ"ל מכפר עין זתים, וקנה שם כד אחד ומילא אותו מים מתוקים מן הבאר שבכפר עין זתים שהם מים חשובים מאד.

ובדרך הילוכו פגע בו החסיד ר' מסעוד ואמר לו, רבי, תן לי מעט מים כי צמא אני והטה ר' אברהם גלאנטי את שכמו להשקותו, ומיד לקח ר' מסעוד את הכד מעל שכמו ונשבע להוליכו לביתו של ר' אברהם גלאנטי, ונשבע שלא יפצר בו. וכן כל בני החבורה כשהיו רואין את ר' אברהם גלאנטי כרחוק ל' אמות, היו עומדין לפניו, ואחר כך כשהיה מקרב אליהם היו נושקין את ידו ואמרו לו הלואי שנהיה מצע תחת רגליך בעולם הבא, כי היה חסיד גדול ועניו והיה תמיד מזהיר אותנו שיהיה שלום וריעות ואחות ואהבה בינינו. וזכותו יעמוד לנו ולכל ישראל אמן.

פרק ט"ז

א. איתא בספר סוד הרזים וזה לשונו, "כל העבירות שבתורה אם עבר אדם בסתר לא יגלה אותם אליהו הנביא זכור לטוב, אבל מי שעובר על חרם הוא מכריז ומגלה, שנאמר (מלאכי ג, כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא" וגו', וסמך ליה "והכיתי כל הארץ חרם".

העובר על החרם, נחשב כאילו עבר על כל התורה ודברי הנביאים והענין, כי אף שהכל גלוי וידוע לפני השם יתברך ברוך הוא, מכל מקום אין הדבר מפורסם עד שיבא אליהו זכור לטוב ומפרסם את העון ברבים באסיפת ישראל, ורבה תהיה הבושה והכלימה, כי זה העובר חרם כאלו הוא עובר על חמשה חומשי תורה ונביאים, שעל כן סיום חמשה חומשי תורה וסיום כל ספר מנביאים המה גימטריא רמ"ת.

ובודאי העובר חרם לא ינוקה מעונשים ויסורים חמורים, והגזירה רעה שנגזר למי שעובר על חרם, יבא עליו חימה שפוכה באכזריות, ואותו הבית אשר בו העברת חרם סופו להיות חרב ושמש מאין יושב רחמנא ליצלן.

עיקר הגורם שיבוא האדם לעבור על החרם

ב. והעיקר הגורם המביא לחטא זה הוא שעבר תחלה על לאו דלא תחמוד, וחומד ממונו של חבירו או כלי של חבירו, ועבירה גוררת עבירה, ואחר כך הוא נוטל הממון או הכף של חבירו והוא עובר על לאו דלא תגנוב, ואחר כך הוא עובר גם כן על החרם.

ההיתרים הם לאדם בקוצים וברקנים

ג. וימציא לו היתר איך ומהו לעשות שלא יחזיר הגזילה או הגניבה מה שבידו, וכל ההיתרים הן לו לקוצים וברקנים שנופל בהם.

לפעמים כבר לא מועיל החרטה

על כן החכם עיניו בראשו לבלתי לגרום רעה לעצמו חס ושלום, ואחר כך כשיבא הרעה עליו יתחיל להתחרט, אבל יהיה בעת שלא יועיל לו החרטה.

ארבע רוחות שמנשבות בכל יום

ד. ראה מה שכתוב בזוהר: רבי אבא אמר, כמה יש לאדם להרהר ולפשפש במעשיו בכל יום ויום, תני ר' יצחק, ארבע רוחות מנשבות בכל יום מארבע רוחות העולם, רוח מזרחית על פי הרוב הוא שולט ומנשב מהבוקר ועד חצי היום, ונפיק עמיה אוצר החמדה, דתמן אוצר אחד הוא למעלה בשערי מזרח וחמדה שמייה, ויש בו שלשת אלפים ושבעים וחמשה רוחין דאסותא עלמא.

"מלאכי" אותיות "מיכאל"

ואמר רבי יוחנן בן זכאי, יש מלאך אחד ומיכאל שמו, והוא ממונה מהבוקר עד חצי היום בהוא רוח דאתי מהמזרח, ומיכאל עם דגל שלו הוא ממונה לצד מזרח (מנאלן) דהוא מיכאל דכתיב (שמות לב, לד) "הנה מלאכי ילך לפניך" וגו', מלאכי הוא אותיות מיכאל.

כל הברכות שהאדם מוציא אז בפיו מתקיימים

ה. ותנא, כשהרוח מזרח מתעורר לצאת לעולם, מאן דאזיל באורחא יכוין דעתו להאי עניינא דאמרינן דמיכאל הוא שר החסד הוא מתעורר אז על פי ציווי הקדוש ברוך הוא, כל ברכתא דנפיק מפומיה דבר נש מתקיימין ליה בההוא שעתא ויהיה שמח כל היום ההוא.

רוח מערב מנשבת על פי הרוב מחצי היום עד הלילה, ונפיק עמיה אוצר אחד עם ארבע מאה וששים וחמשה רוחין לאפרחא עשבין אילנות ויבולין. ותניא מלאך אחד רפאל שמיה הוא ממונה על צד מערב.

אמר יוסי בן פזי הלא תנינן מלאך הממונה על רפואות רפאל שמיה, ואת אמרת דאסוותא הוא מן המזרח ומלאך מיכאל הוא ממונה במזרח כנזכר לעיל.

הקדוש ברוך הוא מחליף את המלאכים, כדי שלא יאמרו שמלאך פלוני ריפא להאדם

ו. תא שמע אמר רבי יוחנן בן זכאי, כל מעשה הקדוש ברוך הוא נגד בני אדם בגין דיהוין יראים וחרדים ליראת ה' ולעבודת ה' והוא יתברך שמו מחי ומסי ממית ומחיה כדי שלא יהוון לי בהך לא לשום מלאך ולא לשום שר, על כן הוא יתברך ברוך הוא מחליף עידנין דלא יאמרון מלאך פלוני עביד ליה האי אלא להראות דכולה הוא בידיה, ולפיכך מחליף רוחין עד דיצלי בר נש קמיה קודשא בריך הוא, וישוב בתשובה שלימה, וכדין יפקוד קודשא בריך הוא לאסוותא למישרי עליה דבר נש ההוא מלאך דאתפקד על אסוותא עביד מאי דאיפקד מרעותיה דמאריה ברוך הוא.

המלאך הממונה על זה נקרא אוריא-ל

ז. רוח דרומית מנשבת מן התחלת הלילה על פי הרוב עד פלגות הלילה ונפיק עימיה מההוא אוצר החמדה מאתים וחמשה ושבעים רוחין לדשנא ארעא ולגרום חמימא על ארעא כדי שלא יתגבר הקרירות, והמלאך הממונה

עליו אוריאל שמיה והוא ממונה על משמרתו בצד דרום בההוא רוחא, וההוא רוחא גבר מאוד על בני אדם דמרעין בישין.

כל בני האדם ישנים אז ואין מי שיתפלל עבורם

ה. ותנא בההוא זימנא הוא עיקר הדין דריינין לרשיעי בגיהנם בנורא, וכל עלמין שכבין בשינתא ולית דמצלי עליהון.

רוח צפון קשה לכל דבר אבל טוב לחולים

רוח צפון מנשב מחצי הלילה עד הבוקר. ותנא, תלת מאה אלפין רוחין סופה וסערה אתון עמיה, והוא קשה לכל מילי אבל לכני מרעין הוא טוב שיש בהם קרירות וחמימות, דאית בכני מרעין שיש להם נחת רוח בקרירות האלו.

הקדוש ברוך הוא שמח אז עם הצדיקים בגן עדן

ותניא, רבי שמעון בר יוחאי אמר, בההיא שעתא נפק קב"ה מאינן עלמין סגיאין לאשתעשע עם הצדיקים דבגן עדן, וקול כרוז קורא ואומר, עורי צפון ובואי תימן להפריח בשמים של גן עדן. דתנא, בזמן שהרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן, אזי כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן נותנין ריח ומזמרים לפניו, שנאמר (דברים הימים א טו, לג) "אז ירננו עצי היער מלפני ה'" כו'. וכל מלאכי מעלה וכל הרקיעים וחיות הקודש והאופנים מזודעזעים ופותחין את פיהם ברנה ושבח למי שאמר והיה העולם, עד שנכנס הקדוש ברוך הוא עם הצדיקים לגן עדן, וזהו בחצי הלילה.

מי שיש לו שכל טוב יקום משנתו בחצות הלילה

ויעסוק בתורה עד הבוקר

מ. אמר רב יהודה אמר רב, מאן דנשמתא קדישא אית ביה ושמע קול תרנגולא קרי בפלגא לילה דאתי זיקא דאשא נפיק מבין גלגלי החיות ואול בכל עלמא, ומגיע תחות גדפוהי דתרנגולא, ובההיא שעתא בדחילו מקיש התרנגול בגדפיה דא עם דא. ואמר, דא הוא פלגות לילא, מאן דאית ביה

בליביה שכל טוב יתעורר ויקום משנתו, ועוסק בתורה, אזיל קליה ואשתמע בגן עדן.

תרגום מהזוהר ללשון הקודש

[אמר רבי יהודה, אמר רב: "מי שיש בו נשמה קדושה ושומע קול התרנגול קורא בחצי הלילה, שאז ניצוץ אשר יוצא מבין גלגלי החיות והולך בכל העולם ומגיע תחת כנפי התרנגול. באותה שעה נרעש התרנגול ומקיש כנפיו זו בזו ואומר: 'זהו חדות לילה!'"

ומי שיש בליבו שכל טוב יתעורר ויקום משנתו ויעסוק בתורה, והולך קולו ונשמע בגן עדן ונשמע על ידי הקדוש ברוך הוא והצדיקים שעמו.

שואלים הצדיקים: "מי הוא זה?" ורבון העולם עונם: "זהו פלוני, שעוסק עם נשמתו הקדושה בתורה. הקשיבו כולכם, שקול זה ערב עלי יותר מכל שירות ותשבחות, שאומרים לפני בעולמות העליונים!"

הקדוש ברוך הוא אומר, דבריו של הצדיק נוחים לפני מכל השירות והתשבחות שמשמיעים לפני בשמי מעל

ואצית הקדוש ברוך הוא וצדיקים דעמיה שואלין מאן הוא דין גבר ומארי עלמין, אתיב ואמר, דין פלניא בן פלניא עסיק עם נשמתיה קדישא באורייתא, אציתו כולהו דהאי ניחא לי מכל שירתא ותושבחתא דאמרון לעילא.

לכך נוצרת, לעשות נחת רוח להקדוש ברוך הוא

י. בן אדם, בן אדם, ראה והתבונן וחכם בכל אפשרות איך להתגבר בתורה ובמעשים טובים, כדי לעשות נחת רוח להקדוש ברוך הוא, כי לכך נוצרת.

הקדוש ברוך הוא משנית על ישראל בכל עת

וזכור כי אנחנו ישראל עמו עדת סגולתו, וכח ה' בנו מכל שבועים אומות לקרבינו אליו, ובכל עת ורגע השגחתו עלינו והוא פוקד מעשה בני אדם אם לרעה ואם לטובה, וכנגד זה העמיד מטיבין ומריעין.

המטיבים המה מלאכין קדישין המקבלין נשמת האדם באהבה ובשמחה, ומראין לו פתחי גן עדן. והמריעין המה המזיקין המשחיתים האכזורים החוטפים את הנשמה לייסרה בייסורים קשים ומרים, כדאיתא במדרש הנעלם פרשת נח:

שבועה שערים לגן עדן

יא. אמר רבי יהודה, שבוע כתות של מלאכי השרת הן אצל השער, דאקרי שערי צדק שעליהם אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיח, יט-כ) "פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה, זה השער לה' צדיקים יבואו בו". ושבועה פתחין הן לנשמות הצדיקים להכנס לגן עדן עד מקום מעלותם, ובכל פתח שומרים.

פתח הראשון נכנסת הנשמה במערת המכפלה, שהיא סמוכה לגן עדן, ואדם הראשון שומר עליו. זכתה הנשמה, אדם הראשון הוא מכריז ואומר פנו מקום לחסיד, שלום, שלום בואך.

שם מקום הכרובים ולהט החרב המתהפכת

יב. ויוצאת מפתח ראשון, ונכנסת לפתח שני של שערי גן עדן, ושם הכרובים ולהט החרב המתהפכת, ואי לא זכתה, מקבלת שם עונשה להצרף ולהסר סיגה ופסולתיה על ידי משפט אשר סובלת בלהט החרב המתהפכת, ובאם זכתה לצאת גם משם בשלום אזי נותנין לה פתקא לסימן ליכנס לגן עדן.

עמוד של ענן ונוגה המעורב זה בזה

וכשבאה לגן עדן, יש שם עמוד אחד של ענן ונוגה המעורב זה בזה ועשן סביביו, ועמוד זה נעוץ מירושלים של ממה לשער ירושלים של מעלה שהוא מכוון נגד ירושלים של ממה.

הנשמה נהנית מרוב טובה הנשפע עליה

ואם הנשמה זוכה די לה שיהיה לה מקום מדור בכאן לקבל שכרה ולא לעלות יותר, אזי היא שבה ומתעדנת שמה מהטוב המשפיע מלמעלה אליה, וגן עדן זה מאיר באור של מעלה, דאמר רבי יוסי, ראיתי גן עדן והוא מכוון נגד הפרוכת ושם מל האורות אשר למעלה והיא נהנית מזיו השכינה, אבל אינה ניזונית ממנה.

מיכאל השר הגדול מקריב הנשמה לקרבן

יג. זכתה לעלות יותר, אזי עולה היא באותו העמוד עד שמגיעת ונכנסת בפתח השלישי והוא נקרא זבול, ושם יש הרבה שומרים, ופותחין לה, ונכנסת באותו השער ומשבחת להקדוש ברוך הוא בבית המקדש של מעלה, ומיכאל שר הגדול שהוא כהן לא-ל עליון מקריב הנשמה זו לקרבן.

אמר רבי חייא, הקרבה זו אינה כשאר הקרבן אלא כאדם המקריב דורון לפני המלך, ומיכאל מעלה את הנשמה עד פתח הרביעי וחמישי וששי, ואומר לפניו, רבונו של עולם אשרי בניך בני אהוביך בני אברהם יצחק ויעקב, ואשרי הנשמה שהיא זוכה לזה.

הנשמה שזוכה לבוא לשער השביעי, נעשית מלאך השרת.

ואחר כך מעלין את הנשמה לשער השביעי שהוא נקרא ערבות, ששם גנוי חיים. וכל נשמה שהיא זוכה לשער הזה, מיד נעשית בו מלאך השרת. אבל מי שעובר על חרם אין נשמתו זוכה אפילו לבא אל שער השלישי, אפילו אחר כל היסורין והדינין, כי אמרו רבותינו זכרונם לבכה, מי שהוא בחרם לממה יום אחד, הוא למעלה בחרם שלשים יום, ומי שהוא בחרם

למטה שלשים יום, אזי הוא בחרם למעלה שנה. ומי שהוא בחרם למטה שנה אחת, אזי הוא בחרם למעלה עולמית, ואין לו תרופה למכתו.

והנה ראיתי המון עם שהם מקילין כשמטילין עליהם בית דין חרם, או שולחין אחריו איזה אנשים בחרם שיבא לבית דין לציית הדין או להגיד איזה עדות, והחרם הוא כמצחק בעיניהם, והן אינם יודעים שהחרם הוא חמור משבועת שוא ושקר ועברתו שמורה לנצח, ואלהיו הנביא מפרסם קלונו רבים.

על כן יראה האדם שלא להקל בשום חרם שנעשה אצל הקהל, או אפילו בפני עשרה הדיוטות, ומכל שכן שיהיה זהיר שלא לעבור חרם של תלמידי חכמים, ואז טוב לו יהיה סלה.

• וישב •

פרק יז

א. חלקי הטומאה הן אחד עשר, טומאת מת, טומאת שרץ, טומאת נבילה, טומאת שכבת זרע, טומאת מי חמאת, טומאת פרה אדומה כל העוסק בה, טומאת זב, טומאת זבה, טומאת נדה, טומאת יולדת, טומאת צרעת. והן מרמזין על עולמות הטומאות של החיצונים שהויתן נשתלשל מאחת עשרה ספירות הטומאה, וכנגדן הן אחד עשר סמני הקמורת להתיש כחם.

האדם שגודר גדרים הוא מופרש מהחיצונים

ונמצא בהיות האדם נזהר לגדור גדר ולשמור עצמו מן הטומאות הנזכרים, הרי הוא מובדל ומופרש מכוחות החיצונים, אבל אם הוא נמשך אחר הטומאה הרי הוא מושרש במקור הטומאה.

שלא לדרוך על צפרני אשה נדה

והנה צריך שתדע גדול כח הטומאה הזו, כי אלף וארבע מאות וחמישה מיני חיצונים שרויין על הצפרנים הגדילים בידיה של אשה נדה, על כן צוה הקדוש ברוך הוא שתקוץ הצפרנים כשכאה האשה ליטהר. ותזהר שלא להשליכם במקום שעוברים בני אדם, כי הדרוך עליהם אפילו במגעלים ברגליו יכול להנזק חס ושלום.

להתרחק מאוד מאשה נדה

ב. והמכשפים עושין כישוף באיגון הצפרנים וכל מכשפה מהדרת לפעול בכשפיה דווקא בימי נדתה, כי אז הכישוף הוא מצליח יותר. על כן צריך האדם להתרחק בכל הרחקות שבעולם מאשה נדה, הן בדיבור ומכל שכן שלא להסתכל בה, כי אם מעט מזעיר על פי ההכרח ולנהוג בכל מיני חומרות בענין למנוע מלאכול עמה בקערה אחת, אפילו שאר בני הבית לא יאכלו עם אשה נדה, כי שיווי הרוק מפיה הבא לתוך הכף ומכף להקערה הוא גורם שיבא האדם לידי סכנה.

מעשה באחד שנזוהר בחלומו שנכשל בעבירה רחמנא ליצילן

ג. ומעשה באיש אחד, שראה בחלומו שרגליו היו מלוכלכים בצואה, ותפעם רוחו בבוקר, כי לא לחנם היה זה החלום. והלך האיש וסיפר לו להרב האר"י ז"ל החלום הנזכר לעיל, והשיב לו האר"י ז"ל, שממתך הוא קרוב למטה אשר שכבה עליו אשתך נדה, ועל ידי השינה שישן בלילה נגע בו העליון שתכסה בה במטת אשתך נדה, והלך תיכף האיש לביתו ותיקן והרחיק מטתו מן המטה של אשתו. ואמר האר"י ז"ל לתלמידיו, כי על פי רוב החלומות באין ומזהירין להאדם שהן נכשלים באיזה עבירה.

השכינה שורה על האדם שמרחיק א"ע מאשתו נדה

ד. על כן יראה האדם להרחיק בכל מיני הרחקה מאשתו נדה, וללמד את בניו הקטנים להרחיקם מילדותיהן מהאשה נדה. ובהיות האדם נזהר

להרחיק מאשתו גדה עד שתטהר, אזי תדע דיוגא דשכינתא בהדיה, כדאיתא בזוהר בראשית, עיין שם.

וכשיגיע העת שתטהר יתחבר בהדה בצניעות, וכמו שמזהיר הזוהר פרשת ויצא, הוי צנוע בתשמיש מפני אינון תרין מלאכין דאינון מימינו ומשמאלו, יצר טוב ויצר הרע. ואיתא עוד שם, בכל אתר דשמושא דמצוה אשתכח שכינתא שרייא על ההוא אתרא.

י"ח ברכות כנגד י"ח חוליות שבשדרה

ה. ובאופן שיתקדש באותו פעם ויחשוב כי השם יתברך ברוך הוא ברא שמונה עשרה חוליות בחוט השדרה של אדם, ושם הזרע עובר שמה מן המוח עד הברית, וכנגדן תקנו רבותינו זכרועם לברכה שמונה ברכות שאנו מתפללים שלש פעמים בכל יום, ובכל ברכה אזכרת ה'.

וכנגד זה עם כן יהיה מחשבה בקדושת שמו באותו פעם, וכבר העיר על זה ברעיא מהימנא פרשת קדושים, זכאין אינון אברים דמתקדשין בשעת החיבור דאינון עצי העולה דאחידין בהו עצים קדישין כו' ושם ה' דאחזי בעצים דילהון, ובגין דא (ישעיה כד, טו) "באורים כבדו ה'".

באותה שעה צריך האדם לכוון לעשות רצון השם יתברך, כדי שיצאו ממנו בנים צדיקים - וכן הוא בזוהר מצורע, בעי בר נש לכוונא בהדיא שעתא ברעותיה דמאריה בגין דיפקון בגין קדישין לעלמא.

ואיתא שם בזוהר פרשת קדושים, כד הוי רבי שמעון בר יוחאי אזיל במתא והוי אזלין אבתריה, וחמא לאנתו, מאיך עיניה והוי אמר לחברייא אל תפנו וכו'. וכל מאן דיסתכל באתתא ביממא אתי להרהורי בלילה. ואי שמיש בר נש באינתתיה בזמנא דסליק ההוא הרהורא בישא, אינון בגין דאולידון אקרון "אלהי מסכה לא תעשה לך" ובוזא באים על פי הרוב בנים משומדים.

והנה יש כמה דברים אשר מהם התינוקים געשין בעלי נכפין רחמנא ליצלן, על ידי מעשה אביהם ואמם.

ו. והגני מזכיר כאן איזה דברים שצריכים בני אדם לקשרם אל לבם להורות לבניהם שיזהרו בזה שלא לעשותם. הראשון, המפורש בגמרא ובזוהר "המשמש מטתו לאור הנר הווי ליה בנים בעלי נכפין" בר מינן, ומכל שכן שאסור לשמש מטתו לאור הלכנה. השני, כשאדם רואה בחלום דמות איזה אשה, ואפילו דמות אשתו או דמות בתולה, ומתעורר בחשק ותאוה משינתו ועל ידי זה התאוה אחר כך נוקק לאשתו, אזי אותו הילד שיולד על ידי אותו החיבור של תאוה יהיה הולד בעל נכפה בר מינן בכל פעם שהלכנה הוא בחידושה, ואין לו תרופה ורפואה למכתו כלל כל ימי חייו, כי אותו דמות שנתראה לפניו בחלום היא השדית הנקראת נעמה, ובתאוה דילה נוקק לאשתו, על כן הולד הוא מסיטרא דא, דהיא בסאבותא דילה אשתכת, והאי הוא בר נש דבכל סיהרא וסיהרא אתפגים בר מינן.

השלישי היא מאי דמזוהר בזוהר פרשת ויקרא, שיזהר מאוד שלא תניק את בנה אחר החיבור עד אחר שעה, ואף אם הילד ההוא בוכה, ועל כל פנים יראה בכל מה דאפשר להשתיקו עד חצי שעה. על כל פנים לא תניק מקודם וחלילה בתוך חצי שעה ראשונה עיין שם הטעם.

הרביעי, מאי דמבואר בגמרא דידן שלא ישכב הילד במטה בשעת החיבור, כי זה הגורם סכנה לילד. ויש בזוהר סוד נפלא.

והכלל, העיקר להתנהג בצניעות, ובזמן המיוחד לזה שהוא אחר חצות לילה בשעה שבני בית הם ישינים. יזהר שלא להתחבר בפני בעלי חיים, כדאיתא בגמרא (עיין נדה י"ז ע"א בשינוי לשון) אב"י באל"י פרוחי, רבא באל"י דידבי.

אם אין הכוונה להוליד בנים בעלי תורה ויראה, לשוא כל עמלו ואיתא בזוהר חדש דף י"ז, אמר רב הונא צריך שיקדש עצמו לשם שמים בשעת החיבור שנאמר (תהלים קכו, א) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, כלומר אם אין הכוונה לשם שמים, להוליד בנים שיהיו בעלי תורה בעלי יראה אלא להנאת עצמו, שוא עמלו בוניו בו, שמכוונים עמל של שוא באותו הילד, והוא גרם היצר הרע וגם המחשבה זרה שמכוון לתענוג.

קדושתו של אהבה, אביו של רב אדא שנוכר בחו"ל בשם "רב אדא בר אהבה"

תנו רבנן, אמר רבי יוסף בן פזי, זימנא חדא הוינא אזיל באורחא וערענא בהדי טורא דכפר קרדו, והוו גוברי בדיחים בחלקיהון, (רצה לומר שהיו שמחים בחלקם) ומשא ומתן שלהם היה באמונה, ולא היה קנאה ושנאה ביניהון וכא בשבתא בלילה חמיתי לאושפיזאי דקאי בהאי גיסא ומצלי, ודכיתוהו קמת באידך גיסא ומצלית, אמרתי להון מה צלותכן בשעתא דא, אמרו, עידנא דידן לזוגן משבת לשבת, ומצלינן צלותא קמיה קודשא בריך הוא דיהיב לנו בר דיפלא באורייתא ויהיה בר דדחיל חטאין וכו'. אמרתי להם, יהא רעוא דיתקיים בעותיכון דהא לשם שמים קא עבדיתון.

תרגום זוהר בלשון-קודש

[אמר רבי יוסי בן פזי: "פעם אחת הלכתי בדרך ונקלעתי להר בו שוכן הכפר קרדו אשר תושביו שמחים בחלקם ומשא ומתן שלהם באמונה ולא היו קנאה ושנאה ביניהם. בליל שבת ראיתי את בעל הבית, שעומד בפניה זו שבחדר ומתפלל ורעיתו עומדת בפניה השניה של החדר והם מתפללים. שאלתים: 'מה תפילתכם בשעה זו?' ענו לו: 'זמן זווגנו משבת לשבת ומתפללים אנו לפני הקדוש ברוך הוא, שיתן לנו בן עוסק בתורה וירא חטאי'. אמרתי להם: 'יהי רצון שתתקבל תפילתכם, שהרי כוונתכם לשם שמים.']

אהבה לא היה מדבר עם בן אדם שלא ידע אם נשמתו קדושה

אמר רבי יוסי, אחזי שכיתא דלבתר כמה שנין ערעית תמן וחמית האי ברא דאתיליד להו, והוי בר שבע שנין. חמי ליה בביתא, בעינא למללא עמידה, אמר ליה אבוהי זיל לגביה, דגברא רבה הוא. אמר, מסתפינא לאשתעי בהדיה ולאקרבא עמיה דהא לא ידענא אי אית ליה נשמתא קדישא אי לא, דהכי אוליף לי מארי יומא דין, דכל מאן דלית ליה נשמתא קדישא אסור

לאשתעי בהדיה ולא תקרב עמיה. אמר ליה אביו, חס ושלום, דגברא רבה הוא וחכם דדרא הוא. קריב ולא ספיק למללא עמיה.

ט. אמר ליה, אנא חמא בך דנשמתא חדתא הא אית בך מיומין זעירין ולא איזריק בך בשעתא דנפקא לעלמא תוודא, ואמר לו רבי יוסי בך הוא דרווק הייתי וכד דהוי לעי באורייתא אתייהב בי נשמתא אחרא חדתא. אמרתי לו, מאן היא רבך, אמר לי רבי אלכסנדר. אמרתי לו ומה לעית יומא דין, אמר לי, האי קרא דכתיב (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות י"ז ע"א) לעושין לשמה, וגילה לי סודות נפלאות. אמרתי לו, מה שמך, אמר לי, אהבה. אמרתי לו, מרי אהבה, אהבת עולם אהבתיך, ואני זכיתי למחמיה לרב אדא בריה דרב אהבה, וסיפרתי לו הדברים הנזכרים לעיל.

תרגום הזוהר בלשון-קודש

[אמר רבי יוסי: "אראה את השכינה, שלאחר כמה שנים נקלעתי שוב לכפר זה וראיתי את הבן, שנולד להם, והנה הוא בן שבע שנים. ראיתיו בביתו ורציתי לדבר עמו. אמר לו אביו: 'גש אליו (אל רבי יוסי), שהרי אדם גדול הוא!' ענה הילד: 'פוחד אני לדבר עמו, שהרי איני יודע אם יש לו נשמה קדושה אם לאו, שהרי היום למדני רבי, שכל שאין לו נשמה קדושה - אסור להתחבר עמו'. אמר לו אביו: 'חס ושלום! הרי אדם גדול הוא וחכם הדור!' התקרב הילד אלי ובטרם הספקתי לפצות את פי אמר: 'רואה אני בך, שיש בך נשמה חדשה, שנכנסה בך זה מקרוב ולא ניתנה בך בעת לדתך'. אמר לו רבי יוסי: 'כך הוא באמת, בעודי בחור עסקתי הרבה בתורה ובזכות זה נתנה בי נשמה חדשה'. אמרתי לו: 'מי הוא רבך?' אמר לי: 'רבי אלכסנדרוס'. אמרתי לו: 'מה למדת היום?' וכו'"].

י. על כן צריך האדם לקדש את עצמו בשעת תשמיש כדי שיזכה לבנים תלמידי חכמים, ויתפלל בכל ארבעים יום הראשונים, יהא רעוא ממארי עלמא שנזכה לבנים שיהיו יראים ושלמים חרדים לדבר ה', ונראה בהם

קדושת תנאים ואמוראים, אמן. ולקמן פרק י"ח אכתוב שכל דרכיו של אדם צריך להיות לשם שמים.

פרק יח

א. "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית" וגו' (תהלים קד, כד). הנה כבר כתבנו בפרקים הקודמין שחכמינו זכרונם לברכה תיקנו לומר בכל יום מזמור ק' שהוא מזמור לתודה. והכוונה, שצריך האדם להודות בכל יום ויום ולהביא קרבן תודה, כי אין בעל הנם מכיר בניסיו שעושה לו הקדוש ברוך הוא.

מנהג הקדמונים היה לתת שבח והודיה על כל דבר

ובאמירת מזמור זה תהיה כוונתו בלבו כאלו מביא תודה בית ה', כמו שהיה מנהג הקדמונים ז"ל שבכל ענין ומאורע שאירע להם היו נותנים שבח והודיה והכירו מיד שהוא השגחת הבורא יתברך, והיה קשור תמיד בלבם לבלתי לשכוח השגחת הקדוש ברוך הוא.

כדמצינו מה שכתוב בזהר פרשת אמור, רבי שמעון בר יוחאי הוי אזיל באורחא והיו עמיה רבי אבא ורבי יוסי, ממו לחד אמת המים נתקל רבי יוסי וניתק לתוך אמת המים עד שנתלכלכו בגדיו. אמר רבי יוסי, הלוואי שלא היה נברא זה אמת המים. אמר רבי שמעון בר יוחאי, אסור לן לומר כך, דמשמשת דעלמא היא ואסור לנהוג קלות במשמשי הקדוש ברוך הוא, דכתיב (בראשית א, לא) "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", ואפילו נחשים ועקרבים ויתושין כולהון נקראין משמשי דעלמא, ובני נשא לא ידעין.

תרגום הזהר בלשון-קודש

[אמר רבי שמעון בן יוחאי: "אסור לנו לומר כך, כי אחד מעושי רצונו של המקום הוא ואסור לזלזל במשמשיו של הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב: 'וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב

מאודי, ואפילו נחשים ועקרבים ויתושים נקראים כולם משמשיו של המלך ועושי רצונו בעולם ובני אדם אינם יודעים, ואינם שמים זאת על ליבם".]

על ידי הנחש ניצלו רבי שמעון בר יוחאי ושנים מתלמידיו

עד דהוו אולין, חמו חדא חויא דרקד קמיהו. אמר רבי שמעון בר יוחאי ודאי דא נחש אזל לאתרחשא לן ניסין. רהט האי חויא קמיהו וקשר את עצמו בחד אפעה, ואפעה היא בריה דאי מסתכלת באנפיה דבר נש או בר נש מסתכל באנפיה דאפעה מיד הוא מת מחמת הארס רחמנא ליצלן. והאי נחש בהדי דקשר בה התחילו להכות זה את זה עד דמיתו שניהם.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[בעודם הולכים ראו נחש אחד מרקד לפניהם. אמר רבי שמעון: "בודאי הולך הנחש לחולל לנו ניסים".
רץ הנחש לפניהם ונלחם באפעה אחד. ותכונתו של האפעה, שאם הוא מסתכל בפני האדם או שאדם מסתכל בפניו מיד מת האדם מחמת ארסיות מבטו של האפעה, רחמנא לצלן. נאבקו הנחש והאפעה זה בזה עד שמתו שניהם.]

השם יתברך מבטיח לצדיק שלא יאונה לו כל און

עד מפי תמן להאי אתר חמו לון לתרוייהון שכיבין באורחא ומיתן. קרא רבי שמעון בר יוחאי האי פסוקא (תהלים צא, י) "לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך", ועל דא ברא קודשא בריך הוא כל הבריות וכל דבר לשליחותא דיליה.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[כאשר הגיעו לזירת המאבק ראו החכמים את פגרי שניהם. קרא רבי שמעון על כך פסוק זה: "לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך", ולשם זה ברא הקדוש ברוך הוא את כל הבריות כאשר לכל אחת שליחות ותפקיד ואין לנו לזלזל בשום נברא, כי לכל נברא יש תפקיד ושליחות".]

אין לבייש שום בריה

ולית לון לאנהגא קלנא בכל מאי דאיהו עביד, כי לשליחותיה הוא ברא יתהון, ועל דא כתיב (תהלים קמה, ט) "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו", עד כאן לשון הזוהר. ונראה לי, דזהו כוונת הכתוב (תהלים קד, כד) "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך", וכתיב (שם קמה, י) "יודוך ה' כל מעשיך".

על בעל הנם לתקן איזה דבר טוב

ה. ובהיות כן, בוודאי מי שהפליא לו השם יתברך ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו גם ואיזה הצלה מלסמים, או מאש וממים, או שדיה חולה ונתרפא, אזי חובה עליו לתקן איזה דבר טוב, שיהיה היכר שהוא עושה זאת במקום קרבן תודה לכבוד השם יתברך ברוך הוא.

מעשה שהציל השם יתברך לבעל שבלי הלקמ

ו. ובוא וראה מה שהעיד על עצמו הרב החסיד מורנו הרב רבי אברהם בעל המחבר "שבלי הלקמ" בהקדמת ספרו, וזה לשונו: "אמר הכותב, אזכיר כאן נפלאות שעשה ה' עמדי בעת עברו עלי תלאות בימי חליי, חליתי על ערש דוי ומרוב כאבי לא עליכם, שוממתי אמרתי פקדתי יתר שנותי רבו עלי מכאובים עד שרחקו ממני קרובי כי הייתי למשא. לבני ביתי ולפני אבותי. המו מעי בי ולבי יחיל בקרבי בזכרי אורחא רחיקא וקלילא זודתאי.

ז. והעומדים עלי לשמור יציאת נשמתו כאשר ראו בי שנתקדרו אברי ובשרי ובאתי עד הגסיסה, ועד שער מיתה. העומדים עלי דחקו חוצה את אשתי וזרעי וגם שאר קרובים שראו אותי בסימני מיתה בדרך צאת הנשמה מהגוף, לפני נשנתנו. וה' ברחמיו "יסור יסרני ולמות לא נתנני", ולא בזכותי רק בזכות אבותי הקדושים.

ח. ובמראה ראיתי בעיני אדם קצר עמד לפני וגר דולק בידו, ובהרף עין התחיל לכבות וחזר ודלק מהר לעיני. ואמרתי במחילה, יגיד לי אדוני מה זה שאתה עושה לפני בנר הזה?

הנר רמוז לנשמה

והשיב האיש, הנר רמוז לנשמה דילך, בעבור שימי חיך כבר עברו, כי הנר הוא רמוז נשמת אדם, רמזתי לך. והנה כאשר מהר חזר לדולקה כך מהרה תהיה לך רפואה, וזהו שהראיתי באותותי.

ט. וידוע תדע שיש במשפט שלך מיימינים ומשמאילים, ושקלו במאזנים זכיות שלך, ובאתי לבשרך שהאל-ל הרחמן הוסיף ימים על ימך, ואמר למלאך, הרף ירך, כי עוד לאל ידו לזכות את הרבים. חק חקקתי לך שביום השלישי תעמוד מחולי זה. וזה המעשה היה שלשה ימים קודם חג השבועות.

וכאשר פתר לי כך היה, שביום ראשון דחג השבועות הלכתי לבית הכנסת וממש נעשיתי בריה חדשה, ומיד אזרתי כגבור חלצי וקמתי על משמרת הקודש לחבר פירוש על התורה ונביאים וכתובים, וקראתי להחיבור "שבלי הלקט" לזכרון, עד כאן לשונו.

אסור לאדם להיות כפוי טובה

י. וכה יעשה האדם, כי אין לך אדם שלא נעשה לו נס, כפרט בדורות האלו אשר הצרות מתגברים בכל יום ויום גזירות ומלחמות עצומות, חרב ורעב מצור ומצוק, חלאים רבים, ומי אשר האיר עליו הקדוש ברוך הוא חוט של חסד והצילו מכל הפגעים רחמנא ליצלן, יהיה לו לזכרון תמיד חסדי ה', ולא להיות מכפויי טובה. ולא זו בלבד, אלא כל מי אשר משפיע עליו הקדוש ברוך הוא שפע של ברכה שזכה לישב בביתו בהשקט ובנבטח, ופרנסתו היא סדורה, שצריך ליתן שבח והודיה למקום על זאת.

יא. ומה מאוד מזהיר בספר החרדים שזהו מכלל מצות עשה של "הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ" וגו' (דברים כו, ג), מכאן אזהרה על בני אדם המקבלים טובה והשפעה מהשם יתברך, ליתן שבח והודיה, ולא לקרות קול קובלנא כדרך צרי העין אשר יותר מאשר נותן להם ה' מזון ומחיה כל ימיהם, יותר הם בוכים וקובלים נגד העולם כאלו שאין להם פת לחם לאכול, וכל טוב אין בידם, וכל כוונתם הוא למנוע העניים ואביונים מפתח ביתם,

ועל זה נאמר (תהלים לד, ז) "זה עני קרא וה' שמע", ואין התפלה של עני זו עד שעושה רושם ועבור עליהם כוס של פורעניות שבאין המה לכלל הדלות.

אין להראות את העשירות בפני האומות, רק להראות פנים מסבירות לעניי ישראל

יב. הגם אשר בודאי היא טוב לקיים אוהרות רבותינו זכרונם לברכה (עין תענית דף י"ע"ב), לבלתי להראות בפני אומות העולם בפירסום בעשירות, כמו שהזהיר אבינו הזקן יעקב לבניו (בראשית מב, א) "למה תתראו", ובפרט שבעתים הללו בעוונותינו הרבים האומות הם נותנין עין בממון של ישראל, וטוב מאוד לכסות ולהעלים העושר בפניהם.

בזכות שמקרבים לעניים הגונים - נפקדות העקרות בזרע של קיימא

אכן טוב להראות פנים של מסבירות פנים, של אהבה ורצון בפני עניים ודלים ואביונים זהו רצון הבורא יתברך, ובפרט המאכסן בביתו עניים ודלים הגונים זוכה להרבה דברים, ונשים עקרות נפקדות בזכות שמפרנסים ומכלכלים עניים ואביונים הגונים לשם שמים.

יג. ומצינו נמי באיש זקן אחד שהיה בזמן גזירות ספרד ושפניא ושמו רבי יחיאל, והיה דר בעיר אחת על חוף הים הגדול, ובהיות גזירות שמדות במדינות הנזכרים לעיל ברחו מאותן המדינות הרבה יהודים אל ארץ תוגרמא, ורבי יחיאל היה זקן, והיה בעיר אשר על חוף הים, והוא איש תם וישר, והיה מקבל כל העניים ועשירים בסכר פנים יפות, והיה מספיק להם לחם, מים ומוזון, ומלוח אותם, ונתן להם צדה לדרך, ופיזר ובזבו ממון רב להוצאת האורחים.

יד. ויהי היום, הגיע עת וזמן שהיו בביתו ארבעה זקנים הבאים מהגולה חכמים גדולים, ובראותם את כבוד עשרו וגדולתו ותפארתו המהורה שהיה נדיב לב שגמל חסד עם עשירים ועניים לכל בני הגולה, שאלו הארבעה זקנים ממנו, מה בקשתך מהבורא יתברך, והשיב, בקשתי הוא שאזכה לבנים,

כי לא היה לו זרע, ואמרו אליו הארבעה זקנים הנזכרים לעיל, תהיה אתה בטוח שבתוך שנה זה יצא מחלציך בן גדול בתורה ותקרא שמו אברהם, לסימן שעשית חסד עם זרע אברהם. וכאשר הכמיתו לו כן היה, שיצא ממנו בנו הגדול רבינו אברהם מפיסא, והגדיל בתורה מאוד, וחיבר חיבורים הרבה, עד כאן.

טו. וכיוצא בזה מצינו הרבה לידע ולהודיע כל מעשה טוב וכשרון חקוק ורשום לפני הקדוש ברוך הוא, לחשוב לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא באופן אם היה כוונת העושה לשם שמים, כי כן צריך כל ענין בני אדם הן המעשה הן הדיבור יהיה הכל לשם שמים ובכוונת הלב, ובפרט בענייני תפלות וברכות, כדאיתא בספר חסידים:

בכל יום דנין את הנשמות שלא כיוונו בשעת אמירת הברכות

טז. מעשה באחד שמת לפני זמנו כמה שנים, לאחר שנים חדש נתגלה לאחד מן קרוביו בחלום, ושאל לו היאך אתה נוהג בעולם שאתה שם. אמר לו, בכל יום ויום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברכת הנהנין וברכת המזון בכוונת הלב, והממונים שדנין אותי אומרים לי להנאתך אכלת.

ושאל לו, הלא אמרינן (שבת דף ל"ג עמוד ב') שמשפט רשעים בגיהנם הוא רק שנים עשרחודש בלבד, וכבר עברו שנים עשר חודש ויותר מיום מיתתך ולמה דנין אותך אחר שנים עשר חודש, אמר לו, אין דנין אותי בגיהנם דינים חמורים, אלא דנין אותי חוץ לגיהנם כדינים קלים, ואומרים הממונים שזהו הכל לטובתי כדי שאזכה לחלק גן עדן ליכנס לשם וליטול חלקי במלואו.

כל מעשיו של האדם נרשמים בשמים

והכלל, כי כל דבר שהאדם עושה הוא נרשם למעלה, ועל כל דבר יש שכר ועונש, ואשרי היוצא זכאי מבית דין של מעלה, אמן.

• מקץ •

פרק י"ט

א. "תורת ה' תמימה משיבת נפש" (תהלים יב, ה). באשר ניתן רשות מאתו יתברך לכל אחד מישראל לפרש מקרא הקודש כפי הבנת שכלו וכפמיש יפוצץ סלע, על כן נוכל לומר: כוונת המקרא זה להודיענו כי בעבור שתורת ה' תמימה בלתי חסרון אבר אחד בתרי"ג מצוות, ועל האדם מוטל לקיים תרי"ג מצות שהן נגד איברים המחויבים עליו לעשותם מצד ההכרח לא יחסר מעשות אותם. ובפרט ללומדי התורה והחוקים והמשפטים השייכים בהם הכל מיד ה' הטובה עליו, ואז הוא משלים תורת ה' אשר היא תמימה.

אם חיסר אדם אפילו מצוה אחת -

חוזרת נשמתו בגלגול לעולם הזה כדי להשלים חוקה

ובעבור כן אם עבר האדם מעולם הזה בלתי השלים איבריו בעשייה ובלימוד הנזכר אז היא משיבת נפש, שהנשמה היא חוזרת לבא עוד פעם בגלגול לעולם הזה וצריכים להתגלגל באדם אחר כדי שישלים חוקו ולמלאות החסרון.

בל יתעצל האדם בלימוד התורה וקיום המצוה בכל יום

ב. ובהיות כן יתבונן האדם בעצמו שהראוי ונכון אצלו שלא להתעצל בלימוד התורה וקיום המצות מאי דאפשר, כי מי יודע מה יולד יום, כי האדם הוא למטה וכרוזים למעלה ואינו שומע להכין עצמו, וכשהכרוז יוצא ונכרו למעלה אז הימים קרובים להפרד נשמה מהגוף, ופתאום ירגיש הגזר דין על ידי יסורים וכאבים של גופו המתגברים עליו. ומה היתרון אליו או אם לא הכין עצמו בעובדין טבין מקודם לזה.

שלשים יום קודם פמירתו עולה נשמתו למרום בכל לילה

ג. ואיחא בזוהר פרשת ויחי (דף ר"ז - ע"ב), "כד אתקרב יומי דבר נש תלתין יומין מכריוון עליו בגן עדן. תנא אילין שלשים יומין נשמתא נפקא מיניה בכל לילה וסלקא וחמאה דוכתיה בההוא עלמא, וההוא בר נש לא ידע ולא שליט בנשמתיה כל אינון שלשים יומין, כמה דהוי בקדמיתא, דכתיב (קהלת ה, ח) אין אדם שליט ברוח וגו'.

צורת האדם נחשבת שלשים יום קודם פמירתו

ד. אמר רבי יהודה, מן כד שראן אינון תלתין יומין, צולמא דבר נש אתחשך, ודיוקנא דאתחזא בארעא אתמנע. רבי יצחק הוי יתיב יומא חד אפיתחא דרבי יהודה, והוה עציב. נפיק רבי יהודה, אשכחיה דהוי יתיב ועציב. אמר ליה, מה יומא דין משאר יומין. אמר ליה, אתינא לגבך למבעי מינך תלת מילין. חד, דכד תימא מילא דאורייתא, ותידכר מאינון מילין דאנא אמינא, תימר לון משמי לאדכרא שמי, וחד דתזכה ליוסף ברי באורייתא, וחד, דתיזל לקברי כל שבעה יומין ותבעי בעותך עלי.

ברצותי לראות הצל שלי, אינני רואה אותה

אמר ליה, מנין לך, אמר ליה, הא נשמתא אסתליק מיני בכל לילה, ולא אנהיר לי בחלמא כמה דהוי בקדמיתא. ותו דכד אנא מצלינא ומטינא ל'שומע תפלה' אשגחנא בצולמא דילי, ולא חמינא. ואמינא, דהואיל וצולמא אתעבר, ולא אתחזיא, דהא כרוזא נפיק, דכתיב (תהלים לט, ז) "אך בצלם יתהלך איש" וכו'. ורוחא אתקיימא, בגוויה אתעבר צולמא דבר נש, ולא אתחזי וכו'.

ברור לך מקום סמוך אלי, כמו שהיינו חברים בעולם הזה

ה. אמר ליה רבי יהודה, כל אילין מילין דאת בעי, עבידנא, אבל בעינא מינך דלא אתפרשנא מינך, דבההוא עלמא תברר דוכתא גבך, כמא דהוינא בהאי עלמא. בכה רבי יהודה ואמר, במטו מינך דלא תתפרש מינאי כל הני תלתין יומין.

הרגיל ליכנס אל, יכנס, ומי שאינו רגיל בכך, לא יכנס

ו. אולו כחדא לגביה דרבי שמעון בר יוחאי, אשכחו דהוי לעי באורייתא. זקיף רבי שמעון בן יוחאי עיניו וחמא למלאך המות דרקיד ורהיש קמיה דרבי יצחק. קם רבי שמעון בן יוחאי, אחיד בידיה דרבי יצחק ואמר, גוזרני, מאן דרגיל למיעול ייעול, ומאן דלא רגיל לא ייעול.

אעלו רבי יהודה ורבי יצחק, ומלאך המות קא נסיר ליה לבר. אשגח רבי שמעון בן יוחאי וחמא, דעד כאן לא מטי זימניה, דעד תמניא שעתין ביומא הוי זימניה. אותביה רבי שמעון בן יוחאי לרבי יצחק קמיה והווי לעי באורייתא. אמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי אלעזר בריה, טוב אפיתחא ומאן דתחמית לא תשתעי בהדיה, ואי בעי למיעול אומי אומאה (פירוש, השביע אותו) דלא יעול.

כאשר מגיע זמנו של אדם להסתלק מן העולם, אביו וקרוביו באים אליו, וחברים מתחברים אליו

אמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי יצחק, חמית דיוקנא דאבוך יומא הדין, דהא תנינן, כשעתא דבר נש יסתלק מעלמא אבוי וקרוביה משתכחין תמן עמיה וחמא לון ואשתמודע לון, וכל אינון דהוון מדורא לגביה בההיא עלמא בדרגא חד, כולהו מתכנפין לחברא עמיה, ואולי עם נשמתיה עד אתר דתשרי באתריה. אמר ליה רבי יצחק, לא חמינא עדיין.

רבי יצחק היה אחד משבעה עינים שהאירו את העולם

ז. אדהכי, קם רבי שמעון בן יוחאי ואמר, מארי דעלמא, אשתמודע רבי יצחק לגבן דאיהו משבעה עינין דהכא הוא, הא אחידנא ביה, והב ליה. נפיק קלא ואמר, בוצינא דכורסיא, דמרא קריביה בגדפוהי דרבי שמעון. הא דידך הוא, ועמיה תיתי בזמנא דתיעול למישרי בדוכתך. אמר רבי שמעון בן יוחאי, ודאי. אדהכי חמא רבי אלעזר דאסתלק מלאך המות, ואמר ליה, קופטר דטפסא באתרא דרבי שמעון בן יוחאי שכיה. אמר רבי שמעון בן יוחאי לרבי אלעזר בריה, עול הכא ואחיד ביה ברבי יצחק, דהא חמינא ביה

דמסתפי. עאל רבי אלעזר ואחיד ביה, ורבי שמעון אהדר אנפוי ולעי באורייתא.

מה שאמר אביו של רבי יצחק לבנו ר"י "זכאי ברי - זכאה ברי"

ה. נאים רבי יצחק וחמא לאבוהי. אמר ליה, זכאה ברי, זכאה חולקך בעלמא דין ובעלמא דאתי, דהא בין מרפא אילנא יתיר דגן עדן אתייהב אנת ואילנא רבא ותקיפא בתרין עלמין, דהא רבי שמעון בן יוחאי הא אחיד לך בכנפיה, זכאה חולקך, ברי.

אמר ליה רבי יצחק, ומה אנא התם, אמר ליה תלת יומין הוו דחפוי אידרא דמשכבך ותקיננו לך כוין פתיחין לאנהרא לך מארבע סימין, וחמינא דוכתך וחדנינא, אמינא זכאה חולקך וכו'. ועד השתא הוו זמינן למיתי לגבך תריסר צדיקיא חברייא, ועד דהווינא נפקא, אתער קלא בכולהו עלמין, מאן חברייא דקיימי הכא ולילך נגד גשמת רבי יצחק ללוות נשמתיה לגן עדן איתעמרו (פירוש, סליקו) וחזרו לדוכתיהון, דרבי שמעון בן יוחאי שאל שאילתא ואתייהב ליה.

ולא דא בלחודוי גדול כח דרבי שמעון בן יוחאי, אלא אף זו, שנותנין לו שבעין וכו', דהא שבעין דוכתא מתעטרא הכי דיליה, וכל דוכתא ודוכתא פתחין פתחין לשבעין עלמין, וכל עלמא ועלמא לשבעין רהיטין (פירוש, מלאכים ממונים על עולמות של מלאכים, ולפי שהם רצים ושבים בשליחות של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, על כן נקראים רהיטין), וכל רהיטא ורהיטא אתפתח לשבעין כתרין עלאין, ומתמן אתפתחא אורח לעתיקא סתימא דיוכלו למחמיה בההוא נעימותא עילאה דנהרא ומהניא לכולא, כמה דאת אמר (תהלים כ"ז, ד') "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". מהו ולבקר בהיכלו, היינו דכתיב (במדבר יב, ז) בכל ביתי נאמן הוא. אמר ליה, אבא, כמה זימנא יהיבו לן בההוא עלמא. אמר ליה, לית לי רשות לגלאה לבר נש, אבל בהילולא דרבי שמעון בן יוחאי (רצה לומר, ביום פטירתו של רבי שמעון בן יוחאי) תהא מתוקן פתורך וכו'.

רבי שמעון בן יוחאי הכיר בפני רבי יצחק ששמע דברים חדשים
 ט. אדהכי אתער רבי יצחק והוי חאיך ואנפוי נהירין. חמא רבי שמעון בן
 יוחאי ואסתכל באנפוי דרבי יצחק, אמר ליה, מילתא חדתא שמעתא. אמר
 ליה, ודאי. סח ליה ואשתתח רבי יצחק קמיה דרבי שמעון בן יוחאי, ולא זו
 מיניה, ותמיד הוה לעי באורייתא, ורבי שמעון בן יוחאי לא הוי שבקיה לרבי
 יצחק מההוא יומא. כד הוי אעיל קמיה דרבי שמעון בן יוחאי, הוי קרי קמיה
 (ישעיה לח, יד) "ה' עשקה לי, ערבני", רוצה לומר, שהוא תפלת חזקיהו מלך
 יהודה בחליו ה' עשק אותי, פירוש לקחני מיד מלאך המות וערבני להצילני
 (והוא כפירוש רש"י ז"ל, עיין ישעיהו סימן ל"ה) כי רבי יצחק אמר, זה דרך
 שבח והודיה להקדוש ברוך הוא, שעשק אותו מיד מלאך המות והצילו, עד
 כאן.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[כאשר מתקרב יום פטירתו של האדם מכריזים עליו
 שלושים יום בגן עדן. בשלושים יום אלו נשמתו עולה בכל לילה
 ורואה את מקומה המיועד לה בגן עדן והאדם אינו יודע, ושוב
 אינו שולט בנשמתו כמקודם. כמו שכתוב: "אין אדם שליט
 ברוח" וגו'. אמר רבי יהודה: "כאשר מתחילים שלושים יום אלו
 צלמו של האדם נחשך וצלו הנראה בארץ נעלם".

רבי יצחק ישב יום אחד ליד פתח ביתו של רבי יהודה ופניו
 עצובות. יצא רבי יהודה ומצאו עצוב. אמר לו: "מה יום
 מיומיים?" אמר לו: "באתי אליך לבקש ממך שלושה דברים: א.
 כאשר תדבר בדברי תורה ותאמר מאותם הדברים שהייתי אומר
 תאמר אותם בשמי כדי להזכיר את שמי. ב. שתדאג לזכות את
 בני יוסף בתורה. ג. שתבוא לקברי כל שבעה ימים ותתפלל עלי".
 אמר לו: "מנין לך כי שעתך קרובה?" ענה לו רבי יצחק:
 "הרי נשמתו עולה בכל לילה ואין חלומותי בהירים כמקודם,
 ועוד: כשאני מתפלל בלחש ומגיע ל'שומע תפילה' מתבונן אני
 בצלמי ואינני רואה והיות שצלמי סר ואינו נראה חושב אני כי

קרבה שעת, שהרי לפני שאדם נפטר מן העולם יוצא כרוז ומודיע על פטירתו, ואז צלמו סר ממנו – אותו צלם שרוח האדם תלויה בו". אמר לו רבי יהודה: "מוכן אני למלא את בקשותיך, אולם מבקש אני ממך, שלא תפרד ממני בזמן שנותר לך עדיין לחיות.

הלכו שניהם אל רבי שמעון בן יוחאי ומצאוהו יושב ועוסק בתורה. הרים רבי שמעון את ראשו וראה את מלאך המוות רץ ומרקד לפני רבי יצחק. קם רבי שמעון בן יוחאי, תפס בידו של רבי יצחק ואמר: "גוזרני, מי שרגיל להכנס תמיד – יכנס, ומי שאינו נכנס תמיד – שלא יכנס". נכנסו רבי יהודה ורבי יצחק, ומלאך המוות נשאר בחוץ, כשהוא מחכה לרבי יצחק.

התבונן רבי שמעון וראה, שעדיין לא הגיע שעתו של רבי יצחק להפטר מן העולם, שזמנו היה להפטר בשמונה שעות באותו יום. הושיב רבי שמעון את רבי יצחק לפניו, שיעסוק בתורה, וצוה על רבי אלעזר בנו, שישמור על הפתח וכל מי שירצה להכנס – שלא יניחהו לעשות זאת, אלא ישביענו לבל יכנס. שאל רבי שמעון את רבי יצחק: "ראית את דמות דיוקן אביך? שהרי שנינו, בשעה שאדם נפטר מן העולם אביו וקרוביו באים לקבל פניו, וכל אלו העתידים להיות עמו במחיצה אחת בגן עדן באים ללוותו, עד שיגיע למקומו בגן עדן". ענה לו רבי יצחק: "עדין לא ראיתי דמות דיוקנו של אבי".

קם רבי שמעון ואמר: "רבון העולמים! השאר את רבי יצחק עמנו, שהרי הוא אחד משבעת העיניים של ישיבתנו! הנה אני קשור בו ותנה לי אותו!"

יצאה בת קול ואמרה: "נשמה מאירה שתחת כסא הכבוד, השרויה תחת כנפיו של רבי שמעון, הנה שלך הוא ועמו תבוא בזמן שתכנס למקומך בגן עדן". ענה רבי שמעון: "ודאי".

עד כה וכה הבחין רבי אלעזר, שמלאך המוות הסתלק בהפטירו: "שחרור ופטור חזון נפרץ הם בסביבתו של רבי שמעון".

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו: "הכנס ואחוז בו, ברבי יצחק, שהרי רואה אני שהוא פוחד". נכנס רבי אלעזר לעודד את רבי יצחק, ורבי שמעון סובב את פניו והמשיך לעסוק בתורה.

נרדם רבי יצחק ובחלומו רואה הוא את אביו אומר לו: "אשריך, בני, ואשרי חלקך בגן עדן, שהרי בין עלי עץ החיים מקומך, תחת אותו אילן גדול וחזק בשני העולמות, שרבי שמעון בן יוחאי הכניסך בחיקו. אשריך, בני!" אמר לו רבי יצחק: "ומה חלקי שם?" אמר לו אביו: "שלשה ימים הכינו את חדרך ופתחו בו חלונות להאיר לך מארבעה כוונים וכשראיתי את מקומך - חשבתי ושמחתי. אשריך, בני! והנה עתה התכוננו לבקרך תריסר צדיקים וכשהתכוננו לצאת לקראתך יצא הכרוז בכל העולמות: 'מי הן הנשמות הבאות ללוות את נשמתו של רבי יצחק לגן עדן? התכבדנה ושובנה למקומך, שהרי רבי שמעון בן יוחאי שאל מאת הקדוש ברוך הוא ומבוקשו ניתן לו'. לא רק בזה גדול כוחו של רבי שמעון, אלא ששבעים חצרות - שלו הן, וכל חצר וחצר פתוחה לשבעים עולמות, וכל עולם ועולם - ממונים עליו שבעים מלאכים וכו', מלאך ומלאך פונה לשבעים כתרים עליונים הפונים לדרך עליונה, המובילה לעתיק יומין - הקדוש ברוך הוא - כדי שיוכלו להסתכל באותה נעימות עליונה, המאירה ומיטיבה לכל, כמאמר הפסוק: 'לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו'. ומה פרוש 'לבקר בהיכלו'? זה שכתוב: 'בכל ביתי נאמן הוא' - הוא הראוי לבקר בהיכלו של הקדוש ברוך הוא". אמר רבי יצחק לאביו: "כמה זמן הקציבו לי לחיות?" ענה לו: "בני, אין לי רשות לגלות לך, אמנם כאשר יפטר רבי שמעון בן יוחאי מן העולם תהא מזומן עמו לערוך עמו את שולחנו בגן עדן".

התעורר רבי יצחק מחלומו ופניו מאירות. הסתכל רבי שמעון בפניו המאירות של רבי יצחק ושאלו: "האם יש חדש?" ענהו רבי יצחק: "ודאי!" סיפר לו רבי יצחק את חלומו. נפל רבי יצחק לרגליו של רבי שמעון ולא זז ממנו, והיה עוסק לפניו בתורה. מאותו היום אף רבי שמעון לא מש מעם רבי יצחק,

כאשר נכנס רבי יצחק לפני רבי שמעון, היה קורא ואומר: "ה' עשקה לי ערבני", שהיא תפילת חזקיה מלך יהודה, לאחר שקם מחוליו - קם ואמר: "ה' עשק אותי מידי מלאך המוות וערבני לחיים להצילני".]

"ותוציאנו משלום אל שלום"

י. והנפקותא בזה, שצריך האדם להתפלל על זה לעת מצוא ויכוין באמירתו, שיוציאו משלום אל שלום (ותפלה זו היא נזכרת בתפלת מעמדות ביום שני, עיין שם) שנוכה למיתת צדיקים, דכיון שמת צדיק באים לקראתו צדיקים הרבה מגן עדן ללוות את נשמתו, והוא נותן להם שלום. ואחר כך כשהולכין ללוות הנשמה אף שלשה כתות מלאכים באים ואומרים שלום, יבא שלום על משכבתו, וזה סוד "ותוציאנו משלום אל שלום".

פרק כ'

א. איתא בגמרא דברכות (דף כ"ו עמוד ב') "תפלות אבות תקנו", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (שם) אברהם תיקן תפלת שחרית, כנגד זה תיקנו "מגן אברהם". יצחק תיקן תפלת מנחה, כנגד זה תקנו לומר "מחיה המתים". יעקב תיקן תפלת ערבית, כנגד זה תקנו "הא-ל הקדוש".

זכות האבות גדול מאד, וקיומינו תלוי בתפלתם

ולכן כל הברכות על שם שלש ברכות הראשונות נקראו, כי אבות תקנו אותם. ולכן צריך כל אדם להזהר להתפלל על כל פנים תפלת שמונה עשרה בכוונה. אמנם בעבור טורח עול של הגלות ולחץ זו הדחק של אחינו בני ישראל לאו כולי עלמא גמירי להתפלל בכוונה, ועל כל פנים ילכש האדם חרדה ויראה גדולה באומרו "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב", כי גדול זכותם מאוד ותפלתם מקיימים אותנו בגלות המר הזה.

לבות בני אדם אטומים מלהבין תוכן קיום העולם

ב. ואיתא בזוהר פרשת ויחי, "אמר רבי יהודה, כמה אטימין בני עלמא דלא ידעין במילי דעלמא, והאיך הקדוש ברוך הוא אשתכח עלייהו בכל יומין ועידן ולית מאן דישגח.

שלוש פעמים ביום נושב הרוח במערת המכפלה ומעורר את האבות להתפלל עבור בניהם

תלת זמנין ביומא עאל רוחא חדא במערתא דכפלתא ונשיב בקברי דאבהתא ואתחיין גרמייהו וקיימין בקיומא, וההוא רוחא וכו' שלא נחית ומתערין אבהתין. תאנא, ההוא רוחא נחית בדרגין ידיען, דרגא כתר דרגא, ומטו לגן עדן התחתון ובכוסמין דגן עדן שאט האי רוחא ועייל בפתחא דמערתא.

אליהו הנביא שופך מים על ידיהם של האבות

כדין מתערין אבות ואמהות ומצליין על בנייהו, ואליהו הנביא נותן מים על ידיהן קודם תפלתן, ושלוש פעמים הן מתפללים בכל יום על ישראל, ובכל פעם נותן אליהו זכור לטוב מים על ידיהם וכו', עד כאן.

תרגום הזוהר בלשון-הקודש:

[אמר רבי יהודה: "מה אטום הוא שכלם של בני אדם, שאינם יודעים מעניני העולם וכיצד הקדוש ברוך הוא נמצא אתם בכל יום ובכל זמן ובני אדם אינם מרגישים. שלוש פעמים ביום נכנסת רוח אחת במערת המכפלה ונושבת בקברי האבות ומחיה את עצמותיהם וטל יורד ומתעוררים האבות.

למדנו: אותה רוח יורדת דרגה אחר דרגה ומגיעה לגן עדן התחתון ולבשמי גן עדן, משם נושבת למערת המכפלה ומעוררת את האבות ואת האמהות, שיתפללו על בניהם. אליהו הנביא נוטל את ידי האבות קודם התפילה ושלוש פעמים בכל יום הם מתפללים על ישראל".]

נמילת ידיים קודם התפילה, גורמת קדושה לאדם

ג. מזה תראה כח קדושת הנמילה שקודם התפלה, שהוא אומנתו של אליהו הנביא ליתן ולצוק מים על ידי האבות, על כן צריך העולם להזהר שיתן אדם כשר מים על ידי מי שצריך להתפלל, ולא על ידי רשע, כשנוטלין לתפלה.

סגולה בעת צרה חס ושלום להזכיר את האבות בכוונה בעת התפלה

ונחזור לענין שהתחלנו לדבר בזכות האבות, שהוא גדול בעיני הקדוש ברוך הוא, כל מי שזוכר האבות בתפלתו בכוונה הוא ענין חביב מאוד, ומסוגל בכל עת צרה שיגיע חס ושלום לאיזה אדם. כיון שתפלתו היא בכוונה מתוך עומק הלב ואומר, רבונא דעלמא, זכור נא ברית אבות ואמהות והשבטים, ובאופן וכתנאי שלא יסיר ברית אבותינו אשר התהלכו בתמים לפני הקדוש ברוך הוא, ומסוגלת תפלה זו מאוד לאנשים צדיקים ותמימים.

מי שנזמח מדרך הטוב ואינו הולך בדרכי אבותיו, יבוש ויכלם לאחר פטירתו

מה שאין כן אם האדם מסלף דרכו, ולא נוהג עצמו בענוה, ואוחז מדת הקנאה, וחומד ממון שאינו של ישר, והולך בדרכי זימה חס ושלום, כדאי הוא שיבוש ויכלם אחר צאת נשמתו.

מכל מצוה נעשה לבוש יקר להנשמה בעולם הזה ובעולם הבא

אשר על זה התפללו הקדמונים זכרונם לברכה "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו", ובשביל הבושה לא יוכל לבוא לפני המלך, כי נשמתו הוא ערשילאי בלא לבוש, כדאיתא בזהר שם: "תא חזי, ווי לבני נשא דמסתכלין ולא ידעין ולא אשתמודעין על מה קיימא עלמא וכו', דמכל פיקודי דאורייתא עבדין ליה לבוש יקר להאי עלמא, וכולהו איצטרכי ליה לבר נש, ומן כל יומא דעבד עובדין טבין נעשין הלבושים.

לבושיו הרוחניים של האדם על ידי מצוותיו, מאירים בגן עדן כאשר הוא עדיין חי בעולם הזה

ה. ואיתא שם, רבי יהודה סבא אתרניש בדעתא, יומא חד אחזיין ליה בחלמא דיוקנא מנהורא דיליה דהוי נהיר לארכעה ספריין. אמר להו, מאי האי, אמרו ליה, דא הוא לבושא דילך הוא לדיורא הכא, ומהאי יומא הוי חדי.

אמר רבי יהודה, כל יומא ויומא רוחין דצדיקיא יתבין בלבושיהן דדי דדי בגן עדן ומשבחין להקדוש ברוך הוא ביקרא עילאה, הדא הוא דכתיב (תהלים ק"מ, י"ד) "אך צדיקים יודו לשמך, ישבו ישרים את פניך".

תרגום הזוהר בלשון-הקודש:

[בוא וראה: אוי להן, לבריות, שאינן יודעות על מה עומד העולם, שהרי מכל מצוה ומצוה נעשה לאדם לבוש יקר לעולם הבא. עוד אומר הזוהר שם, חלשה דעתו של רבי יהודה. יום אחד הראו לו בחלום דמות דיוקן מזיו אור לבושו המוכן לו לעולם הבא, שהבהיק ונצץ לכל ארבעת הכוונים. אמר להם רבי יהודה: "מה זה?" ענו לו: "זהו לבושך אשר תלבש כאשר תהיה כאן". מאותו היום והלאה שרוי היה בשמחה.

אמר רבי יהודה: "בכל יום ויום יושבות נשמות הצדיקים שורות שורות בגן עדן ומשבחות להקדוש ברוך הוא ביקר עליון ועל זה אומר הפסוק: 'אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך'."]

כל מעשי הצדיקים נחשבים בעיני הצדיקים כאין וכאפס

וזהו מרת הצדיקים, אשר הן תמיד חרדים יראים ומתייראים שלא לקבל בזיון בעולם הבא ממעשיהן שהיו עושין בעולם הזה, וכל מעשיהם הטובים יחשבו בעיניהם כמיפה מהים נגר רוע מעלליהם.

הצדיקים מוכיחים לעם ומתפללים להשם יתברך שימנ לב הרשע לטובה

ו. גם מדת הצדיקים לקנא קנאת ה' צבאות, בראותם איזה חילול השם או מעשים הרעים אשר הם מרשיעים לכני אדם, אף שיש לחוש פן ירדפו אחר המקנא ברדיפה מסוכנת אף על פי כן לא יראה לו פנים שוחקות, כי אם פנים זועפות שמכיר בעצמו שמעשיו אינם ישרים בעיניו, ויצטער בלבו על מה שזוה הרשע מכעים את בוראו, ובלבו יבקש שיהפוך הקדוש ברוך הוא לכו ויטהר לדרך היראה. וזהו חיוב לעבדי ה' הנאמנים לקנא קנאת ה' צבאות ולהצטער ברואם או בשומעם רוע מעללם של הרשעים.

ז. וענין זה הוא מבואר בזוהר שם (דף רל"ח עמוד ב') וזה לשונו: רבי יהודא ורבי יצחק הוו אולי כחדא באורחא, אמר רבי יהודה, כתיב (משלי לא, כא) "לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לכוש שנים", האי קרא רבי חזקיה חברינו אוקים ביה, דאמר דינא דחייבא הוא תריסר ירחין, פלגא מינייהו איתרון בחמין, ופלגא מינייהו בתלגא.

באשר נכנסים לאש אומרים, ודאי זהו אש הניהנם, ובשלג אומרים, הרי הוא קור החורף

בשעתא דעאלין לגורא אמרי, דא היא גיהנם וודאי. עאלו לתלגא אמרי, דא חרופא דסיתוא (פירוש, קרירות החורף), והרשעים שמחים ואומרים, יש לנו נחת רוח שבאנו אחר דין האש למקום קר, אבל הן אינן יודעין שבתלגא שהוא השלג נגמר דינם וסובלין שם עונשין קשים ומרים, יכול אף לישראל כן שיהיו נידונין בשלג, "לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לכוש שנים", אל תקרי לכוש שנים בקמ"ץ, אלא שנים, מילה ופריעה, ציצית תפילין, מזוזה נר חנוכה כו'.

ח. עד דהוו אולי, פגעו בהאי ינוקא דהוה אזיל בקסטרא דחמרא, וחד סבא רכיב (פירוש, התינוק היה מנהיג את החמור, והזקן היה יושב ורוכב על החמור). אמר האי סבא להאי ינוקא, ברי, אמור לי קרא. אמר ליה, לאו חדא

קרא הוא אלא טוב לתתא או ארכיב לקמך ואימא לך. אמר, לא בעינא אנא סבא ואנת מלייא דאתקיל גרמא בהדך.

אמר ליה, אי הכי אמאי שאילת קרא? אמר, בגין דניזיל אורחא. אמר תיפח רוחא דהאי סבא, הוא רכיב ולא ידע מלה, ואמר דלא יתקל בהדי. אתפרש מהאי סבא ואזיל ליה לאורחא.

ט. כד מטו רבי יהודה ורבי יצחק, קריב לגבייהו ושאלו ליה וסח להו עובדא. אמר רבי יהודה, שפיר עבדית. זיל בהדן וניתיב הכא וגשמע מלה מפומך, אמר ינוקא, לאי אנא, דלא אכילנא יומא דין. אפיקו נהמא ויהבו ליה, אתרחש ניסא ואשכחו חד מעיינא דמיא תחות אילנא ושתו מינייהו.

מי שאינו מוכיח לרשעים, עובר בשלשה לאוין

פתח האי ינוקא ואמר, כתיב (תהלים לו, א) "לדוד אל תתחר במרעים, אל תקנא בעושי עולה", אל תפנה להסתכל במעשה הרשעים כי שמא לא תקנא קנאת ה' צבאות ותענש בשביל כן, כי כל מאן דחמי עובדיהון דרשעי ולא קני להקדוש ברוך הוא עובר על תלת לאוין. א) על לאו "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ג). ב) על לאו ד"לא תעשה לך פסל ולא תשתחוה להם" (שם ד-ה) וגו'. ג) על לאו "לא תעבדם" (שם שם, ה).

בגין כך בעי ליה לכר נש לאתפרשא מינייהו ולמסטי אורחא מינייהו. על כן אתפרשנא וסטינא אורחא. מכאן ולהלאה דאשכחנא לכו, והאי קרא אימא קמייכו.

י. פתח ואמר, "ויקרא אל משה" (ויקרא א, א) באלף זעירא, בגין דהאי קריאה לא הוי בשלימו. מאי טעמא, דלא הוה אלא בארעא דחוץ לארץ, בגין דשלימו לא אשתכח אלא בארעא קדישא, והגיד להם עוד סודות גדולות.

אתו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקו על ראשו ואמרו, בריך רחמנא דזכינא למשמע דא, וברוך רחמנא דלא אתאבידו מילין אילין בההוא סבא.

קמו ואזלו, עד דהוו אזלי, חמו חד גפן נטוע בחד גינא. פתח האי ינוקא ואמר (בראשית מט, יא) "אסרי לגפן עירה, ולשורקה בני אתוננו". והענין, כי עיר

ואתון הן שני קליפות תקיפות, וכדי להחליש כחן שלא ימשמשו את העולם צר הקדוש ברוך הוא את העולם בשם של י"ה, שנאמר (ישעיה כו, ד) "כי ביה-ה' צור עולמים".

וזהו הרמז בכאן, הנטל הקדוש ברוך הוא שם של י"ה ואכליל בההיא "אסרי", אסר הוה ליה למימר, "עירה" עיר הוה ליה למימר, אלא כדי שיהיה אותיות י"ה משם של י"ה בתוכו, וכן "ולשורקה" ולשורק הוה ליה למימר, בני אתונג, בן אתון הוה ליה למימר. ועוד גילה להם סודות וענינים גדולים.

אמר רבי יהודה, אלמלא לא אודמינן הכא באורחא דא אלא למשמע מילין אילין, די לן. אמר רבי יהודה, יאות הוה להאי ינוקא דלא למנדע כולי האי, ואנא מסתפינא עלוי אי יתקיים בעלמא בניניה. אמר ליה רבי יצחק, ולמה. אמר ליה, דהא יכול לאסתכלא באתר דלית ליה רשות, ומסתפינא עלוי דעד לא ימטיה לפרקו ישגח ויסתכל ויענשון ליה.

יא. שמע האי ינוקא, אמר להו, לא מסתפינא מעונשין לעלמין, דהא בשעתא דאסתלק אבא מעלמא בריך לי ואמר בצלותא ובעי עלי, וידענא דזכותא דאבא יגן עלי. אמרו, מאן אבוך. אמר להו, אנא בריה דרב המנונא סבא, נטלו ליה וארכבוהו על כתפיהם תלת מילין ואזלו כחדא וברכוהו, ואזלו, כד אתו לגבי רבי שמעון בן יוחאי סדרו מילין קמיה. אמר רבי שמעון בן יוחאי, ודאי אורייתא אחסין ליה, עד כאן לשוננו.

תרגום הזוהר בלשון-הקודש:

[רבי יהודה ורבי יצחק הלכו יחדיו בדרך. אמר רבי יהודה: 'כתוב: 'לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים' - פסוק זה פרשו חזקיה חברנו ואמר: 'דין הרשעים בגהינום שנים עשר חודש. חצי הזמן נידונים הם בחמין, וחציו השני - בשלג. עם הכנסם לאש אומרים הם: 'זוהי קרירות החורף', והם שמחים ואומרים: 'יש לנו נחת רוח, שאחרי האש, באנו להתקרר במקום קר', ואינם יודעים שפה בשלג נגמר דינם ועתידיים הנם לסבול עונשים קשים ומרים. אם יעלה על דעתך שגם הצדיקים נידונים

בשלג על זה נאמר: 'לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים' – אל תקרא שנים אלא שניים - זוגות זוגות של מצוות: מילה ופריעה, ציצית ותפילין, מזוזה ונר חנוכה.

בדרך הלכס פגעו (רבי יהודה ורבי יצחק) בילד אחד, שהיה מוביל חמור, שעליו רכב זקן אחד. פנה הזקן אל הילד ואמר: "בני, פסוק לי פסוקד!" השיב לו הילד: "איני אומר את הפסוק מתוך קלות ראש, אלא - אם רצונך בכך - רד מעל החמור או שתעלה אותי לרכוב איתך עליו, ואומר לך". ענה לו הזקן: "אני זקן ואתה הנך צעיר לא נוכל לשבת יחדיו על החמור בדוחק". אמר לו הילד: "אם כך, מדוע בקשת ממני לומר לך פסוק?" ענהו הזקן: "כדי שתערב לנו הנסיעה". אמר הילד: "תפח רוחו של אותו סבא, שמנוער הוא מתורה ואין נאה לו לרכוב עימי!"

עזב הילד את הסבא והלך לבדו לדרכו. כאשר הגיעו רבי יהודה ורבי יצחק נגש אותו הילד אליהם, ומשאלוהו לשלומו, ספר להם את שקרהו עם אותו זקן. אמר לו רבי יהודה: "טוב עשית, בוא עמנו ונשב כאן ונשמע מפיך דברי תורה". אמר הילד: "עייף ורעב אני, שעדיין לא אכלתי היום". הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין נובע מתחת עץ ושתו ממנו לרויה.

פתח הילד את פיו ודרש: "אומר הפסוק: 'לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עוולה' – אל תפנה להסתכל במעשי הרשעים, שמא תראה את מעשיהם הרעים ולא תוכיחם ותענש על כך, שהרי מי שרואה את מעשי הרשעים ואינו מוכיחם - עובר על שלושה לאוים, לכן צריך האדם לפרוש ולהבדל מן הרשעים, ולכן פרשתי מאותו זקן וסטיתי מדרכו. מכאן ואילך, מכיון שפגשתי אתכם, אפרש לכם פסוק זה: כתוב: 'ויקרא אל משה' וה'אלף' של 'ויקרא' קטנה היא, משום שאותה קריאה, שקרא הקדוש ברוך הוא למשה, לא היתה בשלימות, שהרי היתה בחוץ לארץ ושלימות אינה מצויה אלא בארץ הקודש". והוסיף הילד לגלות להם סודות גדולים. נגשו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקוהו

על ראשו ואמרו: "ברוך הבורא, שזיכנו לשמוע סודות אלו, וברוך הוא, שלא בזבז דברי תורה אלו על אותו זקן".
 קמו והלכו. בדרך הלוכם ראו גפן נטועה בגינה. פתח הילד את פיו ודרש וכו'. אמר רבי יהודה: "ראוי היה לאותו ילד, שלא ידע כל כך הרבה, ופוחד אני שלא יתקיים בעולם בשל השגותיו הגבוהות". אמר לו רבי יצחק: "ומדוע לא יתקיים בעולם?" ענה לו: "שהרי מסוגל הוא להסתכל במקום שאינו רשאי להסתכל, ופוחד אני, שעד שלא יגיע לפרקו יסתכל במקום שאינו רשאי ויענש".

שמע הילד את דבריו ואמר: "אינני פוחד מעונש, שהרי כשנפטר אבא מן העולם ברך אותי בתפילתו ובקש עלי רחמים, ומובטחני, שזכותו של אבא תגן עלי". אמרו לו: "מי היה אביך?" אמר להם: "אני בנו של רב המנונא סבא".
 לקחו אותו והרכיבוהו על כתפיהם שלושה מילים וברכוהו, והלכו לדרכם. כאשר באו אל רבי שמעון בר יוחאי, אמרו לפניו את חדושי התורה של אותו ילד. אמר להם רבי שמעון: "ודאי התורה ירושה היא לו, לאותו ילד".

צריך להתחבר עם תלמידי חכמים, ולהתרחק מעמי הארץ

יב. ונלמד מזה המאמר שיש להתחבר בדרך עם בעלי תורה, ולהתרחק מן עמי הארץ כמו שעשה האי ינוקא. ושנית נלמוד מזה המעשה גודל ענותנותן של רבי יהודה ורבי יצחק שהיו מגדולי ישראל, כששמעו דהאי ינוקא הוה בן רב המנונא סבא, היו מרכיבין האי ינוקא על כתפיהם לשמוע דברי תורה מפיו, ולא היו מתגאים ושמעו דברי תורה אפילו מפי קטן, כי ראוי לאדם שישים עצמו כעפר שהכל דשין בו, הוא נקרא אהוב למעלה ונחמד למטה, ונקראין אהבי ה' שעליהם נאמר (תהלים סט, ז) "ואוהבי שמו ישכנו בה".

• ויגש •

פרק כ"א

א. כתיב בספר תהלים, "ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים". יש לפרש המקרא באופן דוגמת איש שיש עליו חובות הרבה. אמנם יש בידו כסף ושוה כסף בכדי שיוכל להשתיק לבעלי חובות ולסלק אותם. אמנם הבעלי חובות אינם יודעים מזה שיש בידו יכולת לסלק לכל אחד, ומחמת כן רוצין ליפול עליו וליקח מה שהמצא ימצא, שכל אחד ירא פן ישלם לאחר והוא יפסיד ממונו. ואין תקנה לאיש הזה כי אם שיבקש ערב בעדו שלא יטרפו אותו הבעלי חובות הנוגשים עד שבהרחבת זמן ימכור את סחורתו וכאשר יהיה הצורך כסף בידו יתן לכל אחד ואחד את חובו, ועל ידי כן ינצל מן היזקות ומן הכחשות בעלי חובות ושאר הפסד הבאים על ידי רדיפות בעלי החובות.

ב. ולזה נראה לי כיון דוד המלך במאמרו "ערוב עבדך לטוב", כי דוד המלך ביקש מהקדוש ברוך הוא שיהיה ערב בעדו נגד המקטריגים ובעלי הדינים שלא יטרפו אותו מחמת איזה חטא שבידו, כי יש גם כן בידו הרבה זכיות נגד עבירות שהן החובות.

הדקדוק בבית דין של מעלה הוא גדול מאוד

על כן אמר "אל יעשקוני זדים" למען נדע כי המארי דינים מוכנים ומצפים מתי יבא היום ויבוא זה האדם החוטא בידם כדי לגבות חובו ממונו, מחמת חטאים ועבירות שבידו ולפעול בו דינם הקשה כשיצא חייב מדין העליון. והרבה זכיות צריכין אל האדם שיצא זכאי, כי גדול החשבון והדקדוק.

גודל הבושה אם לא התמיד בלימוד התורה

ג. ראה מה דאיתא במדרש משלי "ר' ישמעאל אומר אוי לאותה הבושה וכלימה. בא לו מי שיש בידו מקרא ולא משנה, הופך הקדוש ברוך הוא פניו

ממנו, ומצירי גיהנם מתגברין בו כזאבי ערב, והם נוטלין אותו משליכין אותו לגיהנם.

בני, מדוע לא למדת הלכות?

בא מי שבידו שני סדרים הקדוש ברוך הוא אומר לו. בני, הלכות למה לא שנית, אם אומר הקדוש ברוך הוא הניחווהו, מוטב. ואם לאו, עושין לו כמעשה הראשון.

בני, מדוע לא למדת תורת כהנים?

ד. בא לפניו מי שיש בידו הלכות, אומרים לו. בני, תורת כהנים למה לא שנית, שיש בו טומאת שרצים וטהרתן, טומאה וטהרת נגעים, טומאה וטהרת בתים, זבים, ויולדות, נדה, סדר וידוי של יום הכפורים, דיני ערכין, רוב דיני ישראל שהן גופי התורה הנאמרים בפרשת קדושים, דיני הקרבת קדשים, דיני שמיטות ויובלות. אם אומר הקדוש ברוך הוא הניחווהו, מוטב. ואם לאו, עושין לו כמשפט הראשון.

בני, מדוע לא למדת חמשה חומשי תורה?

ה. בא מי שיש בידו מקרא, ות"כ ה' חומשי תורה למה לא שנית, שיש בהן ק"ש, והרבה מצות, תפילין, מזוזה וכו'.

"כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא"

ו. בא מי שיש בידו כל הנ"ל, שואלין אותו מפני מה לא למדת הגדה, ולא שנית, שבשעה שחכם יושב ודורש מכפר אני עונותיהן של ישראל, ולא עוד אלא שבשעה שהן עונין אמן יהא שמייה רבה, אפילו אם נכתב ונחתם גזר דין שלהם לרעה, אני מוחל להם ומכפר עונותיהם. בא מי שבידו הגדה, הקדוש ברוך הוא אומר מ"ט לא למדת גמרא שנקרא תלמוד. ועל זה נאמר כל הנחלים הולכין אל הים, והים איננו מלא זה גמרא.

מדוע לא למדת גמרא ומעשה מרכבה

ז. בא מי שיש בידו גמרא, הקדוש ברוך הוא א"ל בני, הואיל ונתעסקת בגמרא צפית במרכבה שאין לי הנאה בעולמי אלא בשעה שתלמידי חכמים יושבין ועוסקין בתורה, ומציצין ומכיטים ורואין והוגין בכסא הכבוד, היאך הוא עומד הרגל הא', היאך הוא עומד וכמה הוא משתמש. וכן רגל הב', וכן רגל השלישי, וכן רגל הד', כמה הם משתמשים. חשמ"ל היאך הוא עומד, ובכמה פנים הוא מתהפך בשעה א'. לאיזה רוח משמש הברק, לאיזה הרוח משמש הכרוב, והאיך הכרובים ומלאכי השרת עומדים ומשמשים. גדולה מכולן ענין כסא הכבוד, היאך הוא עומד, עגול כמין מלבן מתוקן, או כמין גשר, כמה ובאיזה גשר אני עובר, באיזה גשר האופנים עוברים, באיזה גלגלי המרכבה עוברים, וכו'. וכי לא זהו הדרת כבודי זהו גדולתי, זהו הדר יופי שבני מכירין את כבודי. ועל זה אמר דוד המלך "מה רבו מעשיך ה'" עד כאן.

אוי לו ביום התוכחה

הנה מי זה האדם אשר יוכל לעמוד בחקירות אלה. ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה, "אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה".

אל יפול האדם ברשת היאוש ח"ו, לחשוב הלא ממילא סופי לירש גיהנם ח"ו

אמנם אף על פי כן אל יתראש ואל יתעצב לב האדם, כי הקדוש ברוך הוא בוחן לב וחוקר כליות בראותו דכוונתו הוא לדבק בטוב, ונפשו חשקה בתורה ובמעשים טובים, ושעת הדחק גורמת למעט, על זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה א' המרכבה וא' הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשם שמים, ויהיה תמיד בשמחה כשבא לידו עסק מצוה. כי העושה המצות בשמחה אהוב וחיבב מאוד לפני הקדוש ברוך הוא.

חביב לפני הקדוש ברוך הוא שמחתו של האב כשמכנים את בנו לעול המצות

ח. שעל כן אמר בזהר חדש בהיות האדם זוכה שהכנים את בנו לחיוב מצוה, דהיינו כשיגיע לבן הי"ג שנים חביב מאוד לפני הקדוש ברוך הוא כשרואה שהאב שמח על זה שזכה להגיע את בנו לחיוב קיום המצות. ועל כן חיוב גדול לעשות משתה ושמחה באותו היום, כי יש נחת רוח להקדוש ברוך הוא. וכדאיתא בזהר הנוכח לעיל:

"צאינה וראינה בנות ציון"

אמר רבי יצחק מתליסר שני ולעילא ההוא יומא חובתא על צדיקים למיעבד חרותא דלבא כיומא דסליק לחופה ובגין ההיא זכות עתיד הקדוש ברוך הוא לעמר להו ולעבר כרוז' קדמיהון בחדוותא "צאינה וראינה בנות ציון" וכו'.

מי שרוצה להיות טוב, מקבל נשמה קדושה

אמר רבי אליעזר מתליסר שנין ולעילא אי בעי למהוי זכאה יהבין ליה ההיא נשמתא קדישא עילאה דאתגורית מכורסיה יקרא דמלכא.

הסעודה שעשה רבי שמעון בן יוחאי לבנו רבי אלעזר ביום שנעשה בר מצוה

ט. רבי שמעון בן יוחאי זמין למארי דתיובתא ומארי דמתניתא למיכל בסעודתא רבת' דעבד בר מצוה לבריה רבי אלעזר וחפא לביתה במאנן דיקר ואותיב לרבנן בהאי גיסא ובהאי גיסא והוי קא ברח טובא.

ביום זה יורדים נשמות קדושות לבני רבי אלעזר

אמרו ליה רבנן, מאי בדיחותא דמר ביומא דין יתירה משאר יומין, א"ל רבי שמעון בן יוחאי דיומא דין נחתין נשמתין קדישא עילאין בד' גפין דחיותא לברי ר"א ובהלולא דא חדי בדיחותא שלימתא.

י. אותביה לר' אלעזר בריה לגבי, אמר תיב ברי דיומא דין הקדוש ברוך הוא מקדש יתך בערבא (ר"ל בגורל) דקדישין.

אמר רבי שמעון בן יוחאי מלה חדא ואסחר אשא לכיתא נפקו רבנן וחמי קיפרא דהוי סליק מביתא כל האי יומא אתא רבי יוסי בן לקוניה אשכח לרבנן דהוו תווהי וקיימין בשוקא. אמר להו הא האי קיפרא דסליק מביתא דרבי שמעון בן יוחאי דהא יומא דין מכתירין בכתרא קדישא לרבי אלעזר בריה.

השמחה תהא בשלימות

והוו רבנן רואין דהוי נחית עמודא דאשא יתיב תמן רבי יוסי, חדו כולהו ואמרו האי הלולא ליהוי שלימא ובריכו כולהו לר"א בר"ש ויתיכו תמן וחדו בחדוא ולעי באורייתא".

העוסק בתורה ובגמילות חסדים ובמעשים טובים,

נשמתו מתדבקת בנשמות הצדיקים

יא. על כן, אשרי לאדם וטוב לו שמקיים ומדבק נשמתא קדישא אצל נשמתא קדישא, ומכתירין ליה בכתרא קדישא, וכל זה כשיקבע עתים לתורה, ויהיה עוסק בגמילות חסדים ובמעשים טובים. אבל כשהאדם הולך אחר שרירות לבו, ואחר זוללות וסובאות, וכל ימיו הולך אחר משא ומתן ורק מבלה זמנו לצורך גופו, ולא לצורך נשמתו, אז נשמתא קדישא מסתלקת ממנו, כי אחר שטבעו כטבע הבהמה.

במה יתדבק בהקדוש ברוך הוא

יב. ועל זה איתא במדרש הנעלם "אמר רבי יהודה, ווי לרשעים שאינם רוצים להתדבק בשותפא של הקדוש ברוך הוא, במה אמר רבי יצחק באותו הגשמה שנתן בו הקדוש ברוך הוא ומדבק עצמו במעשה הבהמה, הדא הוא דכתיב "ואדם ביקר כל ילין נמשל כבהמה נדמו" (ועיין לקמן פרק ס"א מ"ש שם).

אם היה האדם מעלה על דעתו כמה מקלקל במעשיו כאשר אינו חס על כבוד קונו, בודאי לא היה עושה שום דבר רע

ולמה לא יחשוב האדם כי לא כרא הקדוש ברוך הוא אותו אלא לכבודו, ולא שימלא תאוותו. ואלמלא היה משים האדם אל לבו כמה מקללים אותו בהיותו אינו משגיח לכבוד בוראו, כמה היה ראוי לרדוף אחר מעשה בוראו יתברך כדאיתא בזהר תניא, "אמר רבי אלעזר ברכי שמעון בן יוחאי כד נטה שמשא גרפוי למיהך בתוקפתא דגלגלוי מפרש דטפליהון דטרפי אילנא דג"ע וכל מלאכין עילאין וחיות קדישין וכורסוי יקרא דמלכא ובוסמיא דג"ע ואילנא שמייא וארע' ותולדותיהן כולהון מזודעזעים ומשבחים ומודים למאריהם. וזקפן וחמאן די שמא קדישא דאתפרש דגליף בשמשא במטלנוי יהבין תושבחן למאריה עלמין ונפיק קלא, ואמר ווי להו לכרייתא דלא משגיחין ביקרא דמלכא, וכתיב וכל צבא השמים לך משתחווים וכו'.

לאחר חצות הלילה הוא עת רצון בשמים,

כי הקדוש ברוך הוא נכנס אז עם הצדיקים בגן עדן

יג. ותגן נמי כשהקדוש ברוך הוא נכנס אחר חצות לילה עם הצדיקים בגן עדן, אזי כל שערי שמים נפתחין והוא עת רצון לעסוק בתורה, וכתות של מלאכי השרת וכל בוסמי גן עדן עם הצדיקים פוצחין רנה ושירה לפני הקדוש ברוך הוא הדא הוא דכתיב (תהלים ק"מ, י"ד) "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" אימתי צדיקים יודו לשמך, כשישבו ישרים את פניך. דהוא בשעה שיושבים לפניך בחצות לילה. ואחר כך שלשה כתות של מלאכי השרת שהן ממונים על משמרות הלילה, אומרים שירה עד שהגיע עמוד השחר.

בעלות השחר יקום ממתתו -

ויאמר שירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא

יד. ויש חובה לישראל בשעה שעולה עמוד השחר לקום ולהתגבר בשירות ותשבחות לפני מלכו של עולם. מ"ט משום דנסבין שירתא בתר

מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא באותו זמן הוא מצוי למטה הה"ד ומשחרי מצאונני. ואמר ר' יודא ובלבד שלא יפסיק עד שהתפלל כשהחמה זורחת.

חביב קול התורה לפני הקדוש ברוך הוא יותר משירות ותשבחות של מלאכי השרת

אמר רבי יוחנן אמר רב, כשהקדוש ברוך הוא יוצא מאותן העולמות דכסיף בהון, ובא להכנס עם הצדיקים בג"ע הוא ממתין ורואה, אם שומע קול העוסק בתורה האי קלא ניחא קמיה מכל שירין ותשבחין דאמרי מלאכי השרת לעילא הה"ד "אל גינת אגוז ירדתי לראות" וגו'. מאי לראות אותן העוסקין בתורה.

עין לא ראתה אלוקים זולתך

טו. אמר רבי יצחק, וכי גן עדן נקרא גינת אגוז, אמר לו רבי יוחנן אין בוודאי שהג"ע נקרא גינת אגוז, מה אגוז סתום מכל עבריו ויש עליו כמה קליפות כך ג"ע סתום מכל צדדיו ויש עליו כמה שמירות שלא שלטו בו לראות לא מלאך ולא שרף וחשמל ולא עין נביאים. הה"ד "עין לא ראתה אלהים זולתך".

העדר מבפנים והגן מבחוץ

אמר רבי שמעון בן יוחאי אנא חוית קם קמיה דרבי ברוקא והוה אמר, כדין אזכה למעלת גינת אגוז עם חסידי ישראל ולא הוי ידענא מאי קאמר, עד דשמענא דאמר רבי יוחנן בן זכאי דקרי הקדוש ברוך הוא לג"ע גינת אגוז מה אגוז יש לה כמה קליפות והפרי הוא מבפנים כך עדן הגן הוא מבחוץ והעדן מבפנים".

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[אמר רבי שמעון בן יוחאי: "עמדתי לפני רבי ברוקא ושמעתי אומר: 'הלואי ואזכה למעלת גינת אגוז עם חסידי ישראל' – ולא הבנתי למה התכוון, עד ששמעתי משמו של רבי יוחנן בן זכאי, שהקדוש ברוך הוא קרא לגן עדן גינת אגוז".]

על כן, אשרי מי שהולך תמים ועמלו בתורה, וכל דרכיו הוא לשם שמים. אזי נשמתו הוא מוכנת לכנס לעדן, דאיברי גינת אגוז והוא חיי עולם הבא.

פרק כ"ב

א. כבר כתבנו לעיל בפרק שני מעונש גדול של מוציא זרע לבטלה, אשר על זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיט, ז) "העבר עיני מראות שוא בדרכיך חייני". ונראה כוונת תפלתו להעביר עיניו מהסתכל במקום האסור, כגון בנשים, ועל ידי כן יבא לידי טומאה בלילה, ולזה אמר "מראות שוא", כמנין שכבת זרע, שהוא ראשי תיבות שכבת זרע, שלא יתראו אליו כתות של לילית הנקראים קרי שמביא הלילית להאדם להוציא שכבת זרע לבטלה, והוא כאילו ממות בידו להטיפה, כי מהטיפה יוכל להוליד ולד בן קיימא, ועל כן הוא אחוז בסיטרא דמותא.

אוי לו להגורם שתקדושה תהא משועבדת להטומאה רחמנא ליצלן

ב. לזה אמר "בדרכיך חייני", רוצה לומר שתפלתו היה לאחוז בסיטרא דחיי, ולא להוציא שכבת זרע לבטלה, כי המוציא שכבת זרע לבטלה יש ממונה אחד דאיברי עשטיר"ה והוא ממונה על אלפים ורכבות שמנים ושדים ומלאכי חבלה שהן מטמאין את האדם, ונוטלין האי טיפה שהוציא האדם לבטלה וסלקין ליה לעילא, וגורם דברית קדישא יהיה משועבד לסיטרא דמסאבא. אוי ואבוי שיגורם האדם הסיבה זו שישעבד הקדושה תחת הטומאה.

איברי וגידו האדם כנגד תרי"ג מצוות, ועל פניו ניכרים עוונותיו ג. ודע מה שמקובל מפי תלמידי האר"י ז"ל שאמר לתלמידיו שיש כגוף האדם תרי"ג איברים וגידים, והוא ניצוצות של הנפש. וכן יש ברוח, וכן בנשמה, וכל ניצוץ תלוי במצוה אחת של תרי"ג מצות, והיה יודע האר"י ז"ל אי זה מצוה היא חסר באדם, והיה רואה בניצוץ אחד כשעשה אדם דבר

עבירה, שאז היה מסולק ניצוץ אחד, והיה נותן תיקון לכל אחד ואחד כדי להחזיר הניצוץ למקומו. וכל זה היה ניכר על פי האותיות שיש בעורו, ובפרט בפניו ובשערותיו הוא יותר ניכר. והיה לו סימן בשרמוטין ובגומות שעל ידיו ופניו של אדם.

מעשה מהאר"ל עם תלמידו רבי חיים וויטאל ז"ל

ד. ופעם אחת בא אליו גדול הדור אחד ושמו רבי חיים ויטאל, ואמר לו האר"ל ז"ל, הנה אני רואה שבתוך עשרים ושתים אותיות באל"ף-בי"ת שבמצחך כולן מאירים, חוץ מהגנימ"ל שהוא מהופכת, ומיד חרד מורינו הרבי רבי חיים וויטאל ז"ל, וביקש מהאר"ל ז"ל שיגיד לו מעם הדבר, כי בוודאי לא על חנם הוא.

גימ"ל הפוכה בגלל שלא גמל חסד עם אביו

אמר לו האר"ל ז"ל, שאינו גומל חסד עם אביו כראוי. אף על פי שאתה עושה חסד עמו, אבל לא חסד מלא, ובשביל כך אות גימ"ל היא מהופכת.

כאשר האדם מקיים איזה מצוה,

נרשמת בפניו באות של אל"ף-בי"ת

ה. ועוד אמר האר"ל ז"ל לתלמידיו, כי כל העושה מצוה אז אותה מצוה היא נרשמת במצח האדם באות אחת מן אל"ף בי"ת של עשרים ושתים אותיות, והיא מאירה בפניו כשעושה המצוה פעם שנית. ובפעם ראשון היא נבלעת בפנים ובפעם שנית היא כולטת ומתנוצצת, וכל זה הוא בשאר מצות, מה שאין כן בצדקה אינה נבלעת בפנים כמו שאר האותיות, אלא מאירה במצחו תיכף בסוד "וצדקתו עומדת לעד" (תהלים קיא, ג).

כאשר מתחרט על חטאו, מסלק החושך מעל מצחו

וכן כשאדם עובר עבירה הן גם כן נרמזים במצחו באש שחורה, מכל מקום אם מתחרט וייגע ויטריח לתקן בעשיית תשובה העיוות שעשה, אז מסלק החושך ואש שחורה אשר הושם במצחו מהעון, ובשבת, כשבא

הנשמה יתירה אחר חצות לישראל, אזי יתכסה אותו העון מכל וכל, וזלת טומאת קרי, אף שתיקן המעשיות אינו נסתלק בלתי מבילה.

מצחו של אדם מראה עתידות

ו. הכלל העולה, כי על כן נקרא אדם "עולם קטן", שכמו שבהיות נגזר איזה דבר לבא לעולם אם לטובה או לרעה חס ושלום, מתראה ונגלה זה הדבר על ידי כוכבים הקבועים ברקיע, כן מתראה הכל באדם בשרטוטין במצח שלו.

מעשה שראו רבי אבא ורבי יוסי על מצחו של אדם שעבר בשונג עבירה שיש בה כרת רחמנא ליצילן

ובוא וראה מה דאיתא בזהר פרשת אחרי (דף ע"ה עמוד ב') "רבי אבא הוי אזיל לקפוטקיא והוה עמיה רבי יוסי. עד דהוו אזלי חמו בר נש דהוי אתי ורשימא חד באנפוי. אמר רבי אבא נסטיה מהאי אורחא דהא אנפוי דדין גבר אסהידו עלוי דאיתקיל בערייתא דאורייתא (רוצה לומר דהוא נכשל בעריות באיסור כרת דאורייתא), בגין כך אתרשים כאנפוי.

אל תענישוני, כי עוונותי גרמו לכך

אמר ליה רבי יוסי אי האי רשימא הוי ליה כד הוי ינוקא, מאי ערייתא אשתכח ביה. אמר ליה, אנא חמינא באנפוי דבערייתא דאורייתא הוא נכשל. קרא ליה רבי אבא, אמר ליה, אימא מילא דא, האי רשימא דאנפך מה היא. אמר ליה במטותא מינייכו לא תענשו יתיר ליהוה בר נש דהא חוביה קא גרמו ליה.

אמר רבי אבא, מהו? אמר ליה, יומא חד הוינא אזיל באורחא אנא ואחותי והוינא בחד אושפיזא ורוינא חמרא, וכל ההוא ליליא אחידנא באחותי, ובצפרא קמתי ואושפיזנא הוי קטט בהדי גברא, עיילינא בינייהו לעשות שלום ביניהם, וחבלו אותי, דא מהאי גיסא ודא מהאי גיסא, ורשימא דא הוי עייל לבי מוחא ואשתזיב לי חד אסייא ורבי שמלאי שמיה. אמר ליה, מאי היא אסותא דיהיב לך?

על ידי הדמעות מעבירין רושם העבירה מהמצח

ז. אמר ליה, אסוותא דנפשא, דמהדיא יומא אהדרנא בתיוכתא, ובכל יומא בכינא קמיה קודשא בריך הוא על ההוא חובה, ומאינון דמעין אנא רחיץ אנפאי. קרי עליה רבי אבא (ישעיה ג, ז) "וסר עונך וחטאתך תכופר", ואתערב ההוא רשימא מאנפוי. אמר ליה, גדרנא מהאי יומא לאתעסק באורייתא יומם וליילה. אמר ליה, מה שמך, אמר ליה, אלעזר.

שמא קא גרים לשוב בתשובה

אמר ליה רבי אבא וודאי שמך גרים לך דאלהך סייעך, והוא יהיה בסעך. שדריה רבי אבא וברכיה.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

רבי אבא נסע לקפוטקיא ועמו רבי יוסף. בדרכם פגעו באדם אחד, שעל מצחו נרשם סימן. אמר רבי אבא: "נסטה מדרכנו, שהרי מצחו של אדם זה מעיד עליו, שנכשל באיסור ערוה דאורייתא, ובשל כך נרשם רושם זה במצחו". שאל רבי יוסי: "ואם רושם זה היה במצחו של ילד – האם היה מעיד על איסור ערוה?" ענה רבי אבא: "בכל זאת רואה אני, שאדם זה נכשל בערוה".

התקרב אליו רבי אבא ושאלו: "אמור – רושם זה במצחך מנין לך?" ענה לו: "בבקשה מכם אל תענישו אותי יותר על חטאי, אשר גרמו לי זאת". אמר לו רבי אבא: "ומהו חטאך?" אמר לו: "יום אחד הלכתי עם אחותי ולנתי עמה בבית מלון. בלילה שתיתי יין וקרבתני אליה. משקמתי בבוקר, ראיתי והנה בעל המלון רב עם אדם אחד. כאשר נכנסתי לעשות שלום ביניהם, תפסוני שניהם – אחד מצד זה ואחד מצד זה – חבלו בי ועשו לי רושם זה. אכן רופא אחד ורבי שמלאי שמו, הצלני".

שאלו רבי אבא: "ומהי התרופה שנתן לך?" השיב לו: "התרופה הינה תרופת הנפש, שמאותו יום, חזרתי בתשובה, ובכל יום בוכה אני לפני הקדוש ברוך הוא על אותו חטא

ובדמעות רוחץ אני את הרושם שבפני". קרא עליו רבי אבא:
 "וסר עוונך וחטאתך תכופר", ואותו רושם נמחק מפניו.
 אמר לו: "נודר אני מהיום והלאה לעסוק בתורה יומם
 ולילה". אמר לו: "מה שמך?" אמר לו: "אליעזר". אמר לו רבי
 אבא: "ודאי שמך גרם לך, וה' עזרך, והוא יהיה בעזרך". ברכו
 רבי אבא ושלחו.]

איש בער לא יבין דרכי השם יתברך שהוא מנהיג העולם

ח. זימנא אחרא הוי רבי אבא אזיל לגבי רבי שמעון בן יוחאי אעיל
 במאתיה דההוא גברא אלעזר, אשכחיה דהוי יתיב ודריש "איש בער לא ידע
 וכסיל לא יבין את זאת" (תהלים צב, ז), כמה מפשין אינון בני עלמא דלא
 משגיחין ולא ידעין ולא מסתכלין למינדע אורחא דקודשא בריך הוא על מה
 קיימא עלמא. מאן מעכב להו למינדע אורחא דקודשא בריך הוא, מפשיהון
 דלכהון דלא ידעין לאשתדלא באורייתא, דאילו הוו משתדלי באורייתא
 למינדע אורחא דקודשא בריך הוא הוו ידעין.

וזהו "איש בער לא ידע" לעסוק בתורה, "וכסיל לא יבין את זאת",
 נימוסין דשכינה דאיתקראת "זאת", כמה דאת אמר (ויקרא מו, ג) "בואת יבא
 אהרן אל הקודש".

הצדיקים נענשים בעולם הזה כדי שיקבלו שכרם לעולם הבא,
 והרשעים יש להם מנוחה ושלוה בעולם הזה - כדי שיענשו לעוה"ב
 ט. והוא כי נימוסין דשכינתא הוא לייסר את הצדיקים בעולם הזה למען
 יירשו העולם הבא, ולהרשעים משלמת קצת טובות בעולם הזה עבור קצת
 מצוה שעשו בעולם הזה, כדי לטורדן מן העולם הבא. ומי שהוא "כסיל לא
 יבין את זאת", נימוסין ד"זאת", ומתמיה ומרהרר חס ושלום ואומר, ראה זה
 צדיק וישר מדוכא בייסורין ואנו יושבין בשלוה ומתגברין והולכין בלי סיבה
 ומצליחין בכל עסקים.

אבל החכם עיניו בראשו ויודע הענין כי מה שהרשעים הולכין ומצליחין
 בלתי סיבה. וזהו "בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און" (תהלים צב,

(ח), הוא כדי "להשמדם עדי עד" (שם, שם) מן העולם שהוא עולם של חיים נצחיים עדי עד, ושם יהיו אפר תחת כפות רגלי צדיקים, כמה דאת אמר (מלאכי ג, כא) "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם".

שעתך תתהפך ולא יהיה מי שיחמול עליך

פתח עוד ודרש האי גברא, כתיב בספר איוב (מז, ח), "ויקם כי כחשי בפני יענה". במאי קא מיירי, אמנם הענין הוא כי מי שהוא חוטא והולך אחר שרירות לבו, ואיננו חושב על תכלית וסוף האדם אשר הולך למות, ואחר כך צריך ליתן דין וחשבון בפני יוצר הכל, כשבא לפני הדין אזי כל הרעות והפשעים שעשה הן רשומים וחקוקים באנפוי דיליה, והנה עילאי ותחאי (דהיינו מלאכים העליונים וגם כתות מלאכים הטסים תחת הרקיע) כולן מסתכלין בהאי רשימא שמראה על חטאיו ופשעיו, ומקללין אותו ואומרין עליו, ווי כד יבא יומך ותפול ביד אכזרים לשפוך דינים קשים ומרים, ופתאום תתהפך שעתך ואין מרחם לך ואין מליץ יושר מדבר טוב בעדך, והקדושה תתרחק מיניה והטומאה הולכת וגוברת בכל גופיה ומתדבקת ביה.

הקדוש ברוך הוא עושה רצונם בעולם הזה, כדי שיאבדו לעולם הבא.

י. ובאלו הימים שהרשימה היא במצחו מחמת עוונו, אם אשתו היא מתעברת ממנו יהיה הולד בן עז פנים, אלים בעל זרוע, מוסר ממון של ישראל, אינו מקבל תוכחה, ועל אילין בנים קרא עליהון בזוהר (חלק ג' דף ע"ז עמוד ע') דאילין הן אינון חייבין דדרא, דמאריהון שריין להין (פירוש הקדוש ברוך הוא חפץ לעשות רצון חפצם בעולם הזה כדי שיהיו כלין בעולם הבא) כדי לשיצאה להו בעלמא דאתי, ועל זה אמר איוב "כחשי בפני יענה".

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[ועל בנים אלו קורא בזוהר: "אלו הם רשעי הדורות, שאדונם התיר להם עבירותיהם, כביכול, כדי להשמידם בעולם הבא".]

כל מעשי הצדיקים נחקקין במצחם

אבל אינון צדיקי הדור הישרים והתמימים במעשיהם הטובים, רודפי צדקה וחסד, בעלי אמונה, המתחרטים במעשיהן הרעים ובכל יום מכינים עצמן ליום הדין ויום הפקודה כדי לכא בקדושה ובטהרה לפני כסא הכבוד, אזי כל מעשיהם הטובים רשומים ונחקקין במצחן לטובתן.

בן חביב שמשמח אביו שבשמים

יא. ובהסתכלות בהן מלאכין עילאין ותתאין מברכין אותו ואומרין, דין ברא קדישא לקודשא בריך הוא, ברא חביבא המשמח אביו שבשמים, והסטרא אחרא בורחת ממנו, והקדושה מתדבקת בו ומתגברת יום יום, אשרי לו ואשרי חלקו. אמרו לו השומעים, רבי, מנא לך הא דשפיר קאמרת.

יב. אמר להן, כי נעשה לו רשימא חד באנפיה על ידי חובה, ועל ידי זכאה אזיל מיניה רשימא. אמר ליה רבי אבא, מה שמך, אמר ליה, אליעזר.

אשרי חלק בעולם הזה ואשרי חלקך לעולם הבא

אמר ליה, בריך רחמנא דחמינא לך וזכינא למיחמי לך, זכאה חולקך בעלמא הדין, זכאה חולקך בעלמא דאתי.

יג. אמר ליה רבי אבא, אנא הוא דארענא לך באורחא. אשתמח קמיה, עייל ליה לביתיה, אתקין קורטיסא דנהמא וחד עגלא תילתא. וראה רבי אבא דהוא מושלם בתורה ובחסידות, קרא עליו (שמואל א כה, ו) "אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום". שלום לך בעולם הזה, שלום לך בעולם הבא.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[ואמרו לו השומעים: "רבי, מנין לך, שנכונים דברידך?" אמר להם: "לי עצמי נעשה רושם אחד על ידי עבירה שעברתי ועל ידי צדיק נמחק הוא". אמר לו רבי אבא: "מה שמך?" ענה לו: "רבי אליעזר". אמר לו רבי אבא: "ברוך ה' שראיתך ושזכיתי לראותך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

אמר לו רבי אבא: "אני הוא שפגשתיך בדרך". נפל אליעזר לרגלי רבי אבא, הכניסו לביתו, והכין לו סעודה גדולה, שכללה חלה ועגל משובח. ראה רבי אבא, שמושלם הוא בתורה ובחסידות, קרא עליו פסוק זה: 'אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום' - שלום לך בעולם הזה ושלום לך בעולם הבא!"

• ויחי •

פרק כ"ג

חשיבות התפלה בבית הכנסת

א. איתא בברייתא דרבי ישמעאל כהן גדול (פרקי היכלות ה, ה) אמר לי מטמרו"ן שר הפנים, כאשר ביקש אותי הקדוש ברוך הוא להעלני בשמי שמים, שיגר לי תחלה את ענפיא"ל השר ונמלני מבין דור אנוש לעיני כולם, והרכיבני על כרוב גדול, וברכב וסוסי אש ובמשרתי העליונים העלוני עד השכינה לשמש במרום.

איך זכה לילוד אשה לעלות להיכלות העליונות

ב. וכיון שהגעתי למרום, למקום החיות הקודש והאופנים ושרפים וכרובים וגלגלים של המרכבה ומשרתי אש אוכלה אש, הריחו את ריחי מרחוק חמשת אלפים ושלוש מאות וששים רבוא פרסאות, ואמרו, רבנו של עולם מה לילוד אשה בינינו, שהוא טיפה סרוחה, שהוא עולה לשמי מרום לשמש בנו ובחצובי שלהבת.

מי שהאמין בגדולת השי"ת ועמד בנסיון - זכה לכל הכבוד הזה

ג. והשיב להם הקדוש ברוך הוא יתעלה ואמר להם, משרתי וצבאי וכרובי ושרפי וגלגלי ואופני, אל ירע לבבכם בדבר הזה, כי כל בני אדם כפרו

בי ובמלכותי הגדולה, והלכו אחר שרירות לבם ועברו עבודה זרה וסילקו שכינתי מביניהם, וזהו אשר עמד בנסיון והאמין בכבוד גדולתי.

ונטל הקדוש ברוך הוא אותי ופתח לי שש מאות אלפים שערי חסד, ושלוש מאות אלפים שערי בינה, ושלוש מאות אלפים שערי חיים, ושלוש מאות אלפים שערי אהבה, ושלוש מאות אלפים שערי גבורה, ושלוש מאות אלפים שערי תורה, ושלוש מאות אלפים שערי פרנסה, ושלוש מאות אלפים שערי יראת חטא.

ד. ומאותה שעה והלאה הוסיף לי הקדוש ברוך הוא חכמה על חכמה, ובינה על בינה, ודעת על דעת, ורחמים על רחמים, וגבורה על גבורה, וכח על כח, וחיל על חיל, וזהרר על זהרר, ויופי על יופי, ותורה על תורה, ואהבה על אהבה, וחסד על חסד, וחמדה על חמדה, וענוה על ענוה, ותואר על תואר, והוד על הוד. ונתכבדתי ונתפארתי מכל מדות הללו הטובות והמשובחות יותר מכל בני אדם.

הקדוש ברוך הוא בירך אותי באלפים ש"ם ברכות

ה. ואחר כל המדות הניח הקדוש ברוך הוא את ידו עלי וברכני חמש מאות אלפים ושלוש מאות וששים ברכות, ונתרוממתי ונתגברתי שיעור ארכו ורחבו של עולם, והעלו לי שבעים ושנים כנפים, שלשים ושש מצד זה ושלושים ושש מצד זה, כל כנף וכנף היא כמלא עולם, וקבע בי חמש מאות אלפים ושלוש מאות וששים עינים, וכל עין ועין הוא כמלא אור גדול, ולא הניח שום דבר זיו וזהרר אשר בכל האורות העליונים שלא קבע בי.

והנה מבואר שנתן לו הקדוש ברוך הוא כמה חלונות המיוחדים לחכמה ולפרנסה וכו', וכל אשר מוכרח האדם אליו הוא בידו, ואלו הן: תורה ויראה, חכמה ופרנסה.

כל התפלות עוברים דרך מלאך מט"מ

ו. וכל מי שצריך להתפלל להקדוש ברוך הוא אזי התפלה בא לידו, הן שמתפללין על דבר קטן והן על דבר גדול. ואחר כך הוא מכניס את התפלה

לפני ולפנים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא שומע תפלת ישראל ברחמים, ברוך הוא וברוך שמו, כי הכל תלוי ברצונו.

גם צרכי הנשמה ממלא הקדוש ברוך הוא

ולא צרכי הגוף בלבד, אלא אפילו צרכי הנשמה, כגון מי שיודע בעצמו שיש בו איזה מדה רעה, שהוא רוע לב או שאר מדה מגונה שהוא רגיל בה, ובמסתרים תבכה נפשו על זה בפני הקדוש ברוך הוא, אשר בידו להטות לבבו ליראתו, אז הקדוש ברוך הוא מסייע להפוך לבבו העיקש, או שאר מדות הרעות.

מי שמתפלל להשם יתברך בכל לבבו -

מזכהו הקדוש ברוך הוא להתפלל גם בעד אחרים

ז. ולא עוד אלא שהקדוש ברוך הוא מזכה אותו למי שיתפלל אליו בלב שלם, שהוא מזכה את אחרים. אם רואה שאר בני אדם, ומכל שכן קרוביו או בניו, שהולכים בדרך לא תמים, שצריך להתפלל עליו תחלה שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה.

ואחר כך אם חס ושלום יראה שלא הועיל תפלתו, יראה להוכיחם, אולי ימצא עת רצון שהקדוש ברוך הוא יתן בלב האנשים המורדים בו שיחזרו בתשובה. ויהיה גם כן לו נחת רוח, שהקדוש ברוך הוא שומע תפלתו להשיב לב הרשע לעשות תשובה.

מעשה מהרמב"ן ז"ל עם תלמידו ר' אבנר

ח. כדמצינו מעשה ברמב"ן ז"ל, שהיה לו תלמיד אחד שכפר באלהים, ושמו רבי אבנר, ונעשה כותי, ומחמת רוב חכמתו בטומאתו נעשה שר גדול בכותים.

חטאיו של אבנר ביום הכיפורים

ויהי היום שהיה יום הכיפורים, שלח הרב הרמב"ן שיבוא אליו. בא לפניו, ולקח בפני הרב הרמב"ן ז"ל חזיר אחד ונחרו ובישלו ואכלו, ואחר כך

שאל לרמב"ן, רבי, על כמה כריתות עברתי היום. והשיב לו, על ארבע כריתות עברת היום. ואמר לו התלמיד הנזכר לעיל, הלא על חמשה לאוין עברתי, והתחילו לפלפל עד שהרמב"ן הודה שעבר על חמשה לאוין של כריתות.

בגלל ההרהור שהדהר אחר רבו, נעשה כופר בעיקר רחמנא ליצלן ט. ושאל הרמב"ן אותו, הגר נא לי, מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה. והשיב לו, כי פעם אחת שמעתי שדרשת שבפרשת האזינו כלולים כל המצות וכלולים כל ענייני העולם, וכולן נרמזים בפרשת האזינו, רק שצריך סייעתא דשמיא שיזכה להבין כל הענינים והסודות אשר שם. ובעיני היה זה מן הנמנע, עד שבשביל כן נקבע בלכבי החטא שאין האמת כן כמו שאמר הרב הרמב"ן, ויצא ונהפך לאיש אחר.

כל המאורעות נרמזו בפרשת האזינו

י. ויען הרמב"ן, עדיין אני אומר כן שדברי כן הוא, שהכל נרמז ומבואר בפרשת האזינו, ואם לא תאמין שאל ואגיד לך. ויתמה התלמיד הכופר ההוא, ואמר, אם כן כדברך, תראני אם תמצא שמי שהוא אבנר בפרשת האזינו. ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו, ובא פסוק בפיו (דברים לב, כו) "אמרת אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם", אותיות שלישיות מפסוק זה הם ראשי תיבות ר' אבנר.

יא. וכשמוע התלמיד את הדבר חרד מאוד, ויפול על פניו, ושאל לרבו הרמב"ן, אם יחזור בתשובה יהיה לו תיקון ותרופה. והשיב לו רמב"ן, והלא שמעת להפסוק שישבית מאנוש זכרו ולא יועיל לו שום תרופה. ותיכף הלך אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח, והלך עם הספינה באשר הוליכו וצעק במר נפשו, ועדיין לא נודע ממנו מאומה. ואחר כך הרבה הרב הרמב"ן בתפלה שיהיה לו מקצת כפרה.

התלמיד נתגלה בחלום להרמב"ן, והודה לו.

ואחר זמן רב בא להרב בחלום, והחזיק לו טובה שגרמה תפלתו להוליכו להתלמיד לגיהנם, והיו דנין אותו דינים הרבה בגיהנם, ואחר שנים עשר חודש יהיה לו מזור ותרופה, לא להוליכו לגן עדן ולא לדון אותו בגיהנם, כי עד אותו הפעם היה התלמיד בכף הקלע.

כמו שהנחל מטהר את האדם - כן בתי כנסיות מטהרין את האדם הנה ראה שהכל הוא תלוי בתפלה, שהיה לו קצת כפרה, ובפרט בבית הכנסת שהוא מקום מיוחד להתפלל, ומסוגל הבית הכנסת לטהר מחשבות לב האדם, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט בלק, רמז תשע"א) "כנחלים נטיו" וגו' (במדבר כד, ו), למה נמשלו בתי כנסיות לנחלים, לומר לך מה נחל זה מביא את האדם מטומאה לטהרה, אף בתי כנסיות מטהרין וכו'.

הפגמים שנעשו על ידי החמאים, מתלבנים על ידי התשובה

יג. על כן צריך האדם להתבודד בהתבודדות בבית הכנסת, וידבר בכל לבו לפני יודע מחשבות ברוך הוא, ויבכה בדמעות ויתאנח בכל לבו בשברון לב בזכרו את חמאיו וחמאת נעוריו, אשר לב האדם יודע מרת נפשו מה שחמא וקלקל בימי נעוריו, והכל רשום וחקוק למשמרת. אם שב בתשובה שלימה ימחו פשעיו, ומתטהרות ומתלבנות הכתמים והפגמים, ובמקום הדין ועונש שם תעמוד לו ישועה והצלה, כאשר עין בעין יראה בבואו לפני כסאו יתברך לדין וחשבון בעת שיקראו אותו למשפט אשר יגזור עליו השם יתברך פתאום.

הקדוש ברוך הוא יקבל נשמתו בעת פקודתו

יד. על כן יעסוק האדם בתפלה, כי יום זה בא פתאום כנשר יעוף, וה' ברחמיו יקבל נשמתו בעת פקודתו, כי יפקוד עליו ויבא משלום אל שלום.

אל תהא תפילה קלה בעיניך

הכלל העולה, שאל יהיה תפלה קלה בעיניך, שהרי השר הגדול מטמרו"ן הוא ממונה על התפלות, וכאשר חנוך זכה למטמרו"ן, שנהפך מבשר לאש בשביל צדקתו, אף אתה תמים תהיה עם ה' אלהיך וצדיק, וצדק לפניך יעמוד.

פרק כ"ד

א. כתבו בספרי המקובלים, אזהרה על האדם בהיותו הולך יחידי בלא הרהור תורה או בדברי יראה, כי אז מתדבק בו הסמרא אחרא. ומבואר בספר הזוהר פרשת וישלח שאפילו בהיותו הולך יחידי בעיר בשעה שאין בני אדם מצוין ברחוב, אז גם כן מתדבק בו הסמרא אחרא, לא יפטור בלתי היותו נכשל באיזה עון בזה היום.

המשכים או המאחר לצאת יחידי יאמר פסוק "השלך על ה' יהבך"
ב. על כן יזהר להתנהג בזה האופן, אם הוא משכים או מעריב לצאת יחידי לצרכו בעיר, שאז אין בני אדם מצוין כל כך, יאמר לפני המזוזה פסוק (תהלים נה, בנ) "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך", ולכוין הנקודה שתחת השם שהוא גימטריא שבעים ושתים, כמנין חסד.

יאמר תפלת הדרך קודם צאתו לדרך

וגם מצאתי כתוב בשם גדול אחד מחכמי אשכנזים, כשהאדם רוצה להשכים לילך יחידי בדרך חוץ לעיר יאמר פסוק (תהלים לו, ה) "גול על ה' דרכך בטח עליו והוא יעשה", ויכוין גם כן בניקוד של דרכך שעולה כמנין שבעים ושתים, כמנין חסד, ואז הוא ניצול שלא יתדבק בו הסמרא אחרא. אכן בתרווייהו צריך על כל פנים שיהרהר גם כן בדברי תורה או בדברי יראה בהליכתו, ואז הוא ניצול שלא ידבק בו הסמרא אחרא. אכן בהליכתו לדרך צריך שמירה יותר, ועל כל פנים יתפלל בדרך תפלת הדרך.

גנות מדת הקמצנות

ג. וצריך האדם לקבל עליו גם כן שלא יהיה קמצן ביותר, אף על פי שביד הקדוש ברוך הוא להטות לב האדם כרצונו ברוך הוא, להיות האדם ותרן או קמצן, מכל מקום הוא יותר טוב שהאדם הוא מתעורר מעצמו להיות ותרן, וגם צריך להתפלל על זה.

גם פזרנות יתר אינה מדה טובה

גם צריך האדם לראות שלא יהיה פזון ביותר, ליתן צדקה יותר מכדי יכלתו, וסופו שהוא בעצמו יצטרך לבריות.

ד. ונחזור לענינינו, שטוב לאדם להתפלל תפלת הדרך בביתו קודם יציאתו לדרך, כמו שאמר בוהר פרשת בשלח (עיין זוהר חלק א' דף ר"מ עמוד ב') "רבי אבא פתח ואמר, נכון מאוד להתפלל תפלת הדרך בביתו קודם יציאתו. וטוב לומר פרשת עקידה, ועיין בוהר פרשת וישלח (דף קע"ח עמוד א'):

"המלך בקונך וצא"

רבי אלעזר ורבי יצחק הוו קאזלי בדרך ומטא זימנא דקריאת שמע, קם רבי אלעזר וצלי וקרי קריאת שמע עם צלותא. אמר ליה רבי יצחק, והא תנינן דעד דלא יפוק בר נש לאורחא צריך לנטלא רשות ממאריה ולצלי צלותא.

אמר ליה, בגין דכד נפקנא לאורחא לא הוי זמנא של קריאת שמע ולא זמן צלותא, אבל השתא דשמשא נהיר צלינא, אבל עד דלא נפקנא לאורחא בעית בעותי מיניה דקודשא בריך הוא ואמליכנא ביה וכו'.

החוטא יש לו מה להתיירא

ה. כד אזלו, כד מטו גבי חד חקל, יתבו זקפו עינייהו וחמו לטורא דהוי סליק ברום והוי ביה בריות משונין. דחיל רבי יצחק, אמר ליה רבי אלעזר אמאי דחילת, אמר ליה, חמינא דהאי טורא איהו תקיף וחמינא אילין בריין

דאינון משונין ודחילנא דלא יקטרג לון. אמר ליה רבי אלעזר, מאן דדחיל מחטאין דכידים אית ליה למידחל וכו'.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[רבי אבא ורבי יצחק הלכו בדרך. הגיע זמנה של קריאת שמע. קם רבי אבא, התפלל וקרא קריאת שמע עם תפילתו. אמר לו רבי יצחק: "הלא שנינו שבטרם יצא אדם לדרכו – עליו ליטול רשות מרבונו ולהתפלל?!!" ענה לו רבי אבא: "כשיצאנו לדרך, עדיין לא הגיע זמן קריאת שמע, אבל עתה, משזרחה החמה, מתפלל אני וקורא קריאת שמע. אמנם עוד בטרם יצאנו לדרך התפללתי תפילה קצרה ובקשתי ממנו רשות לצאת לדרכי".

המשיכו הצדיקים בדרכם. כאשר הגיעו לשדה אחד וישבו לנוח – נשאו עיניהם וראו לפניהם הר גבוה מאוד, ובו בריות משונות. פחד רבי יצחק. שאלו רבי אבא: "מדוע אתה פוחד?" ענה לו: "רואה אני שההר הזה מאוים והבריות השוכנות בו – משונות, ופחד אני שמא יקטרג המקטרג. אמר לו רבי אבא: "הפחד – מחטאים שבידו עליו לפחוד" וכו'.

ו. פתח ואמר, ואלה בני צבעון איה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר, ימם כתיב חסר יו"ד. והענין הוא, כי יש כת של משחיתים בר מינן, אשר הם מיוחדים לזה החטא דווקא, דהיינו לידבק באדם שיחטא בזנות בזה הענין שיוליד ממזרים ואילין נקראים ימם חסר יו"ד, על שם שנבראו בערב שבת בין השמשות כמו שאר המזיקין שאין לנו חלק ביום הששי ולא ביום השבת.

ומקומם של אלו המשחיתים הם על הרים גבוהים שאין יכולין לזרוע שום זריעה ולא לנטוע שום נטיעה, הן זרעוני גינה הן זרעוני פירות האילן, רק הארץ ההיא שממה, ותמן הוא אתרא דילהון. הא אינון בריין משונין שראה רבי יצחק.

זה ענה דכתיב בתורה, הוא הלך ונתקל על הר שמם כנזכר ונדבקו בו אותן החיות בריות משונים, ולכך אמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים דף נ"ד

עמוד ע"א) שענה הוליד ממזרים והרכיב מין שלא במינו והביא פרד לעולם, וקל להבין.

והביא עוד בזהר הנזכר לעיל, דבכל אינון מורין חרובין אתר בית מותבא דילהון, אבל אותן שהולכין בדרך ועוסקים בתורה, עלייהו כתיב (תהלים קכא, ה) "ה' צלך על יד ימינך". ולכן כל המקומות אשר שם הולכים בני אדם מבלי ישוב יתרחק האדם.

ז. וקבלה נאמנה היא בידי בשם חסידים הראשונים, שכל הבית העומד שבע שנים רצופים מבלי דירת האדם, חלילה לדור בו בן ברית, אף כמה פעמים המקום שעמד הבית עליו הוא מסוכן לכנות עליו שום בית ולדור בו חם ושלום, מחמת שמדור המזיקין ומשחיתים יש שמה.

ג' טעמים לחורבן איזה בית חם ושלום

ח. והענין הסיכה לחורבן הבית ההוא, הטעם אחד, שיש בבנין כשורה או קורה או אבנים שהן גול או ממון שאינו של ישר, הרי זה נגע בבית שפורה אחר כך בכל הבית.

הטעם השני שנחרב הבית, מי שבנה הבית הוא גבר אלם ועושה עיוות לשכינו ולקח באלמות ובחזקה קרקע שאינו שלו.

הטעם השלישי שנחרב הבית אף שלא גול ובנה הכל בממון של ישר ולא לקח שום קרקע גזולה, הוא נחרב מטעם שבנה הבית רק לצורך מחייתו או לפנק בו, ולא כיוון בבנינו לכנות בנין לשם שמים לחשוב זוית להיות מקום קבוע לקבוע עתים לתורה או להתפלל.

בשעה שבונה בית צריך לומר:

הריני בונה את הבית הזה עבור כבוד שמו יתברך

ט. גם במחשבה לכד לא סגי, אלא צריך לומר גם בפה, כדאיתא בזהר תזריע (חלק ג' דף ג' עמוד א') "מאן דבני בנין, כד שרי למיכני בעי לאדכרא דהא לפולחנא דקודשא בריך הוא בני, וכדין סייעתא דשמיא שארי עליה וקודשא בריך הוא זמין עליה קדושה, וקרי עליה שלום, שנאמר (איוב ה, כד) "וידעת כי

שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא", ופקדת לאפקא מילי בפומך דיוקא כד איהו בני בנין, וכדין ולא תחטא, ואי לאו דא זמין לביתיה סמרא אחרא.

בית שנבנה לשם ליצנות חס ושלום - שם משכן הסמרא אחרא רחמנא ליצלן

וכל שכן מאן דבני בית ורעותיה עמיה דמייחד בית לאסתאבא ביה, רוצה לומר שבונה בית או חדר מיוחד להיות מצוין שם ערלים לשתות לשחוק ולזנות כמו שהרבה נכשלין בו במדינות פולין וליטא, ועון זה הוא מצוי ואין מי שמוחה בידם. הא וודאי שריא ביה רוח מסאבא ולא נפיק ההוא בר נש מעלמא עד דאתעניש בההוא ביתא, ומאן דדייר ביה יכול לאתוקא דהא בההוא דירה רוח מסאבא שריא ביה ואזיק מאן דאשכח ביה.

ואי תימא במאי ידעין, כגון דאתזיק בהאי ביתא ההוא דבני לה או אנשי ביתו או כנוקא דגופא או כנוקא דממונא הוא גרמא דחטאין הנזכרים לעיל, ולכן ישנה מקומו וילך למקום אחר ולא ידור בו.

תרגום הזוהר בלשון-קודש:

[כל הבונה בית כשהוא מתחיל לבנות חייב הוא להזכיר בפיו, כי לכבודו של הקדוש ברוך הוא בונה הוא, אז שורה על מעשיו סיעתא דשמיא, והקדוש ברוך הוא משרה על ביתו קדושה וקורא עליו 'שלום', כמו שנאמר: "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא". ואם לאו – עלול הסטרא אחרא לשכון בביתו, חלילה, וכל שכן שמזמין הוא את הסטרא אחרא אם בונה הוא את ביתו כדי להטמא בו. רוצה לומר, שבונה בית או חדר מיוחד להיות מצויים שם ערלים לשתות, לשחוק ולזנות, כשם שרבים נכשלים בו במדינות פולין וליטא. דבר זה מצוי, ואין מי שמוחה בידם. בבית כזה ודאי ששורה רוח טומאה ומי שגר בו אינו נפטר מן העולם, עד שנענש בבית זה, וכל מי שגר בבית עלול להנזק, שהרי בדירה זו שורה רוח הטומאה, המזיקה את הנמצא בבית. אם תשאל: כיצד נדע אם שורה בבית רוח

טומאה? נוכל לדעת זאת אם נזוק בונה הבית או אנשי ביתו בגופם או בממונם.]

ענין הנגעים כשנכנסו ישראל לארץ

י. וזהו הענין של נגעי בתים כשנכנסו ישראל לארץ, שעשה הקדוש ברוך הוא כן מרוב אהבה וחיבה לישראל, שבכל בית שהיה מוכן לזנות היה נגע צרעת פורח בו, כדי שינתן את הבית, עצו ועפרו היו זורקין לחוץ לעיר, ועפר אחר יקח כדי להציל את ישראל מכל הזיק.

ואיתא שם בזהר (שם עמוד ב') "רבי יוסי עאל יומא חד בחד ביתא מטא בספתא עאל לגו, שמע חד קלא דאמר אתכנשו עולו אחר בר פלוגתא רדין, עאלו וספיתו ונזיק ליה עד לא ינפוק, ושמע חד קלא אחרינא דהוה אמר לא ניכל אלא דדייר הכא אבל עכשיו שבא באקראי אי אפשר להזיקו.

יא. נפק רבי יוסי ואמר, ודאי מאן דעבר על מילי דחביריו אתחייב בנפשו. אמרו ליה, הא חזינן דכמה אנשים מן האומות העולם בונין בתים שהן חרוב יותר משבע שנים ואישתלימו. אמר ליה, אינהו מסטרייהו קא אתיין ועל כן ערלים אינם נזוקים, שלפי שהן בחבורה אחת שמזנין בזנות והם כקליפה חרא, אבל מאן דהוא דחיל חמאין יוכל לאתנוקא חס ושלום.

תרגום הזהר בלשון-קודש: [יום אחד נכנס רבי יוסי לבית נטוש. משעבר את הסף להכנס לבית, שמע קול אומר: "בואו האספו כולם לתפוס בבן פלונית ולהזיקו בטרם יצא מן הבית". אחר כך שמע קול אחר אומר: "לא נוכל להזיק אלא את מי שגר כאן בקביעות, אבל כיון שפלוני נכנס לכאן באקראי, לא נוכל להזיקו". יצא רבי יוסי ואמר: "ודאי כל העובר על דברי חביריו, שאסרו להכנס לחורבה, מתחייב הוא בנפשו".]

**צריך להקים מקום מיוחד בתוך ביתו לעסוק בתורה,
וכן מקום מיוחד לספרים**

יב. על כן בכל דבר שתעשה תקדים עבודת בוראך בבנין הבית. תקדים מקום מיוחד לעמידת הספרים וחדר מיוחד ללמוד, וכן בעשיות הבגדים

לעצמו או לאשתו צריך האדם לכוין בעת התפירה, ובשעת התחלת מלאכה לשם שמים כאשר הראה לנו הקדוש ברוך הוא בתורתו הקדושה שצריך להיות האדם מלוכב כמה דאת אמר (בראשית ג, כא) "ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם".

בכל דרכיך דעהו

יג. הכלל העולה "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), זכור בכל ענייך ואל תשכח כי הכל מתנת חנם. כי "לא לחכמים לחם" (קהלת ט, יא), שאתה רואה בחוש שהרבה חכמים יושבים בלי מזון ומחיה וכל ימיהם הם ברוחק ובצער, ויש איזה אנשים שומים ובזוים יושבים בשפע טובה ובעושר, וזה מורה שהכל הוא רצון הקדוש ברוך הוא.

על כן בכל משא ומתן תראה שתהיה חפץ להקדוש ברוך הוא שהוא לתועלת הנפש ולא לגוף לבד. מה שאין כן אם לבך קשה כברזל מלגמול חסד עם עניים וכל עמלך הוא למלאות כריסך, להוט אחר אכילת טובות ולהנאת הגוף, זה ענין רע שנתן לבני אדם.

יתפלל להשם יתברך שיהא לו לב רחמן

יד. על זה יתפלל כל האדם שיתן לו הקדוש ברוך הוא לב בשר לב שומע אל זעקת אביונים ודלים, לב נוטה לגמול חסד עם עניים לומדי תורה, כי מי שהוא סומך עניים ומזהיר הזוהר שצריך האדם לסמוך הבעלי תורה אף שהן אינן קרוביו והמה מוקדמין לקרובים שלו.

מי שאינו עוזר לעניים, מוסיף כח בנחש הקדמוני

טו. כי כשאדם אין סומך לעניים בעלי תורה אזי הוא נותן בעוונותינו הרבים סמוכות רגלים וכח להנחש הקדמוני וחיליו אשר זה עשה לו ה' ברוב רחמיו להיות הולך על גחון בלתי תת לו רגלים, כי לולא זאת לא היו ישראל עמא קדישא יכולין להתקיים חס ושלום. ובעון זה שאינם נותנים סמוכות לבעלי תורה אשר הם נקראים אביונים, נמצאים רגלים לנחש להתגבר ולעורר גזירות חס ושלום.

על כן צריך האדם להתפלל על זה לפני הקדוש ברוך הוא, אשר בידו הוא להטות לב האדם כרצונו, להיות האדם וותרן בממון כראוי לו, ולא יהיה קמצן ולא וותרן יותר מכדי יכולתו, כי סופו יהיה חס ושלום שיצטרך לכריות. אכן אף זו יראה שלא לקמץ יותר מדאי.

זו. וכוא וראה מה שכתב הזוהר פרשת בשלח (דף ס"ה עמוד א') "רבי אבא פתח, יש רעה חולה ראיתי תחת השמש כמה בני נשא אטימין ליבא בגין דלא לעי באורייתא, וכי יש חולה שאינו רעה, אלא הענין הוא כי יש כת אחת מהמשחיתים בר מינן אשר לפעמים יוצאים מנוקבא דתהומא רבא ובאין ושורין על האדמה להיות כבוש תחת ידיהם לבלתי יהיה האדם שולט בממון שלו, ולא מבעיא שלא יוכל ליתן צדקה לעני, אלא אפילו לעצמו אין לו יכולת לשלוט בממון לקנות איזה מאכל או להלביש עצמו ואשתו ובני ביתו כראוי לו לפי עשרו, ומראהו הוא כדל ורוה.

ז. נמצא סובל כל היסורים והולך בבגדים מטולאים, אף שיש לו בביתו כל טוב אין לו הנאה ממנו והכל הוא מוכן לאיש אחר אשר נכרו עליו ברקיע להיות הטוב ההוא מזומן לאחר, כמאמר הכתוב (איוב כ, ז) "יבין רשע וצדיק ילבש".

והכת המשחיתים הנזכרים לעיל נקראים רעה, אשר עליהם נאמר (תהלים צא, י) "לא תאונה אליך רע"ה". והרי זה האדם דומה ממש לחולי אשר לפניו כל מיני מאכל מעדני עולם ואינו יוכל לטעום מפני החולה רעה, ואין לו יתרון בכל מעשיו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כי אם התכריכים אשר מלבישים אותו לאחר מותו.

יח. וזה שאמר הכתוב בקהלת (ו, ב) "איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד ולא ישלמנו האלהים עליו גם זו רע"ה חולה". על כן יראה האדם לעשות הישר בעיני אלהים ואדם. וטוב שם טוב משמן טוב, ואז טוב לו בעולם הזה, ויהיה נפטר בשם טוב ויהיה טוב לו גם בעולם הבא.

